Regionrådsberedningen

SKRIVELSE
2020-11-25

RS 2020-0658

Regionstyrelsen

Yttrande över Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation

Föredragande regionråd: Anna Starbrink

Ärendebeskrivning

Stockholm stad har genom remiss erbjudit Region Stockholm att yttra sig över stadens program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.

Förslag till beslut

Regionrådsberedningen föreslår att regionstyrelsen beslutar följande.

1. Regiondirektörens tjänsteutlåtande utgör Region Stockholms yttrande till Stockholms stad över stadens program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.

2. Paragrafen justeras omedelbart.

Regionrådsberedningens motivering

Stockholms stad har reviderat sitt program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Analyser av det tidigare programmet har resulterat i att programmet utökats till att även omfatta prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation. Detta har även lett till att programmets målgrupper utökats och är nu barn, unga, vuxna och äldre i Stockholm som har utsatts för våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation. Målgruppen är även unga, vuxna och äldre i Stockholm som är våldsutövare.

Regionrådsberedningen ser positivt på att programmet även omfattar prostitution, människohandel och sexuellt våld i oberoende relation samt på målgrupperna som pekas ut i programmet. Eftersom programmet syftar till att såväl förebygga som upptäcka bör det i programmet tydligare framgå att det inte enbart är de som redan har utsatts för våld utan även de som riskerar att utsättas för våld. Således bör grupper som i högre utsträckning riskerar att utsättas för människohandel och andra typer av våld i nära relationer nämnas i programmet. Exempel på sådana grupper är asylsökande, papperslösa och EU-medborgare utan uppehållsrätt.

I det nya reviderade programmet är även våldsutövare en utpekad målgrupp. I och med det bör programmet innehålla en analys kring vem som normalt är våldsutövare, särskilt när det kommer till våld i nära relationer. Detta skulle stärka arbetet mot våld i nära relationer och vara en viktig utgångspunkt.

Regionrådsberedningen är även positiv till att programmet betonar vikten av evidensbaserade metoder och åtgärder. I det är utbildning, som tydligt lyfts fram, särskilt viktigt. Det är även positivt att Stockholms stad vill stärka samverkan mellan Stockholmsregionens aktörer eftersom våld i olika former är komplexa samhällsproblem som kräver att många aktörer arbetar tillsammans för att motverka problemen.

Beslutsunderlag
Regiondirektörens tjänsteutlåtande
Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation
Hälso- och sjukvårdsnämndens protokollsutdrag den 20 oktober 2020
Hälso- och sjukvårdsförvaltningens tjänsteutlåtande den 24 september 2020
Vårdens kunskapsstyrningsnämnds protokollsutdrag den 20 oktober 2020
Hälso- och sjukvårdsförvaltningens tjänsteutlåtande den 2 oktober 2020
Södersjukhuset AB:s yttrande den 21 oktober 2020
Stockholms läns sjukvårdsområdes yttrande den 22 oktober 2020

Irene Svenonius Anna Starbrink

Regionstyrelsen
Regionledningskontoret
Britta Hjelt

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2020-11-10

RS 2020-0658

Regionstyrelsen

Yttrande över Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation

Ärendebeskrivning

Stockholm stad har genom remiss erbjudit Region Stockholm att yttra sig över stadens program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.

Beslutsunderlag

Regiondirektörens tjänsteutlåtande
Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation
Hälso- och sjukvårdsnämndens protokollsutdrag den 20 oktober 2020
Hälso- och sjukvårdsförvaltningens tjänsteutlåtande den 24 september 2020
Vårdens kunskapsstyrningsnämnds protokollsutdrag den 20 oktober 2020
Hälso- och sjukvårdsförvaltningens tjänsteutlåtande den 2 oktober 2020
Södersjukhuset AB:s yttrande den 21 oktober 2020
Stockholms läns sjukvårdsområdes yttrande den 22 oktober 2020

Förslag till beslut

Regionrådsberedningen föreslår att regionstyrelsen beslutar följande.

1. Regiondirektörens tjänsteutlåtande utgör Region Stockholms yttrande till Stockholms stad över stadens program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.

2. Paragrafen justeras omedelbart.

Regionledningskontorets förslag och motivering

Sammanfattning
Stockholm stad har reviderat sitt program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. I den nya versionen av programmet, som föreslås gälla 2021–2025, har målgruppen utökats till att omfatta också personer utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt personer utsatta för sexuellt våld oberoende av relation till förövaren. Programmets huvudsakliga syfte är att förebygga och att upptäcka våld.

Region Stockholm ställer sig bakom vikten av samverkan mellan Stockholmsregionens aktörer för att motverka våldet, då våld i olika former är komplexa samhällsproblem som kräver att många aktörer arbetar tillsammans.
Region Stockholm ställer sig positiv till programmets fokus på förebyggande arbete och upptäckt av våld då det direkt eller indirekt får allvarliga konsekvenser för barn, unga, vuxna och äldre, både avseende hälsa och andra livsbetingelser. Däremot anser Region Stockholm att det tydligare ska framgå att programmets målgrupper inte enbart är de som redan har utsatts för våld, utan också de som riskerar att utsättas för våld.

Utbildning är ett genomgående tema i programmet, vilket Region Stockholm anser positivt då detta är nödvändigt för att säkerställa att det finns tillräcklig kunskap om våld för att kunna åtgärda problemet. Region Stockholm anser dock att det behövs en tydligare koppling mellan utbildning och rutiner i programmet för att omsätta kunskapen.

Bakgrund
Stockholm stad har reviderat sitt program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Inför framtagandet har det tidigare programmet analyserats utifrån styrkor, svagheter och utvecklingsbehov i stadens verksamheter. Detta har bland annat resulterat i att programmet har utökats till att gälla också prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.

Programmets huvudsakliga syfte är att förebygga och att upptäcka våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende av relation. Programmet innehåller en övergripande vision och sju mål. Till varje mål finns ett antal aktiviteter, samt en ansvarsfördelning för nämnder och bolagsstyrelser. Programmet föreslås gälla 2021–2025. Programmets målgrupper är barn, unga, vuxna och äldre i Stockholm som har utsatts för

våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation. Ytterligare målgrupper är också unga, vuxna och äldre i Stockholm som utövar våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck eller köper sexuella tjänster.

Programmet har remitterats till hälso- och sjukvårdsnämnden, vårdens kunskapsstyrningsnämnd, Södersjukhuset AB och Stockholms läns sjukvårdsområde.

Överväganden

Region Stockholms yttrande till Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel med sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation.

Region Stockholm anser att Stockholms stad har tagit fram ett ambitiöst förslag som innefattar nya målgrupper och förstärker stadens arbete mot våld i nära relationer inom flera olika områden. Region Stockholm ser positivt på att evidensbaserade metoder och åtgärder ligger till grund för förslaget.

Förslaget till program är även tätt sammankopplat med den länsgemensamma strategin för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län som tagits fram inom ramen för Operation Kvinnofrid 2020. Region Stockholm ser det som fördelaktigt att stadens förslag tydligt hänger ihop med det länsgemensamma arbetet mot våld i nära relationer.

Region Stockholm ställer sig bakom betoningen på samverkan mellan Stockholmsregionens aktörer, då våld i olika former är komplexa samhällsproblem som kräver att många aktörer arbetar tillsammans för att motverka problemen. Region Stockholm välkomnar en fortsatt och utvecklad samverkan med Stockholms stad i denna fråga. Det sjukhus som getts möjlighet att yttra sig, Södersjukhuset AB, uttrycker detta tydligt då ett stort antal våldsutsatta uppsöker Södersjukhuset årligen.

Det är även positivt att möjligheten till en samordnad individuell plan för personer med behov av insatser från flera olika aktörer lyfts fram i förlaget.

Region Stockholm önskar att det framgår att Region Stockholm är en samverkanspart vid tre olika Barnahus i länet, däribland Barnahus

Stockholm där Region Stockholm tillhandahåller barn- och ungdomsmedicinsk samt psykiatrisk kompetens.

Region Stockholm ställer sig positiv till programmets fokus på förebyggande arbete och upptäckt av våld då det direkt eller indirekt får allvarliga konsekvenser för barn, unga, vuxna och äldre, både avseende hälsa och andra livsbetingelser.

Region Stockholm anser att det tydligare ska framgå att programmets målgrupper inte enbart är de som redan har utsatts för våld, utan att också de som riskerar att utsättas för våld. Med anledning av de nya målgrupper som programmet omfattar vore det förtjänstfullt om fler grupper såsom exempelvis asylsökande, papperslösa samt EU-medborgare utan uppehållsrätt nämndes i programmet eftersom dessa grupper ofta riskerar att utsättas för människohandel för sexuella ändamål och andra typer av våld i nära relationer.

Föreslagna utbildningsinsatser i programmet för att öka kunskapen om våld är, enligt Region Stockholm, mycket lovvärda. Forskning visar att det krävs tydliga rutiner och riktlinjer centralt och lokalt, stöd från chef och organisation samt handledning för att nå framgång i arbetet med att identifiera och åtgärda våld i nära relationer. Region Stockholm anser dock att det behövs en tydligare koppling mellan utbildning och rutiner samt lokalt stöd för att omsätta kunskapen i programmet. En utbildningsinsats i programmet riktas till blivande jour- och familjehemsföräldrar. Det vore också värdefullt, anser Region Stockholm, att synliggöra hur redan etablerade jour- och familjehem nås av samma kunskap.

Region Stockholm ser positivt på att företeelsen ”sugardejting” uppmärksammas och att ungas utsatthet och erfarenheter av sex mot ersättning lyft fram. Beskrivningen av fenomenet sugardejting bör dock tydliggöras i texten.

Region Stockholm noterar att beskrivningen av våld i nära relationer saknar en formulering om våldsutövare. Det framgår inte att majoriteten av de som utövar våld i nära relationer är män. Om detta inte framkommer riskerar en viktig utgångspunkt i arbetet mot våld i nära relationer att gå förlorad. Detta behöver förtydligas.

Förslaget förväntas få positiva konsekvenser för jämlik och jämställd vård genom att arbetet med våld i nära relationer förstärkts inom Stockholms stad då nya målgrupper inkluderas i stadens arbete.

Ekonomiska konsekvenser
Programmet har inte någon ekonomisk konsekvens för Region Stockholm.

Carina Lundberg Uudelepp
Regiondirektör

Anton Västberg
Tf. stabschef

Beslutsexpediering:
Akt
Regionledningskontorets stabschef
Regionledningskontoret Hållbarhet
Stockholms stad
Hälso- och sjukvårdsnämnden
Vårdens kunskapsstyrningsnämnd
Södersjukhuset AB
Stockholms läns sjukvårdsområde

Godkänd av Carina Lundberg Uudelepp, 2020-11-10

Stockholms stad

Socialnämnden

Protokoll
2020-06-16

§ 22
Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella tjänster samt sexuellt våld oberoende relationer

Dnr. 3.1.1-723/2019

Socialnämndens beslut

1. Socialnämnden godkänner program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.
2. Ärendet överlämnas till kommunstyrelsen.

Ärendet

Socialnämnden fick i uppdrag i budget för 2020 att revidera Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2020.

Programmet utgår från den nyligen framtagna regionala strategin att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län som tagits fram inom ramen för Operation kvinnofrid 2020. Utifrån detta har målgruppen utökats och omfattar nu våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation. Programmets syfte är att förebygga dessa olika typer av våld och att ge stöd och skydd när det likväl sker. Programmet följer den regionala strategins målstruktur och har sju mål med tillhörande aktiviteter och indikatorer. Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner det reviderade programmet.

Socialförvaltningen hade redovisat ärendet i ett tjänsteutlåtande daterat den 8 maj 2020.

Beslutsordning

Ordföranden ställde framställda förslag till beslut mot varandra och fann att nämnden beslutat enligt förvaltningens förslag.

Yrkanden

Ordföranden Jan Jönsson (L), ledamöterna Ole-Jörgen Persson m.fl. (M), Mariana Moreira Duarte (MP), Kristin Jacobsson (C),

Michaela Hollis (KD) yrkade bifall till förvaltningens förslag till beslut.
Vice ordföranden Alexandra Mattsson Åkerström m.fl. (V), ledamoten Karin Gustafsson m.fl. (S), yrkade bifall till eget förslag till beslut.

Reservation
Vice ordföranden Alexandra Mattsson Åkerström, ledamoten Jackie Nylander båda (V), ledamöterna Karin Gustafsson, Anders Göransson , Lotten Hammar alla (S) reserverade sig mot beslutet till förmån för det egna förslaget;
”1.Förslaget till Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025 återremitteras
2.Därutöver anförs följande

Vi vill att Stockholm ska vara en stad som är fri från våld och diskriminering och som lever upp till de mänskliga rättigheterna. Vi vill göra vårt yttersta för att skapa ett Stockholm för alla. Det är positivt att i förslaget till program har fler målgrupper lyfts upp. Vi ställer oss bakom att staden ska stärka sitt arbete mot prostitution, människohandel och sexuellt våld. Genom att se beröringspunkter mellan de olika typerna av våld kan stadens arbete utvecklas och positiva synergieffekter kan uppstå.

Förslaget till program saknar några aspekter/delar som vi anser behöver tillföras för att programmet ska kunna användas ute i stadens verksamheter och inte hamna i skymundan. Därför föreslår vi att ärendet återremitteras för komplettering med följande perspektiv.

I beskrivningen av vilka olika typer av våld som omfattas av programmet under delen som rör våld i nära relationer nämns inte att merparten av de som utövar våld är män. Det är antagligen inte avsiktligt men konsekvensen blir att staden osynliggör ett grundläggande faktum.

Det är bra att stadens program följer samma struktur som den regionala strategin Operation Kvinnofrid. Målsättningarna i programmet är i stort samma mål som Operation Kvinnofrid har. Vilket vi inte har något att invända mot. Tvärtom, det är stärkande att olika nivåer i samhället och olika myndigheter arbetar för jämställdhet och utgår ifrån samma mål för att förebygga och

bekämpa våldet. Det är därför problematiskt att man i utkastet till program har valt att ta bort eller byta ut viktiga begrepp utan någon förklaring. Till exempel har man valt att utesluta begreppet normkritisk i andra punkten under mål 1 trots att det lyfts i Operation Kvinnofrid. Det vedertagna begreppet normkritik har också bytts ut mot normmedvetenhet på sidan 28 när viktiga perspektiv lyfts. Begreppet normkritik används av akademi, myndigheter, Sveriges kommuner och regioner (SKR), civilsamhället och många flera. På jämställdhetsmyndighetens webbsida kan man läsa "Normkritik handlar om att sätta fokus på makt. Det innebär bland annat att få syn på, och ifrågasätta, de normer som påverkar uppfattningar om vad som är "normalt" och därmed oreflekterat uppfattas som önskvärt." Normmedvetenhet fångar inte upp samma aspekter som normkritik och därför bör rätt begrepp användas.

Under mål 7 saknas en viktig punkt som återfinns i Operation Kvinnofrid. Punkten handlar om stadens verksamheter ska använda sig av evidens i val av arbetssätt och metoder. Vi anser att punkten *"Staden kvalitetssäkrar sina metoder och arbetssätt med stöd av forskning."* ska föras in under mål 7.

I utkastet till program berörs särskilt utsatta/sårbara grupper i förbifarten. Nämnden har vid flertal tillfälle mottagit rapporter från bland annat socialinspektörerna som visar att staden inte fullföljer sitt ansvar gentemot våldsutsatta som tillhör särskilt utsatta grupper. Under rubriken programmets målgrupper behöver de sårbara grupperna och faktorerna bakom lyftas in tydligare för att öka kunskap bland stadens personal och för att utveckla och ge rätt stöd till den som behöver det. Exempel på faktorer som gör att grupper är särskilt utsatta/sårbara är; att ha en eller funktionsnedsättningar, att vara äldre, att leva i missbruk, att vara homo- eller bisexuell, transperson eller queer och att ha utländsk bakgrund. Utöver att tydliggöra målgrupperna behöver programmet aktiviteter som redogör för vad staden avser att göra för att nå och utveckla stödet till särskilt utsatta grupper.

Vidare saknar vi bostadsfrågan i programmet trots att det är en oerhört central del i arbetet mot våld. Vi vet att många våldsutsatta stannar kvar i relationerna för att de saknar möjlighet att flytta till ett annat boende. Bostadsbristen i Stockholm måste mötas med byggande av fler hyresrätter med överkomliga hyror för att underlätta för våldsutsatta att frigöra sig från destruktiva och våldsamma relationer. Staden behöver också få fram fler genomgångsbostäder till SHIS. Beklagligt nog har majoriteten

bromsat de allmännyttiga bostadsbolagens byggande av hyresrätter, Stockholmshus och genomgångsbostäder. Att adressera bostadsfrågan genom att erbjuda de som utövar våld i nära relationer eller hedersrelaterat våld och förtryck tillfälligt boende är inte bara förkastligt utan också anmärkningsvärt. Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld är brott som inte ska premieras. Stadsdelsnämnderna ska inte erbjuda våldsutövare tillfälliga boenden. Aktiviteten måste omgående strykas. Staden behöver däremot fokusera på att utveckla insatser och arbetssätt som både kan fånga upp och få framförallt unga män att sluta bruka våld både mot en partner och att köpa sex.

Fler av aktiviteterna som lyfts är alltför detaljerade vilket går stick i sträv med stadens andra program. Flertalet av aktiviteterna kan strykas till förmån för att låta nämnderna själva besluta vilka aktiviteter som är aktuella för deras verksamheter. På så sätt behöver nämnderna också tänka genom vad de behöver göra inom sina verksamhetsområden för att målen ska uppnås. Att politiken ska besluta om vilka kurser som ska spridas, vilka projekt som ska genomföras eller vilka utvärderingar som ska följas är en alltför detaljerad styrning.

Aktiviteterna och indikatorerna behöver gås genom och tydliggöras för att inte missförstånd ska ske. Till exempel står det under mål 5, under indikatorer *"Andel personer av dem som polisanmält våldet och har kontakt med RVC som fått stöd under rättsprocessen.(Stadsdelsnämnderna)"* Frågan som uppstår är om det är våldsutsatta som har polisanmält som ska få stöd under rättsprocessen eller kan det var våldsutövare som kan få stöd under rättsprocessen från stadsdelen. På samma sätt kan frågan ställas kring aktiviteterna där det endast står att Stödcentrum och Relationsvåldscentrum ska erbjuda stöd under rättsprocessen utan att klargöra till vem. Det är oerhört viktigt att det klargörs i programmet att stödet under rättsprocessen erbjuds till våldsutsatta och inte våldsutövare.

I framtagandet av programmet har förvaltningen involverat flertal föreningar som arbetar med de här frågorna. Det är bra. Civilsamhällets kunskaper och insatser är ovärderliga i stödet till våldsutsatta och för arbetet att Stockholm ska vara en stad som är fri från våld. Därför hade det varit önskvärt att civilsamhället hade fått ett större utrymme i programmet. Till exempel har kvinnojourerna under lång tid varit en kunskapsbank och pådrivande opinionsbildande för att få upp frågorna om mäns våld mot kvinnor på dagordningen. De gör också dagligen ett enormt viktigt arbete

för att se till att skydda kvinnor och deras barn. Staden måste därför se till att kvinnojourerna får stabilare och mer långsiktig finansiering. Under förra mandatperioden införde vi möjligheten att skriva avtal med ideella kvinnojourer genom så kallat idéburet offentligt partnerskap (IOP). Genom att teckna flera IOP kan fler kvinnojourers framtid säkras.

I programmet saknas skrivningar som rör privata utförare inom välfärdsverksamheterna. Programmet behöver därför kompletteras så att de privata utförare som verkar inom exempelvis LSS-verksamhet, äldreomsorg och skola lyfts. Att inte involvera till exempel de fristående skolorna innebär att målsättningen om att det våldsförbyggande arbete kommer att halta eftersom en stor del av barn och unga inte nås.

Vi saknar även skrivningar om kränkningar, hot och brott som sker via nätet. Här hade programmet stärkts av att lyfta den problematiken men också vilka möjligheter som finns när staden kan nå fler genom internet.

Med utgångspunkt i Barnkonventionen bör staden fortsätta arbeta för att utveckla familjerätten samt sätta insatser för att barn inte ska behöva lämnas till umgänge med en våldsutövande förälder. Barnets bästa måste alltid stå i centrum.

Rätt kunskap kan vara avgörande för att den som är utsatt kan få den hjälp som hen har rätt till. Det är viktigt att medel avsätts för att implementera programmet men även för att verksamheterna ska kunna genomföra kompetenshöjande insatser.

Slutligen tror vi att programmet eventuellt kunde tjäna på att delas upp i två program. Där det ena programmet lyfter våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Medan det andra programmet fokuserar på prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation. Som programmet är upplagt nu oroar vi oss för att delarna som rör det sist nämnda kan hamna i skymundan. Frågor som rör våld i nära relationer och människohandel är olika saker även om det är mäns våld mot kvinnor som är den gemensamma nämnaren."

Ersättaryttrande

Ersättaren Anna Rantala Bonnier (Fi) instämde i förslag till beslut och reservation från (S),(V).

Stockholms stad

Socialförvaltningen
Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor

Tjänsteutlåtande
Dnr 3.1.1-723/2019

2020-05-08

Handläggare
Marie Haesert
Telefon: 08-508 250 86
Malin Torberger
Telefon: 08-508 251 62

Till
Socialnämnden
2020-06-16

Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.
2. Ärendet överlämnas till kommunstyrelsen.

Lena Lundström Stoltz
förvaltningschef

Gunilla Ekstrand
avdelningschef

Sammanfattning

Socialnämnden fick i uppdrag i budget för 2020 att revidera Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2020.

Programmet utgår från den nyligen framtagna regionala strategin[1] för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län som tagits fram inom ramen för Operation kvinnofrid 2020. Utifrån detta har målgruppen utökats och omfattar nu våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation. Programmets syfte är att förebygga dessa olika typer av våld och att ge stöd och skydd när det likväl sker. Programmet följer den

Socialförvaltningen
Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor

Munkforsplan 33
Box 44
123 21 Farsta
Telefon 08-508 252 89
anna.nerelius@stockholm.se
stockholm.se

[1] Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026, Rapport 2019:23, Länsstyrelsen i Stockholm

regionala strategins målstruktur och har sju mål med tillhörande aktiviteter och indikatorer.

I programmet finns texter om de olika våldstyperna, förebyggande arbete, viktiga perspektiv att ha med sig i arbetet och om vikten av samverkan. Nytt i detta program är arbetsgivarperspektivet, det vill säga stadens ansvar att som arbetsgivare vid behov stötta medarbetare som utsätts för våld från närstående.

Bakgrund

Socialnämnden fick i uppdrag i budget för 2020 att revidera Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2020. Arbetet har genomförts av ansvariga utredare vid socialförvaltningen i samråd med en referensgrupp. Referensgruppen har bestått av representanter från följande nämnder och verksamhet:

- Arbetsmarknadsnämnden
- Kompetenscenter Barn och unga, socialförvaltningen
- Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld
- Tre stadsdelsnämnder
- Stadsledningskontoret
- Utbildningsnämnden
- Äldrenämnden

41 civilsamhällesorganisationer har också fått möjlighet att ge input på programmets föreslagna aktiviteter, och ge förslag på nya, vilket 15 stycken valde att göra.

Sweco har på uppdrag av socialnämnden tagit fram en rapport (se bilaga 1) med fokus på hur väl känt nuvarande program är i staden, programmets svagheter och styrkor samt utvecklingsbehov inom området i staden. Rapporten är en del av underlaget till det nya programmet.

Det nya programmet (se bilaga 2) är tätt sammankopplat med den regionala strategin[2] för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län som tagits fram inom ramen för Operation kvinnofrid 2020.
Då den regionala strategin har utökat målgrupperna till att även omfatta personer utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt personer utsatta för sexuellt våld oberoende relationen inkluderas även dessa målgrupper i stadens program.

[2] Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026, Rapport 2019:23, Länsstyrelsen i Stockholm

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom socialförvaltningens avdelning för stadsövergripande sociala frågor. Ärendet har behandlats i förvaltningsgrupp den 10 juni 2020. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 11 juni 2020.

Ärendet

Syfte med programmet

Programmets främsta syfte är att förebygga våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation, och att det upptäcks om det likväl sker. Programmet syftar också till att säkerställa att stöd, skydd och insatser till barn, unga, vuxna och äldre inom programmets målgrupper, är samordnat, evidensbaserat och av hög kvalitet, samt adekvat och likställt oavsett var i staden de bor.

Programmets innehåll och struktur

Programmet innehåller en övergripande vision: *Stockholm är en stad fri från våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation* och sju mål. Till varje mål finns ett antal aktiviteter, indikatorer samt en ansvarsfördelning för nämnder och bolagsstyrelser. Förutom detta står angivet vad som behöver vara på plats för att nå respektive mål.

Programmet omfattar alla nämnder och bolag i staden i olika utsträckning, beroende på vad nämnden eller bolaget ansvarar för. Vissa nämnder och bolag berörs främst utifrån sin roll som arbetsgivare, medan andra berörs av många olika mål och aktiviteter. Arbetet ska ske systematiskt genom samverkan eller samhandling mellan stadens berörda verksamheter, tillsammans med andra myndigheter och civilsamhället, enligt kunskapsbaserade metoder och innefatta tydlig ledning och styrning.

I programmet finns texter om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation mot barn, unga vuxna och äldre samt förebyggande arbete i olika former. Ett avsnitt har fokus på viktiga perspektiv att ha kunskap om i arbetet, vilka bidrar till att öka förståelsen kring olika behov, vilket ökar möjligheten till mer träffsäkra insatser.

Arbetsgivarperspektivet är ett nytt perspektiv som inte har funnits med i tidigare program. Det innebär att programmet inte bara fokuserar på arbete mot våld som sker i stadens verksamheter och som riktar sig till invånarna, utan också på arbete för att som arbetsgivare stötta stadens medarbetare när de utsätts för våld från närstående. Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är ett dolt samhällsproblem där kvinnor, män och barn utsätts. Våldet kan vara bakomliggande orsak till diffusa hälsoproblem och sjukskrivningar.

Programmets mål

- Stadens verksamheter arbetar våldsförebyggande
- Våldsutövare har tillgång till återfallsförebyggande insatser utifrån sina behov
- Stadens verksamheter arbetar aktivt för att upptäcka våldsutsatta vuxna och barn samt våldsutövare
- Våldsutsatta vuxna och barn har tillgång till insatser utifrån sina behov
- Våldsutsatta vuxna och barn medverkar i brottsutredningar
- Stadens verksamheter arbetar med systematisk kunskapsutveckling
- Stadens verksamheter använder metoder och insatser som vilar på evidens och/eller på beprövad erfarenhet

Ansvar och uppföljning

Varje nämnd och styrelse ansvarar för att genomföra angivna aktiviteter och följa upp dem och de indikatorer de berörs av i ILS.

Socialnämnden ansvarar för en samlad uppföljning av programmet för hela staden och för en övergripande samordning. Kommunstyrelsen ansvarar för en samlad uppföljning av kommunfullmäktiges mål för arbetet inom stadens verksamheter och för att vid behov tydliggöra stadens prioriteringar inom området.

Giltighetstid

Programmet gäller för perioden 2021-2025.

Barnrättsperspektiv

Barn och unga ska skyddas mot fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Stockholms stad har tagit fram ett program för barnets rättigheter och inflytande som ska gälla för perioden 2018 - 2022. En prioriterad fråga i programmet, under fokusområdet ”Barn ska vara trygga och skyddas mot fysiskt och psykiskt våld” är att stadens verksamheter ska arbeta förebyggande och skydda barn från att

utsättas för fysiskt och psykiskt våld, av vuxna och andra barn, eller hedersrelaterat våld och förtryck.

Jämställdhetsanalys

Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel och sexuellt våld oberoende relation är i stor utsträckning uttryck för en ojämlik maktrelation mellan män och kvinnor. Detta eftersom kvinnor är i stark majoritet bland dem som utsätts, och män är förövare, och kvinnor också utsätts för allvarligare våld i stor utsträckning. Att arbeta strukturerat, långsiktigt och med hög kvalitet, vilket föreliggande program är ett verktyg för att kunna göra, mot dessa olika typer av våld är därför av största vikt i strävan efter jämställdhet.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025 och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Bilagor

1. Rapport - Analys våld i nära relationer
   Stockholms stad socialförvaltningen

2. Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025

RS 2020-0658

Stockholms stad

Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025

stockholm.se

Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2021-2025
Mars 2020

Innehåll

Inledning 5
Syfte med programmet 6
Programmets struktur 6
Programmets målgrupper 6
Vilka omfattas av programmet? 6
Stadens ansvar 7
Genomförande och uppföljning 8
Ansvar för genomförande 8
Ansvar för uppföljning 8
Ansvar för kunskap 8
Olika typer av våld som omfattas av programmet 9
Våld i nära relationer 9
Hedersrelaterat våld och förtryck 9
Prostitution eller sex mot ersättning 10
Människohandel för sexuella ändamål 11
Sexuellt våld oberoende relation 11
Våldets olika uttryck 12
Hur många är utsatta? 13
Våldets konsekvenser 14
Viktiga perspektiv 17
Mål kopplade till programmet 18
Mål 1 Stadens verksamheter arbetar våldsförebyggande 20
Mål 2 Våldsutövare har tillgång till återfallsförebyggande 21
insatser utifrån sina behov 21
Mål 3 Stadens verksamheter arbetar aktivt för att upptäcka våldsutsatta vuxna och barn samt våldsutövare 22
Mål 4 Våldsutsatta vuxna och barn har tillgång till insatser utifrån sina behov 23
Mål 5 Våldsutsatta vuxna och barn medverkar i brottsutredningar 25
Mål 6 Stadens verksamheter arbetar med systematisk kunskapsutveckling 26

Mål 7 Stadens verksamheter använder metoder och insatser som vilar på evidens och/eller på beprövad erfarenhet 27

Samverkan 28

Intern samverkan och samhandling i staden 28

Extern samverkan och samhandling 28

Förebyggande arbete 29

Arbetsgivarperspektiv 32

Fortsatt behov av kunskapsutveckling 33

Referenser 34

Kopplingar till olika styrdokument 34

Källförteckning 36

Bilaga 1. Vad har hänt sen sist? 39

Bilaga 2. Stödinsatser inom staden 40

Inledning

I Stockholms stad ska ingen behöva vara rädd för våld och det här programmets övergripande vision är därför att *Stockholm är en stad fri från våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation*. Att arbeta mot våld är en viktig del i att skapa ett socialt hållbart och jämställt Stockholm.

Kommunfullmäktige har antagit målet ”Stockholm är en trygg, säker och välskött stad att bo i och vistas i” och arbetet mot våld och för en ökad trygghet har mycket hög prioritet för Stockholms stad. Staden har med utgångspunkt i detta reviderat programmet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2020. Under den föregående programperioden genomfördes stora satsningar inom området i staden, se bilaga 1 för en kortfattad överblick. Inför framtagandet av det nya programmet har socialnämnden, med hjälp av Sweco, undersökt hur väl känt det tidigare programmet är i stadens verksamheter, programmets styrkor och svagheter samt utvecklingsbehov inom arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck i staden.[1]

I denna nya version av programmet har målgruppen utökats till att omfatta även personer utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt personer utsatta för sexuellt våld oberoende av relationen till förövaren. Programmet är tätt sammankopplat med den regionala strategin för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län[2] som tagits fram inom ramen för Operation kvinnofrid[3] 2020. Den regionala strategin har åtta mål. I stadens program används sju av de åtta målen och i vissa fall har målen omformulerats på så sätt att ”myndigheter och aktörer” i målformuleringen har bytts ut mot ”stadens verksamheter” för att passa den kommunala nivån.[4] Den regionala strategin har i sin tur en tydlig koppling till den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor[5].

Stockholms stads arbete för jämställdhet ska bidra till de nationella jämställdhetspolitiska målen[6] med det övergripande målet *att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv*. Ett av delmålen i de nationella jämställdhetspolitiska målen är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Programmet omfattar alla nämnder och bolag i staden och riktar sig således till stadens alla medarbetare. Varje nämnd och bolag ansvarar för att följa upp de delar som rör deras verksamhet, vilket behandlas närmare i avsnittet om uppföljning längre fram.

Programmet har koppling till ett antal internationella och nationella styrdokument samt ett stort antal av Stockholms stads olika program. I avsnitt *Referenser* listas dessa dokument och program.

---

[1] Se rapport ”Analys våld i nära relationer” från Sweco på uppdrag av socialförvaltningen
[2] *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026*, Rapport 2019:23, Länsstyrelsen i Stockholm
[3] Operation Kvinnofrid är Stockholms läns myndighetsgemensamma samverkansplattform för att förebygga och bekämpa våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck,
prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende av relation. Deltagande myndigheter är Länsstyrelsen, Kriminalvården, Polisen, Region Stockholm, Stockholms stad och Storsthlm som företräder länets 26 kommuner.
[4] Mål nummer fem i den regionala strategin finns ej med i detta program då det uteslutande vänder sig till rättsväsendet.
[5] Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, utdrag ur Skr. 2016/17:10. *Makt mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*
[6] Skr. 2016/17:10. *Makt mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*

Syfte med programmet

Programmets huvudsakliga syfte är att förebygga våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation, och att det upptäcks om det likväl sker. Programmet syftar också till att stöd, skydd och insatser till barn, unga, vuxna och äldre inom programmets målgrupper, är samordnat, evidensbaserat och av hög kvalitet, samt adekvat och likställt oavsett var i staden de bor. Programmet är ett stöd för ett strukturerat, kontinuerligt och långsiktigt arbete mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation i staden. Programmet utgör också en grund för samverkan inom staden och för samråd med de organisationer som arbetar med programmets målgrupper, samt andra berörda aktörer och ansvariga huvudmän.

Programmets struktur

Programmet innehåller en övergripande vision och sju mål. Till varje mål finns ett antal aktiviteter samt en ansvarsfördelning för nämnder och bolagsstyrelser. Programmet har två bilagor där det arbete som genomförts under föregående programperiod respektive de olika typer av stöd som erbjuds i staden redogörs för.

Programmets målgrupper

Programmets målgrupper är följande:

- Barn, unga, vuxna och äldre i Stockholm som har utsatts för våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål eller sexuellt våld oberoende relation.
- Unga, vuxna och äldre i Stockholm som utövar våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck eller köper sexuella tjänster.

Vissa individer och grupper riskerar i större utsträckning att utsättas för våld och att också drabbas hårdare om de utsätts. Det handlar om att gruppen eller individen befinner sig i en utsatt situation som gör att sårbarheten ökar. Utsattheten kan variera över tid och vara kopplad till olika situationer. En individ kan ha särskilda behov av stöd och hjälp utifrån en eller flera olika faktorer som påverkar varandra.[7],[8] Det stöd som erbjuds är inte alltid anpassat för personer med till exempel funktionsnedsättning eller som är i ett aktivt missbruk. Stadens medarbetare behöver kunskap för att upptäcka och ge ett gott bemötande, till exempelvis till hbtq-personer eller personer över 65 år i behov av stöd.

Vilka omfattas av programmet?

Alla nämnder och bolag i staden omfattas av programmet i olika utsträckning, beroende på vad nämnden eller bolaget ansvarar för. Vissa nämnder och bolag berörs främst utifrån sin roll som arbetsgivare, medan andra berörs av många olika mål och aktiviteter. Socialtjänst, skola och förskola är de verksamheter som omfattas av flest mål och aktiviteter. Socialtjänstens verksamheter vänder sig till barn, unga, vuxna och äldre. Detta framgår i avsnitt *Mål kopplade till programmet*, där aktiviteter och ansvar står angivet.

---

[7] *Handlingsplan mot prostitution och människohandel*. Bilaga till regeringsbeslut 2018-02-08 nr II:1. Socialdepartementet.
[8] *Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer* (2016) Socialstyrelsen

Arbetet ska ske systematiskt genom samverkan mellan stadens berörda verksamheter, tillsammans med andra myndigheter och civilsamhället, enligt evidensbaserade metoder och innefatta tydlig ledning och styrning.

Stadens ansvar

Staden har ansvar för att inom framförallt socialtjänsten, skolan och förskolan arbeta förebyggande mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation.[9],[10] Socialtjänsten har också ett ansvar att arbeta uppsökande för att förhindra att människor far illa och främja trygga och goda levnadsförhållanden.[11] I 5 kap. 11§ socialtjänstlagen (2001:453) fastställs kommunens ansvar för stöd till brottsoffer och att kvinnor och barn som utsatts för våld från närstående särskilt ska beaktas. Utöver att ansvaret regleras i lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd, finns också bestämmelser och vägledning i stadens styrdokument för socialtjänst, skola och förskola.

Arbetet mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation har mycket hög prioritet för Stockholms stad.

[9] 1 kap. 5§ skollag (2010:800), 5 kap. 1§ socialtjänstlag (2001:453) I lagrummen anges inte specifikt dessa typer av våld men att man ska arbeta mot kränkningar och aktivt främja respekten för mänskliga rättigheter mm.
[10] *Handlingsplan mot prostitution och människohandel.* Bilaga till regeringsbeslut 2018-02-08 nr II:1. Socialdepartementet
[11] 3 och 5 kap. socialtjänstlag (2001:453)

Genomförande och uppföljning

Ansvar för genomförande

Programmet har identifierat ett antal aktiviteter och indikatorer som nämnder och bolagsstyrelser har ansvar för. Ansvariga nämnder och bolagsstyrelser kan även ta fram och följa upp egna aktiviteter och indikatorer. Arbetet utförs inom ramen för ordinarie planering och uppföljning av verksamheten. I verksamhetsplanerna ska nämnder och bolagsstyrelser precisera hur de kommer att arbeta med och följa upp programmets mål och aktiviteter.

Ansvar för uppföljning

Varje nämnd och bolagsstyrelse ansvarar för att genomföra angivna aktiviteter och följa upp dem och de indikatorer de berörs av i ILS (Stockholms stads system för integrerad ledning och uppföljning av verksamhet och ekonomi). Indikatorer och aktiviteter i programmet kopplas till programmet genom att i rullistan för program välja ”Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2021-2025”. Insatserna för att förverkliga programmet följs upp i den ordinarie uppföljningen av mål, aktiviteter och indikatorer i tertialrapporter och verksamhetsberättelse.

Utformningen av indikatorer försvåras av att staden har begränsad tillgång till egen statistik om våldsutsatthet och – utövande inom de olika målgrupperna i programmet. Stadens verksamhetssystem genomgår ett stort utvecklingsarbete vilket sannolikt kommer att öka möjligheterna till statistikinhämtning i framtiden. Andra verktyg såsom särskilda enkäter, brukarundersökningar eller fokusgrupper kan också fungera som värdefulla komplement för uppföljningar, liksom nationella uppföljningar.

Socialnämnden ansvarar för en samlad uppföljning av programmet för hela staden och för en övergripande samordning. Kommunstyrelsen ansvarar för en samlad uppföljning av kommunfullmäktiges mål för arbetet inom stadens verksamheter och för att vid behov tydliggöra stadens prioriteringar inom området.

Ansvar för kunskap

Nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för att det finns tillräcklig kunskap i organisationen för arbetet med programmet. Socialnämnden ansvarar för att, i samband med introduktionen av programmet, genomföra utbildningsinsatser för förvaltnings- och bolagsledningar samt nyckelpersoner.

Giltighetstid

Programmet gäller för perioden 2021-2025.

Olika typer av våld som omfattas av programmet

Våld i nära relationer

Våld i nära relationer är olika typer av våld som sker inom ett antal olika relationer, mellan partners, syskon och andra familje- och släktrelationer, men det kan också omfatta exempelvis hemtjänstpersonal och personlig assistans. Vem som kan betraktas som närstående kan variera från fall till fall, beroende på vilka familje- och levnadsförhållanden som råder i det enskilda fallet.

Det som är speciellt med våld i nära relationer är att den utsatta ofta har starka känslomässiga band till våldsutövaren, vilket försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott. Våldet sker vanligtvis inomhus i den utsattas hem och varierar i allvarlighetsgrad och frekvens. Våld mellan unga utövas också inom ramen för nära relation och den intima sfären, även om parterna inte har gemensamma barn eller är sammanboende. Ofta blir våldet allvarligare ju längre relationen pågår. Medvetenheten kring män som utsätts för våld i nära relation behöver öka då anmälningsbenägenheten i denna grupp är lägre.

Att arbeta med insatser till våldsutövare och lägga ansvaret för beteendeförändring hos den som använder våld är en viktig utveckling i arbetet mot att nå målet att våldet ska upphöra. Detta innebär inte att arbetet för att stötta och skydda dem som utsätts ska nedprioriteras.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck bygger på traditioner och normer och syftar till att bevara, eller återupprätta, en familjs heder inför en specifikt definierad omgivning.[12] Det finns ett samband mellan religiositet och bevarande av hedersnormerna, dock finns inget samband mellan våldsutövandet och någon specifik religion. [13],[14] Kulturella normer kan också påverka. Hedersförtryck förekommer inom olika etniska och religiösa grupper. I hederskontexten är den enskilda individens intressen underordnade kollektivets, det vill säga familjens eller släktens. Om en person anses bryta mot de regler och normer som finns framförallt kring sexualitet och relationer, vanärar det familjen och släkten. Alla typer av normöverträdelser riskerar att mötas med repressalier såsom ökad kontroll, att tvingas åka utomlands för att uppfostras av släktingar och kvarhållas mot sin vilja, eller att tvingas gifta sig. Tvångsäktenskap är en form av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld mot barnet.

Våldets kollektiva karaktär gör att det i många fall finns ett flertal våldsutövare av båda könen och ett flertal utsatta, samt personer som befinner sig i, eller växlar mellan dessa två positioner.[15] Utsatta kan vara både barn, unga, vuxna och äldre oberoende kön eller könsidentitet. Då flickor och kvinnor anses vara bärare av familjens heder drabbas de oftast hårdast av begränsningar, kontroll, tvång och våld, men även pojkar och unga män drabbas av begränsningarna. De förväntas också utöva kontroll

[12] í Baianstovu, Rúna m fl. (2018) *Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017–2018.*
[13] Wikan, Unni (2005) *En fråga om heder.*
[14] *Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt (2010)* Nationellt Centrum för Kvinnofrid
[15] í Baianstovu, Rúna m fl. (2018) *Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017–2018.*

över sina kvinnliga släktingar. Andra särskilt utsatta grupper är hbtq-personer och personer med intellektuell eller fysisk funktionsnedsättning.

Kön och generation är grunden för maktutövningen och män och äldre har rätt att kontrollera familjemedlemmars handlingsutrymme, vilket särskilt drabbar kvinnor och flickor. Även kvinnor är med och reproducerar hederskulturen, då de som mödrar ofta anses vara ansvariga för uppfostran av barnen enligt hedersnormerna. Ibland kan omgivningen, såsom grannar och bekanta till familjen och släkten, vara en del i att upprätthålla den sociala kontrollen.

Prostitution eller sex mot ersättning

Att sälja sex kan beskrivas med olika begrepp, vanligt är *sex mot ersättning* eller *prostitution.* I detta program används företrädesvis *sex mot ersättning. Prostitution* används huvudsakligen när fenomenet som sådant i form av omfattning, arenor och utvecklingstendenser beskrivs. Anledningen är att begreppet prostitution kan ge felaktiga associationer, bland annat i form av stereotypa föreställningar, och att många av dem, inte minst unga, som har erfarenhet av sex mot ersättning inte själva definierar sig som prostituerade. De felaktiga associationerna kan göra det svårare att upptäcka och förstå de personer som behöver hjälp och stöd. Begreppet sex mot ersättning syftar till att vidga perspektiven. Valet av begrepp är en viktig del i arbetet med och bemötandet av personer med erfarenheter av sex mot ersättning.[16]

Med *sex mot ersättning* menar vi i detta program när en person får ersättning i utbyte mot sexuella handlingar. Ersättningen kan innefatta pengar, mat eller materiella saker som mobiltelefon eller cigaretter, eller någonstans att sova. Den som har sex mot ersättning kan antingen få ersättningen själv, eller vara utsatt för någon som genom en verksamhet främjar eller förmedlar individen i prostitution, vilket kan klassas som människohandel för sexuella ändamål eller koppleri.[17]

Människor som lever i prostitution är en heterogen grupp som innefattar såväl kvinnor, män och transpersoner. Merparten som köper sex är män.[18] I Sverige är sexköp förbjudet och lagen slår fast att prostitution är en del av mäns våld mot kvinnor och ett uttryck för ojämlikhet.[19] Därför straffas individen som köper sexuella tjänster eller handlingar och inte individen som säljer.

Även minderåriga exploateras sexuellt i prostitution. I lagen betecknas det som utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, barnet är då ett brottsoffer och handlingen har ett högre straffvärde än motsvarande handlingar som riktar sig mot vuxna.[20] Under senare år har så kallad sugardejting blivit vanligare i Sverige. Sugardejting innebär att en person, ofta en vuxen välbeställd man, agerar ”sugardaddy” till en yngre person, en ”sugarbabe” eller ”sugarboy”. I utbyte mot sexuella handlingar får den yngre personen ersättning i form av pengar, resor, dyra restaurangbesök och annat.[21] Både polisen[22] och yrkesverksamma inom stadens egna verksamheter som arbetar med personer utsatta för

[16] *Sex mot ersättning* (2015), Socialstyrelsen
[17] *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026*, Rapport 2019:23, Länsstyrelsen i Stockholm
[18] *Sex mot ersättning* (2015), Socialstyrelsen
[19] SOU 2010:49. *Förbud mot köp av sexuell tjänst En utvärdering 1999–2008.* Betänkande av Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst.
[20] Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU7
[21] *Människohandel för sexuella och andra ändamål*. Lägesrapport 20. Rapport 2018. Polismyndigheten
[22] https://www.svt.se/nyheter/lokalt/varmland/sugardating-en-allt-vanligare-verksamhet

prostitution ger uttryck för att det numera är en mycket vanlig väg för unga in i att sälja sex mot ersättning.

Människohandel för sexuella ändamål

Människohandel för sexuella ändamål innebär att en person genom otillbörliga medel (olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons utsatta belägenhet) rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en individ i syfte att exploatera för sexuella ändamål. Om gärningen görs mot barn döms brottet som människohandel även om inte något otillbörligt medel har använts.[23] Handel med människor, inklusive barn, är idag den tredje största brottsliga verksamheten i världen, näst efter narkotika- och vapenhandel.[24] Internationella kriminella nätverk kontrollerar idag en stor del av människohandeln för sexuella ändamål.

Sexuellt våld oberoende relation

Sexuellt våld oberoende relation kan beskrivas som kränkningar och övergrepp med sexuella förtecken. Det kan vara allt från att en individ tjatar sig till sex, sexuella trakasserier, till att en individ blir utsatt för våldtäkt. Det kan också handla om att tvinga någon att utföra olika typer av sexuella handlingar, eller grooming, som kan beskrivas som förberedelse till sexuella övergrepp mot barn. Sexuellt våld kan ske både i nära relation, av bekant eller okänd.[25]

[23] *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026*, Rapport 2019:23, Länsstyrelsen i Stockholm
[24] www.unicef.se
[25] *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026*, Rapport 2019:23, Länsstyrelsen i Stockholm

Våldets olika uttryck

Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och prostitution och människohandel kan ta sig många olika uttryck, som i vissa fall skiljer sig beroende på om den utsatta är ett barn eller en vuxen eller äldre person.

Fysiskt våld
Fysiskt våld kan bestå av alltifrån hårda grepp, knuffar och örfilar till knytnävsslag, användande av vapen, att bränna den utsatta eller, om det gäller ett barn, skakning.

Psykiskt våld
Det psykiska våldet kan handla exempelvis om hot, tvång, trakasserier, glåpord, förlöjliganden, kontroll, och social isolering. Bland unga personer utförs ofta det psykiska våldet digitalt, via sociala medier och mobiltelefon. Psykiskt våld mot barn kan också vara att systematiskt utsätta ett barn för nedvärderande omdömen, kränkningar eller känslomässigt lidande.

Sexuellt våld
Sexuellt våld kan innebära att tvinga någon till sexuella handlingar, tvinga någon att titta på pornografi, sexuella trakasserier, sexuellt kränkande språk, att sälja någon för sexuella ändamål och våldtäkt. Det kan också handla om könsstympning och tvångsgifte.

Materiellt och ekonomiskt våld
Materiellt och ekonomiskt våld kan bestå av att ha sönder ägodelar som betyder mycket för den andre, stöld, ekonomisk kontroll, att tvingas ta lån eller teckna abonnemang åt någon annan.

Försummelse
Våld i form av försummelse riktas ofta mot personer med nedsatt funktionsförmåga som har svårt att i vissa avseenden klara sig själva. Det kan exempelvis handla om medvetet felaktig medicinering, vanvård, få för lite mat och dryck, inte få tillgång till hjälpmedel eller nekas hjälp med hygien.

Latent våld
Ibland utövas inte våldet aktivt så ofta, det räcker att det finns där latent och att den utsatta vet att det *kan* upprepas, för att skapa en otrygg situation och begränsa och kontrollera den utsatta i dennes vardag.

Våld mot husdjur
Om det finns husdjur i hemmet är det inte ovanligt att våldsutövaren även använder våld mot djuret för att kontrollera den eller de personer som utsätts för våld. Handlingen att skada djur är dubbel: den skadar djuret och sårar och skapar otrygghet hos den/de våldsutsatta. Genom att utsätta djuret för våld kan förövaren exempelvis förmå den våldsutsatta att lämna ett skyddat boende och komma hem för att rädda djuret.

Hur många är utsatta?

Vuxna och äldre

I Sverige har drygt var femte person mellan 16-79 år någon gång utsatts för våld i en nära relation. Bland äldre, de mellan 65-79 år i studien, uppgav drygt 16 respektive 10 procent av kvinnorna och männen att de utsatts för våld i en nära relation någon gång i livet. [26] Våldet kan förekomma i alla åldrar och i alla samhällsgrupper. I majoriteten av fall är det en man som utsätter en kvinna för våld, och det sambandet stärks alltmer ju grövre våldet är. Drygt 25 procent av kvinnorna i Sverige har någon gång utsatts för våld i nära relation medan motsvarande andel för männen är ungefär 17 procent. Psykiskt våld i form av kränkningar, inskränkningar i frihet, hot och trakasserier är vanligast. Våldet mot kvinnor är oftast mer upprepat än våldet mot män, och mer än tio gånger fler kvinnor behöver uppsöka vård för skador till följd av grov misshandel. Kvinnor har också en betydligt högre risk att utsättas för dödligt våld i en nära relation. [27]

Flera studier visar att fler män än kvinnor har erfarenhet av att ha sex mot ersättning. I två av de senare studierna, genomförda 2011 och 2014 svarar 0,7 procent av de tillfrågade ja på frågan om de haft sex mot ersättning. Uppdelat på kön är siffrorna 0,6 respektive 0,2 procent för kvinnorna i de två studierna, och 0,8 respektive 1,2 procent för männen.[28]

När det gäller människohandel för sexuella ändamål uppskattas mellan 160 och 400 personer bli utsatta i Sverige.[29]

Unga

Våld i nära relationer bland unga kan inte reduceras till att förstås som ”tonårsproblem” eller ”kärleksbekymmer”. Våldet är ett allvarligt och komplext samhällsproblem som visar liknande mönster som våld mellan vuxna i nära relationer och måste därför tas på lika stort allvar.[30] Enligt en analys gjord av Brottsförebyggande rådet 2018[31] uppgav 23 procent av tjejerna i åldern 16-24 år att de utsatts för systematiska kränkningar eller förödmjukelser, försök till inskränkning av deras frihet, hot, trakasserier, misshandel eller sexualbrott en eller flera gånger av en nuvarande eller före detta partner. Motsvarande siffra för killar var 14 procent och totalt angav alltså knappt var femte person i åldersgruppen att de utsatts för våld i en nära relation. En mycket liten del av dessa brott polisanmäldes.

Enligt den statliga utredningen *Våld i nära relationer, en folkhälsofråga* (SOU 2014:49) kan det uppskattas att ungefär 10 procent av ungdomarna från högstadiet och upp till 25 år, det vill säga cirka 100 000 personer, är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige idag. Därutöver tillkommer utsatta vuxna.[32]

---

[26] *Brott i nära relationer En nationell kartläggning.* Brottsförebyggande rådet. Rapport 2014:8.
[27] SOU 2014:49 *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga*.
[28] *Sex mot ersättning. Utbildningsmaterial om stöd och hjälp till vuxna* (2015) Socialstyrelsen
[29]Skr. 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*
[30] Överlien, Carolina (2018). *Våld mellan ungdomar i nära relationer. Digitala medier och utövande av kontroll.* Socialvetenskaplig tidskrift 2018:1
[31] *Brott i nära relationer bland unga*. Kortanalys 6/2018. Brottsförebyggande rådet.
[32] SOU 2014:49 *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga*.

Enligt den kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck som staden genomförde ihop med Göteborgs stad och Malmö stad 2018,[33] hade 10 procent av niondeklassarna i Stockholm begränsningar i form av att de förväntades vänta med sex till äktenskapet (i studien kallat oskuldsnormer) och 7 procent utsattes för och eller utsatte familjemedlemmar för kollektivt sanktionerat våld.

Det är svårt att säga något om omfattningen av hur många unga som har erfarenhet av sex mot ersättning. Enligt två studier som genomförts i årskurs tre på gymnasiet har 1,7 procent av killarna och 1,2 procent av tjejerna erfarenhet av sex mot ersättning. Genomsnittsåldern för att ha sex mot ersättning första gången är 14,9 år enligt studierna.[34]

Barn

Drygt 13 procent av barn i högstadieålder i Sverige har blivit utsatta för våld av en närstående, varav tre procent upprepade gånger.[35] Det verkar finnas en viss överlappning mellan att utsätta sin vuxna partner för våld och att utsätta sina barn. Studier visar att någonstans mellan 20 och 70 procent av barnen som har upplevt våld från ena föräldern mot den andra också själva har blivit direkt utsatta. Vissa studier pekar också på samband mellan mäns våld mot kvinnor och sexuella övergrepp mot barn.[36] Vissa barn är multipelt utsatta och i studien ”*Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning”* framkommer att de barn som är upprepat utsatta eller utsatta för allvarligt våld också oftare är utsatta för flera typer av våld. Barn med olika typer av funktionsnedsättningar och kroniska sjukdomar är särskilt utsatta och uppger dubbelt så ofta som andra barn att de har blivit utsatta för fysiskt våld.[37] Detta gäller särskilt för barn och unga med funktionsnedsättning som lever i en hederskontext. De löper större risker att utsättas för våld och förtryck.[38]

Våldets konsekvenser

Att utsättas för våld direkt eller indirekt får ofta allvarliga konsekvenser för barn, unga, vuxna och äldre, både avseende hälsa och andra livsbetingelser såsom möjlighet att arbeta (vilket får stora ekonomiska följder) eller fullfölja sin skolgång, delta i fritidsaktiviteter och upprätthålla och delta i sociala sammanhang med vänner. En annan konsekvens rör ett grundläggande behov hos alla människor oavsett ålder, nämligen tryggheten i att ha en stabil boendesituation. Med det rådande läget på bostadsmarknaden i Stockholm och länet är det väldigt svårt för många att ordna en bostad. Det innebär att våldsutsatta vuxna och deras barn ibland fortsätter bo med någon som utsätter dem för våld, eller blir kvar längre än önskvärt på skyddat boende. 22 procent av de barnfamiljer med socialtjänstkontakt som levde under osäkra boendeförhållanden i Stockholm vid en kartläggning i april 2019 gjorde det till följd av våld i nära relation.[39]

Utifrån ett hälsoperspektiv orsakar våldet stort lidande psykiskt och fysiskt hos dem som utsätts, både på kort och lång sikt. Ett exempel är riskbruk av alkohol som är dubbelt så vanligt hos personer

[33] í Baianstovu, Rúna m fl. (2018) *Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017–2018.*
[34] *Sex mot ersättning. Utbildningsmaterial om skydd och stöd till barn och unga* (2015) Socialstyrelsen
[35] *Detta borde alla veta om barnmisshandel*. Rädda Barnen.
[36] Heimer, Gun, Björck, Annika, Kunosson, Chrystal (red.) (2014) *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar.*
[37] Jansson, Staffan, Jernbro, Carolina. *Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
[38] http://www.hedersfortryck.se/hedersfortryck/hedersvald-och-intellektuell-funktionsnedsattning/
[39] Stockholms stads program för att motverka hemlöshet 2020-2025

som i vuxen ålder har varit utsatta för allvarligt sexuellt eller fysiskt våld än hos dem som inte varit det. Symtom på posttraumatisk stress ökar markant, likaså depression och självskadebeteende. En studie om våldsutsatthet och hälsa visade att hjärtinfarkt är två till fyra gånger vanligare hos kvinnor i åldern 56-74 år som har varit utsatta för våld, än hos dem som inte har varit det.[40] Bland äldre är det vanligt att de är isolerade och beroende av den person som utsätter dem för våldet.[41]

Hedersrelaterat våld och förtryck innebär att en stor del av, eller hela, personens nätverk kan vara inblandat i utövandet av våldet, förtrycket och i den sociala kontrollen. Detta leder till att de som är utsatta ofta blir isolerade och att ett uppbrott från förövarna kan leda till stor ensamhet.

För barn kan våldet få många olika konsekvenser. Utöver konsekvenser för skolgång och socialt liv som nämnts ovan kan det handla om fysiska skador som blåmärken, frakturer, tandskador och inre blödningar, men också om psykiska och beteendemässiga konsekvenser. Barnet kan exempelvis få svårigheter i skolan, ha hög skolfrånvaro, känna oro och ångest, utveckla ett självskadebeteende, sömnsvårigheter och försöka begå självmord.

Våld bland unga, där förövaren är en nuvarande eller tidigare partner, är associerat med flera negativa konsekvenser för de som utsatts, till exempel depression, självmordstankar, fysisk ohälsa och risk för ökat alkohol- och narkotikabruk.[42]

Dynamiken och uttrycket i våldet bland unga liknar på flera sätt det som sker mellan vuxna. Olika former av våld, sexuellt, fysiskt och psykiskt våld, överlappar varandra och våldet sker i det dolda, i de ungas intima sfär. Våld som rör unga utövas ofta genom digitala medier och mobiltelefoner, till exempel kan hot och kontroll ske digitalt. Professionella som möter ungdomar som utsatts för våld i nära relation behöver ha kunskap och förståelse för vad det innebär att vara tonåring. Att vara 15 år i dag innebär att vara på sociala medier, och att bli utestängd eller raderad kan generera en känsla av att inte längre finnas till.[43] En bild som ofrivilligt sprids på sociala medier kan leda till stora psykiska påfrestningar för den utsatta.

För barn, unga och vuxna som utsätts för människohandel för sexuella ändamål kan konsekvenserna, utöver ovan nämnda fysiska och psykiska konsekvenser, också bli svåra socialt. Det kan vara mycket tufft att återvända till hemlandet och familjen på grund av skam och stigmatisering, vilket kan leda till social utstötning. Risken är då stor att de återigen utnyttjas i prostitution eller annan exploatering.[44]

Våld mellan föräldrar

Ungefär tio procent av barnen i Sverige har upplevt våld från den ena föräldern mot den andra, fem procent gör det ofta.[45] Vissa barn är mer utsatta än andra, däribland barn till separerade föräldrar.

---

[40] *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa.* (2014). Nationellt centrum för kvinnofrid
[41] *Våld mot äldre kvinnor. En forsknings- och kunskapsöversikt*. (2016) Nationellt Centrum för Kvinnofrid
[42] *Brott i nära relationer bland unga*. Kortanalys 6/2018. Brottsförebyggande rådet.
[43] Överlien, Carolina (2018). *Våld mellan ungdomar i nära relationer. Digitala medier och utövande av kontroll.* Socialvetenskaplig tidskrift 2018:1
[44] www.unicef.se
[45] Heimer, Gun, Björck, Annika, Kunosson, Chrystal (red.) (2014) *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar.*

I programmet har begreppet ”upplevt våld” valts istället för ”barn som bevittnar våld”. Barn som ser eller hör våld som utövas av en förälder mot den andra ”bevittnar” inte bara våldet. Barnet kan inte betraktas som en utanförstående person i en sådan situation. Begreppet ”upplever” innefattar också alla sinnen, barnet kan exempelvis höra och därmed uppleva att en förälder utsätts för våld av den andra. Givetvis innefattar begreppet även barn som själva blir direkt utsatta för våld av en närstående.

Barn uppfattar ofta våldet och dess konsekvenser, även om de inte fysiskt har varit med i rummet vid våldstillfället. Många barn upplever en stor vanmakt och maktlöshet när en förälder blir utsatt för våld och en del försöker gå emellan för att stoppa våldet.

Föräldrarna är de som primärt ska ge sina barn trygghet och omvårdnad. Barnet behöver en stabil och trygg miljö för att utveckla en trygg anknytning till sina föräldrar och behöver få sina behov bekräftade och bli sedda av föräldrarna. Konflikter mellan föräldrarna gör ofta att de inte kan tillgodose dessa behov hos barnet. Att uppleva våld av och mot sin förälder kan därför betraktas som psykisk misshandel. Det kan i många fall vara traumatiskt för barnet och en del barn uppvisar tecken på posttraumatisk stress (PTSD) i form av exempelvis mardrömmar, koncentrationssvårigheter och undvikande av det som påminner om händelsen. Andra symtom som kan uppstå är sängvätning, ont i magen och utåtagerande alternativt inåtvänt beteende. Större barn och ungdomar kan ibland rymma hemifrån eller börja använda droger som en reaktion på att de far illa. Det är viktigt att vuxna som möter barn och ungdomar i barnomsorg, skola och fritidsaktiviteter har kunskap om tecken på att ett barn far illa. Barn berättar sällan om sin utsatthet på grund av rädsla, lojalitet, skuld och skam. Barn som växer upp i hushåll med våldsproblematik behöver ha bra relationer till stabila vuxna, som kan bekräfta deras upplevelser och ge känslomässigt och annat stöd för barnet att hantera sin situation.[46],[47]

Alla som känner oro för eller får veta att ett barn far illa bör anmäla det till socialtjänsten. Många medarbetare i staden är också skyldiga att göra det utifrån att de i sitt arbete omfattas av anmälningsplikten i 14 kap. 1§ socialtjänstlagen. Utifrån de omfattande konsekvenser som kan uppstå för ett barn som upplevt våld är det mycket viktigt att socialtjänsten gör barnkonsekvensanalyser vid utredning av både barn- och vuxenärenden där det finns barn med i bilden.[48]

[46] Heimer, Gun, Björck, Annika, Kunosson, Chrystal (red.) (2014) *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*
[47] *Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer.* (2015) Socialstyrelsen
[48] Se gärna metodstödet ”Stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten” som finns på stadens intranät

Viktiga perspektiv

Att ha kunskap om nedanstående perspektiv i arbetet bidrar till att öka förståelsen kring olika behov, vilket ökar möjligheten till mer träffsäkra insatser. Perspektiven behöver finnas med i alla beslut, på alla nivåer och i alla steg. Perspektiven får inte bli separata frågor utan en central del i planering, genomförande och uppföljning.

Jämställdhetsperspektivet

Jämställdhet innebär att kvinnor och män har samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden. Mäns våld mot kvinnor och rätten till sin egen kropp är en central del i både svensk och internationell jämställdhetspolitik.

Jämlikhetsperspektiv

Jämlikhet betyder att alla människor har lika värde och rättigheter, vilket också fastställs i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Det innebär att inte göra skillnad på människors rätt att inte bli utsatt för våld, att ha makt att forma samhället och sitt eget liv och att åtnjuta kroppslig integritet med hänvisning till kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Barnrättsperspektivet och principen om barnets bästa

Arbetet mot våld ska utgå från principen om barnets bästa som bland annat förutsätter barnets rätt att komma till tals och få sina synpunkter beaktade. Barn ska inte behandlas som bihang till vårdnadshavare utan som rättighetsbärare.

Rätten till utbildning och möjligheten att bli självständig

Att fullfölja sin skolgång är enligt forskning en viktig skyddsfaktor för barn. Det minskar risken för en rad andra sociala problem längre fram i livet,[49] och möjliggör för individen att bli självständig som vuxen. Rätten till utbildning för alla barn är dessutom en del av FN:s barnkonvention som är lag i Sverige sedan 1 januari 2020. Att uppleva våld från närstående, direkt eller indirekt, eller utsättas för prostitution, människohandel för sexuella ändamål eller annat sexuellt våld är ett allvarligt hot mot barn och ungas möjligheter att fullfölja sin skolgång.

Normmedvetenhet

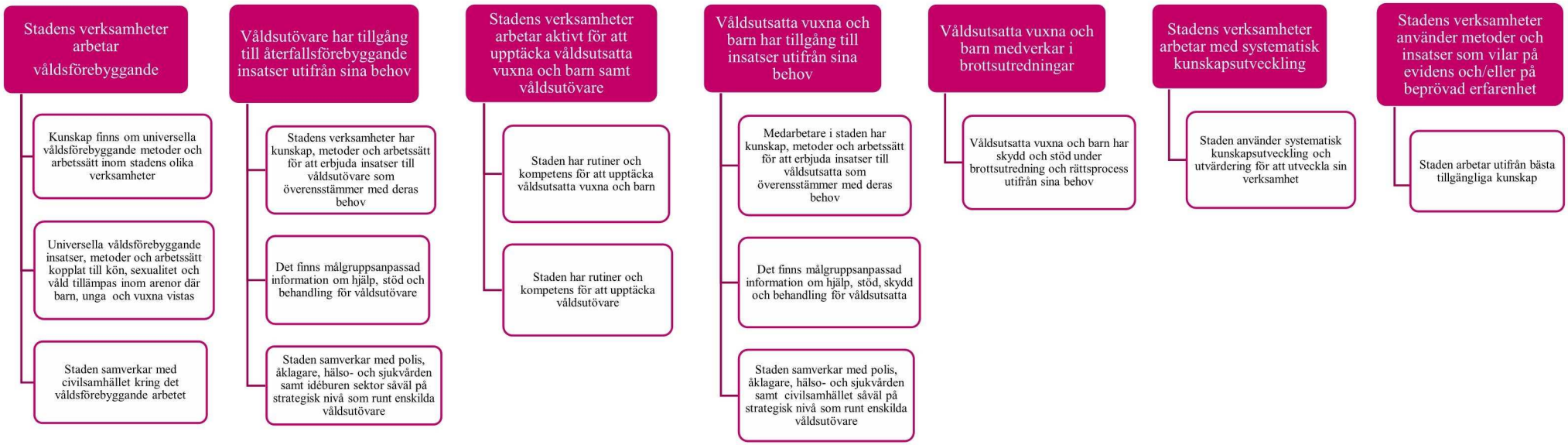
Normmedvetenhet handlar om att fokusera på och granska de normer och strukturer som leder till att människor kränks, diskrimineras eller osynliggörs i samhället och i verksamheten. Det kan exempelvis handla om att diskutera vilka verksamheten är anpassad för och om det finns personer som inte inkluderas. Det finns starka normer kopplat till de sju diskrimineringsgrunderna: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder.

[49] *Social rapport 2010*, Socialstyrelsen. 2010

Mål kopplade till programmet

För att nå visionen ”*Stockholm är en stad fri från våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation”* finns det sju mål. Till respektive mål står angivet vad som behöver vara på plats för att nå respektive mål. Förutom detta finns aktiviteter samt en ansvarsfördelning för nämnder och bolag. Samtliga aktiviteter följs upp årligen. För mer om uppföljning se avsnitt *Ansvar för uppföljning*.

Stockholm är en stad fri från våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation

Mål 1 Stadens verksamheter arbetar våldsförebyggande

För att nå dit behöver följande vara på plats:

- Kunskap finns om universella våldsförebyggande metoder och arbetssätt inom stadens verksamheter.
- Universella våldsförebyggande insatser, metoder och arbetssätt kopplat till kön, sexualitet och våld tillämpas inom arenor där barn, unga, vuxna och äldre vistas.
- Staden samverkar med civilsamhället kring det våldsförebyggande arbetet.

Indikatorer
➢ Andel individer av de flyktingar (enligt förordning 2010:1122) som kommunen tagit emot som har eller har haft samhällsorientering som aktivitet i kommunens regi. (Arbetsmarknadsnämnden)
➢ Andel skolor i kommunal regi som bedriver ett systematiskt våldsförebyggande arbete för elever. (Utbildningsnämnden)

Aktivitet	**Ansvariga nämnder**
Implementera och sprida föräldraskapsstödsprogram i syfte att förebygga våld och konflikter inklusive hedersrelaterat våld och förtryck	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Implementera strukturerade universella våldspreventiva program med fokus på män, pojkar och maskulinitetsfrågor i förskolan, skolan och fritidsverksamheter för unga som exempelvis Machofabriken, Hedra, MVP och Agera tillsammans	Socialnämnden, stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden
Säkerställa att skolans sex- och samlevnadsundervisning innefattar jämställdhet och frihet från våld i skolan	Utbildningsnämnden
Sprida regional kampanj för att påverka attityder till sexköp och pornografi	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden
Förebyggande insatser riktade till barn och unga som riskerar att utsättas för sugardejting och prostitution	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden
Centrum för samhällsorientering säkerställer att fortbildningen för samhällskommunikatörer	Arbetsmarknadsnämnden

innehåller kunskap om lagstiftning och samhällets stöd kring våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck	
Sprida information om civilsamhällets resurser i syfte att nå barn, unga, vuxna och äldre som inte kommer i kontakt med stadens egna verksamheter	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden
Hjälpa till att sprida rapporter och stödmaterial från civilsamhället	Socialnämnden

Mål 2 Våldsutövare har tillgång till återfallsförebyggande insatser utifrån sina behov

För att nå dit behöver följande vara på plats:

- Stadens verksamheter har kunskap, metoder och arbetssätt för att erbjuda insatser till våldsutövare som överensstämmer med deras behov.

- Staden samverkar med polis, frivården, åklagare, hälso- och sjukvården samt civilsamhället såväl på strategisk nivå som runt enskilda våldsutövare.

Indikatorer
➢ Andel familjer, där unga har lämnat familjen eller omhändertagits på grund av hedersrelaterat våld och förtryck inom familjen, som fått krisstöd. (Stadsdelsnämnderna)
➢ Antal våldsutövare i en nära relation eller i en hederskontext som har kontakt med RVC. (Stadsdelsnämnderna)

Aktivitet	**Ansvariga nämnder**
Verka för ökad samverkan mellan frivården och socialtjänst för att samordna insatser till våldsutövare i syfte att förebygga återfall i brott	Socialnämnden, stadsdelsnämnderna och äldrenämnden
Ta fram rutiner för att motivera unga, vuxna och äldre som utövar våld i nära relationer och eller hedersrelaterat våld och förtryck till att ta emot stöd för att upphöra med våldet	Stadsdelsnämnderna
Erbjuda vuxna och äldre som utövar våld i nära relationer och eller hedersrelaterat våld och förtryck samtalsstöd i syfte att sluta utöva våld	Stadsdelsnämnderna

Erbjuda vuxna och äldre som utövar våld i nära relationer och eller hedersrelaterat våld och förtryck tillfälligt boende i syfte att våldsutsatta ska kunna bo kvar hemma	Stadsdelsnämnderna
Relationsvåldscentrum implementerar partnerkontakt för att värna om våldsutsatt och eventuella barns säkerhet under den tid våldsutövaren får stöd	Stadsdelsnämnderna
KAST[50] erbjuder unga, vuxna och äldre som har köpt sex eller är i riskzonen samtalsstöd	Socialnämnden
Erbjuda unga våldsutövare stöd i syfte att upphöra med utövandet av våld mot närstående	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Sprida information om civilsamhällets resurser i syfte att nå våldsutövare som inte har kontakt med stadens egna verksamheter	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och äldrenämnden
Sprida lättillgänglig information på flera språk om hjälp och stöd för våldsutövare	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och äldrenämnden
Ge krisstöd till familjer, vars barn och unga har omhändertagits eller lämnat familjen på grund av hedersrelaterat våld och förtryck inom familjen	Stadsdelsnämnderna

Mål 3 Stadens verksamheter arbetar aktivt för att upptäcka våldsutsatta vuxna och barn samt våldsutövare

För att nå dit behöver följande vara på plats:

- Staden har rutiner och kompetens för att upptäcka våldsutsatta barn, unga, vuxna och äldre.
- Staden har rutiner och kompetens för att upptäcka våldsutövare.

Indikatorer
➢ Andel enheter, som möter barn, unga, vuxna och äldre, som använder rutinfrågor för att upptäcka våld. (Stadsdelsnämnderna)
➢ Andel förskolor som fått och implementerat "Liten och trygg". (Stadsdelsnämnderna)

[50] KAST - Köpare Av Sexuella Tjänster

Aktivitet	Ansvariga nämnder
Sprida lättillgänglig information på flera språk om stöd- och skyddsinsatser via de arenor och verksamheter där barn, unga, vuxna och äldre vistas	Arbetsmarknadsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, stadsdelsnämnderna, socialnämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden och bostadsbolagen
Främja tidig upptäckt av barn, unga, vuxna och äldre genom att rutinmässigt ställa frågor om våld enligt exempelvis standardiserade metoder	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden
Genomföra ”kampanj” för att i god tid före sommarlov samt direkt i anslutning efter sommarlov uppmärksamma skolpersonal kring barn- och tvångsgiftemål samt könsstympning	Socialnämnden och utbildningsnämnden
Mikamottagningen och regionkoordinatorerna utvecklar ett stödmaterial om unga och vuxna med erfarenhet av sex mot ersättning, riktat till medarbetare inom socialtjänsten	Socialnämnden
Mikamottagningen och regionkoordinatorerna genomför uppsökande verksamhet för att tidigt upptäcka barn, unga och vuxna som säljer sexuella handlingar	Socialnämnden
KAST arbetar uppsökande på nätet för att nå sexköpare och potentiella sexköpare	Socialnämnden
Sprida och implementera handledningen ”Liten och trygg” till förskolans personal i kommunen, i syfte att öka personalens kunskap om våld och uppmärksamma utsatta barn	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Socialjouren genomför Islandsprojektet i syfte att öka samhandling med polisen	Socialnämnden
Våldsutövare görs till en tydligare målgrupp i riktlinjer för handläggning av ärenden gällande våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck	Socialnämnden
Utveckla stöd till chefer i syfte att öka kunskapen om våld för att stötta medarbetare som är utsatta	Kommunstyrelsen och socialnämnden

Mål 4 Våldsutsatta vuxna och barn har tillgång till insatser utifrån sina behov

För att nå dit behöver följande vara på plats:

- Medarbetare i staden har kunskap, metoder och arbetssätt för att erbjuda insatser till våldsutsatta barn, unga, vuxna och äldre som överensstämmer med deras behov.

- Staden samverkar med polis, åklagare, hälso- och sjukvården samt civilsamhället såväl på strategisk nivå som runt enskilda våldsutsatta.

Indikatorer
➢ Andel nämnder som har en aktuell skriftlig och på ledningsnivå beslutad rutin för hur handläggare ska säkra skolgången för barn i skyddat boende. (Stadsdelsnämnderna)
➢ Andel blivande och befintliga jour- och familjehem som genomgått utbildning (Stadsdelsnämnderna)

Aktivitet	**Ansvariga nämnder**
Erbjuda insatser och stöd till våldsutsatta barn och unga på kort och lång sikt	Stadsdelsnämnderna
Erbjuda insatser och stöd till våldsutsatta vuxna och äldre på kort och lång sikt	Stadsdelsnämnderna
Genomföra strukturerade hot- och riskbedömningar i alla ärenden som rör våldsutsatthet	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Erbjuda barn, unga, vuxna och äldre som har sex mot ersättning eller skadar sig med sex, insatser och stöd på kort och lång sikt	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Ta fram ett utbildningspaket om barn som upplevt våld som riktar sig till blivande jour- och familjehemsföräldrar	Socialnämnden
Erbjuda anpassat skydd och stöd för våldsutsatta som är i särskilt sårbara situationer på grund av exempelvis ålder, missbruk, funktionsnedsättning, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, utländsk bakgrund och närståendes värderingar kring självbestämmanderätt över sexualitet och relationer	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Se över utbud av tillfälliga boendeformer för unga och vuxna utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck som inte är i behov av skydd, samt vid behov utveckla nya boendeformer	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Skapa och implementera rutin för att säkra skolgång för barn i skyddat boende	Socialnämnden, stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden
Arbeta för att öka förekomsten av samordnad individuell plan för personer som blivit utsatta för hedersvåld eller våld i nära relationer och som har	Socialnämnden, stadsdelsnämnderna och äldrenämnden

behov av samordnat stöd från socialtjänst och hälso- och sjukvård	
Informera om civilsamhällets resurser i syfte att nå våldsutsatta som inte har kontakt med stadens egna verksamheter	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och äldrenämnden

Mål 5 Våldsutsatta vuxna och barn medverkar i brottsutredningar

För att nå dit behöver följande vara på plats:

- Våldsutsatta barn, unga, vuxna och äldre har skydd och stöd under brottsutredning och rättsprocess utifrån sina behov.

Indikatorer:
➢ Andel personer av dem som polisanmält våldet och har kontakt med RVC som fått stöd under rättsprocessen. (Stadsdelsnämnderna)
➢ Antal unga som får stöd och hjälp av Stödcentrum utifrån våld i nära relationer. (Socialnämnden)

Aktivitet	**Ansvariga**
Utveckla samverkan mellan Polisen och kommunernas enheter mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck i syfte att stödja våldsutsatta i rättsprocessen	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Utveckla samverkan mellan Polisen och socialtjänsten i syfte att stödja utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål i rättsprocessen	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
När barn förhörts av polis vid misstanke om att de utsatts för våld eller övergrepp inom familjen ska barnet och föräldrarna ges omedelbart stöd och hembesök ska göras i anslutning till förhöret	Stadsdelsnämnderna
Stödcentrum erbjuder stöd under rättsprocess när våldet är polisanmält	Socialnämnden
Relationsvåldscentrum erbjuder stöd under rättsprocess när våldet är polisanmält	Stadsdelsnämnderna

Mål 6 Stadens verksamheter arbetar med systematisk kunskapsutveckling

För att nå dit behöver följande vara på plats:

- Stadens verksamheter använder systematisk kunskapsutveckling och utvärdering för att utveckla sin verksamhet.

Indikatorer
➢ Andel enheter som har säkerställt att medarbetare har relevant kunskap om våld i nära relationer. (Arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, socialnämnden, ,stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och äldrenämnden)
➢ Andel enheter som har säkerställt att medarbetare har relevant kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck. (Arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och äldrenämnden)

Aktivitet	**Ansvariga nämnder**
Yrkesverksamma inom förskola utbildar sig kring våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck samt könsstympning	Stadsdelsnämnderna
Yrkesverksamma inom skola, fritid, socialtjänst, kultur och arbetsmarknad utbildar sig kring våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck inklusive barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation	Arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och äldrenämnden
Sprida grundkursen Webbkurs Heder”	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna och äldrenämnden
Sprida grundkursen "Webbkurs om våld" från Nationellt centrum för kvinnofrid	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och äldrenämnden
Sprida grundkursen "Webbkurs om prostitution" från Nationellt metodstöd för människohandel och prostitution	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden
Säkerställa att alla introutbildningar för nyanställda inom socialtjänsten ska innehålla ett avsnitt om våld och våldsutsatthet	Socialnämnden

Följa användandet av bedömningsinstrumentet iRisk inom barn- och ungdomsvården i staden	Socialnämnden

Mål 7 Stadens verksamheter använder metoder och insatser som vilar på evidens och/eller på beprövad erfarenhet

För att nå dit behöver följande vara på plats:

- Staden arbetar utifrån bästa tillgängliga kunskap.

Indikator
➢ RVT använder minst en standardiserad bedömningsmetod vid utredning av behovet av stöd och hjälp hos våldsutsatta vuxna. (Stadsdelsnämnderna)

Aktivitet	**Ansvariga**
Genomföra strukturerade hot- och riskbedömningar i alla ärenden som rör våldsutsatthet	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Följa pågående utvärdering av RVC som utförs av Ersta Bräcke Sköndal högskola, och som ska vara klar 2021	Socialnämnden

Samverkan

Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation är komplexa samhällsproblem som kräver att många olika aktörer arbetar tillsammans för att motverka våldet. Samverkan och samhandling mellan myndigheter, med det civila samhället samt inom den egna organisationen är därför av stor vikt.

Intern samverkan och samhandling i staden

Stadens egna verksamheter, däribland socialtjänst, arbetsmarknadsinsatser och skola, behöver samverka och samhandla både inom den egna verksamheten och med varandra. Våldsutsatta personer och personer som utövar våld finns inom alla typer av verksamheter i staden. Det är därför av största vikt att det finns en fungerande intern samhandling, så att personer som har utsatts för våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål eller sexuellt våld oberoende relation ska kunna erbjudas kvalitativt stöd, och att våldsutövare kan motiveras till att söka hjälp för att upphöra med sitt våldsutövande. Likaså finns barn och unga som upplever våld hemma eller utsätts för prostitution, människohandel och sexuellt våld i alla skolor och inom fritidsverksamheter. Samhandling mellan lärare och elevhälsa, samt med socialtjänsten, är av stor vikt för att hjälpa barnet eller den unge. Se mer om samverkan mellan skola och socialtjänst i *Stödmaterial för samverkan mellan skolan och socialtjänsten.*

Extern samverkan och samhandling

Det finns flera externa aktörer som staden behöver samverka och samhandla med i arbetet mot våld. Operation kvinnofrid, där staden samverkar med länsstyrelsen, övriga kommuner i länet, Polisen, Kriminalvården och Region Stockholm är en viktig plattform i detta sammanhang. Runt enskilda individer eller familjer behöver socialtjänsten samhandla med bland annat Polisen, Kriminalvården, hälso- och sjukvård och kvinnojourer som bedriver skyddat boende. För skolan kan det vara aktuellt att samhandla med civilsamhället vid genomförandet av våldspreventiva program eller teman inom undervisningen. Staden behöver intensifiera och fördjupa sin samverkan med Polisen, Migrationsverket samt andra aktörer för att stärka sitt förebyggande arbete mot människohandel för sexuella ändamål.

Förebyggande arbete

Interventioner behövs på flera nivåer

Interventioner för att förebygga, förhindra eller att få våldet att upphöra handlar om att stärka upp skyddsfaktorer och minska riskfaktorer hos individer på olika preventions- och samhällsnivåer. Riskfaktorer är egenskaper, händelser, förhållanden eller processer som ökar sannolikheten eller risken för ett visst utfall eller beteende. En skyddande faktor kan minska effekten av riskfaktorer. Risk- och skyddsfaktorer är ungefär samma oavsett kön, etnicitet, kulturell bakgrund och social klass.[51]

Olika nivåer av våldspreventivt arbete

Programmets mål för arbetet mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuella våld oberoende relation finns på tre olika preventiva nivåer som beskrivs kortfattat nedan.

Den första nivån är universell prevention, det vill säga sådant som riktar sig till alla barn, unga, vuxna och äldre, innan våldet har skett. Skolans sex- och samlevnadsundervisning har en viktig roll i universellt förebyggande arbete för att bland annat förändra stereotypa könsnormer och motverka destruktiva mansnormer hos pojkar och unga män.[52] Det kan också handla om program där unga får verktyg som främjar hälsosamma och jämställda relationer, samt att ge unga redskap till att lägga sig i andras beteende för att förhindra eller avbryta våld och trakasserier. Program som vänder sig till dem som står bredvid och ser på i en våldsam situation blir allt vanligare vid universell prevention. Samhällsorientering för nyanlända är en viktig förebyggande insats mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, vilket också belyses i den kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck som staden genomförde 2017-2018.[53]
Studier visar att en del av de unga som har haft sex mot ersättning har börjat med det efter att de varit utsatta för sexuella övergrepp och eller gör detta som en form av självskadebeteende.[54] Att arbeta för att motverka sexuella övergrepp och självskadebeteende hos barn och unga kan därmed i förlängningen också vara ett sätt att arbeta förebyggande mot prostitution. Även deltagande i föräldrastödsprogram kan vara en form av universell prevention.[55]

Selektiv prevention handlar om att med selektiva interventioner, minska den totala förekomsten av våld och riktar sig till riskgrupper. Exempelvis uppsökande arbete för att nå unga i utanförskap som varken arbetar eller studerar och förebyggande socialtjänst, eller stöd till unga som utsatts för sexuella övergrepp i syfte att motverka framtida självskadebeteende. Även här har skolan en viktig roll, då ungdomar gärna vänder sig till personal i skolan i första hand för att få stöd, vilket framkommer i den ovan nämnda kartläggningen av hedersrelaterat våld och förtryck som staden genomförde 2017-2018.

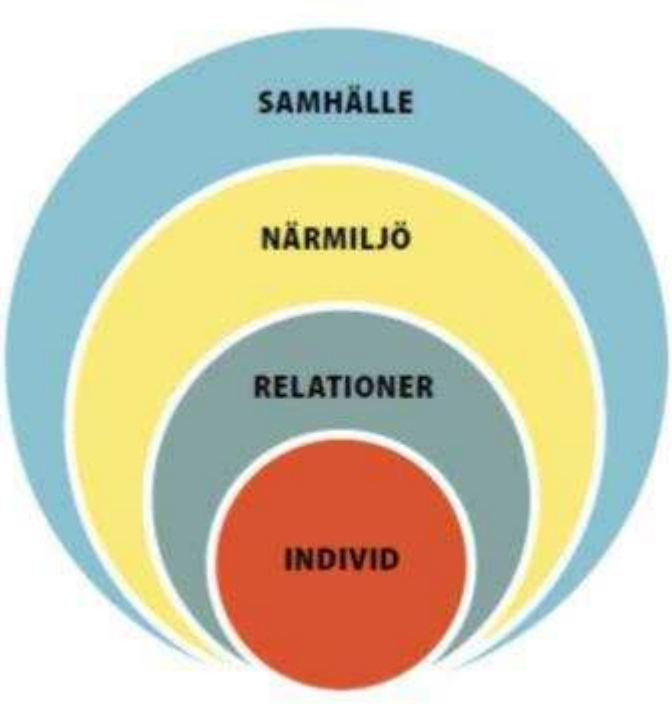
---

[51] *Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende. Kunskapsstöd för socialtjänsten.* (2020) Socialstyrelsen
[52] *Handlingsplan mot prostitution och människohandel*. Bilaga till regeringsbeslut 2018-02-08 nr II:1. Socialdepartementet
[53] í Baianstovu, Rúna m fl. (2018) *Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017–2018.*
[54] *Prostitutionen i Sverige 2014. En omfattningskartläggning*. Rapport 2015:10, Länsstyrelsen i Stockholm
[55] Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, utdrag ur Skr. 2016/17:10. *Makt mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*

Indikerad prevention har fokus på insatser på kort och lång sikt efter att våldet har skett. Det kan handla om stöd och skydd i den akuta situationen eller återfallsförebyggande arbete för våldsutövare. Socialtjänstens relationsvåldsteam och relationsvåldscentrum är huvudaktörer men även exempelvis äldreomsorgen, skola och förskola kan vara berörda.

Samhällsnivåer

Interventioner görs även på olika samhällsnivåer: individ, relation, närmiljö och samhälle.

Figur: Socioekologisk modell med fyra sammanvävda nivåer. [56]

Samhälle

De aktörer som verkar på samhällsnivå kan göra interventioner och stärka upp skyddsfaktorer genom starkare lagstiftning, policy eller utveckling av styrmedel för jämställdhet och jämlikhet.

Närmiljö

De aktörer som verkar i närmiljö kan stärka skyddsfaktorer genom tillämpning av rådande lagstiftning och utveckling av metoder och arbetssätt för exempelvis brottsförebyggande arbete. Polis, hälso- och sjukvård, kommuner och statliga regionala myndigheter verkar på denna nivå med just tillämpning av lagstiftning men även utveckling av arbetssätt och specificerade insatser för att stärka upp skyddsfaktorer för individer.

Relation

De aktörer som verkar på relationsnivå är de som står i relation till individen men även de arenor där individen befinner sig i vardagen. Skola, öppna förskolan, fritidsverksamhet, arbete, öppna

[56] *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026.* Rapport 2019:23. Länsstyrelsen i Stockholm.

mötesplatser och träffpunkter för vuxna och äldre är exempel på verksamheter som har möjlighet att stärka upp skyddsfaktorer för barn, unga, vuxna och äldre.

Individ

De aktörer som verkar på individnivå är de som träffar individen eller dess familj och har möjlighet att göra interventioner för att stärka upp skyddsfaktorerna genom exempelvis behandling om en individ utsätter någon för våld eller själv är utsatt. Här kan även interventioner riktade till föräldrar göras för att stärka dem i deras föräldraroll.

Arbetsgivarperspektiv

Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är ett dolt samhällsproblem där kvinnor, män och barn utsätts. Trots att det är ett vanligt problem så är det något som kan vara svårt att prata om.

Våldet kan vara bakomliggande orsak till diffusa hälsoproblem och sjukskrivningar. Förändrat beteende eller beteende som ger anledning till oro kan vara tecken på en mängd olika tillstånd som till exempel stress, vantrivsel, utmattning, våldsutsatthet eller våldsutövande. Mot bakgrund av detta är det viktigt att personalansvariga har kunskap om att ett beteende som föranleder oro även kan vara att medarbetare är utsatta för våld i nära relationer och eller hedersrelaterat våld och förtryck.

Det är viktigt att våga fråga om våld från närstående, gärna rutinmässigt vid oro för en medarbetare eller vid upprepad korttidsfrånvaro. Att utveckla stöd till chefer för att öka medvetenheten och kunna stötta medarbetare i dessa situationer är ett viktigt uppdrag i staden under kommande programperiod.

Fortsatt behov av kunskapsutveckling

Arbetet med att upptäcka våld så tidigt som möjligt och att ge stöd, skydd och hjälp är ett kontinuerligt och långsiktigt arbete. För detta arbete behöver medarbetare ha tillräckliga kunskaper om våldets olika uttryck och förekomst samt kunna identifiera tecken på våld. Medvetenheten kring män som utsätts för våld i nära relation behöver öka då anmälningsbenägenheten i denna grupp är lägre. Medarbetare behöver även veta hur de ska agera om de får kännedom om att våld har förekommit.

Kunskaper om våldsförebyggande arbete inom andra arenor än förskola och skola behöver öka. Ett exempel är föräldraskapsstöd som är en viktig del i det våldsförebyggande arbetet för att stärka skyddsfaktorer och på så sätt minska risken för att utsättas för, uppleva eller utöva våld.[57] Forskning om våldsbejakande extremism visar att personer i denna miljö ofta har upplevt våld i hemmet under uppväxten. Utifrån detta är det viktigt att öka kunskapen om våldsförebyggande arbete i denna kontext.

Vidare finns det ett stort behov av att öka kunskaper om att motivera våldsutövare till att bryta ett våldsamt beteende. Stöd till våldsutövare är ett relativt nytt område och därför är kunskapen om evidensbaserade metoder begränsad och det är ett område som behöver utvecklas framöver.

För att tidigt upptäcka och arbeta mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation behöver medarbetare inom socialtjänsten ha grundläggande kunskaper om målgrupperna.

[57] *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026*. Rapport 2019:23. Länsstyrelsen i Stockholm

Referenser

Kopplingar till olika styrdokument

En rad olika styrdokument ligger till grund för arbetet i stadens verksamheter. Många av dem beslutas av kommunfullmäktige. Övergripande styrdokument är Stockholms stads budget som konkretiseras i årsvisa mål och uppdrag till stadens nämnder och bolagsstyrelser.

Detta program vilar utöver den regionala strategin som nämnts, även på ett antal internationella och nationella styrdokument samt program inom staden, vilka följer nedan.

Internationella styrdokument

Programmet har kopplingar till följande internationella styrdokument.

- Agenda 2030[58] är FN:s globala mål för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Jämställdhet är ett eget mål i agendan, mål 5, med delmål som bland annat handlar om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Flera av de andra målen har också betydelse för arbetet mot våld, såsom mål 3 Hälsa och välbefinnande, mål 10 Minskad ojämlikhet samt mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen.

- FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.[59]

- Palermoprotokollet, Europarådskonventionen och EU:s direktiv 2011/36/EU - om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut.[60]

- WHOs Global strategy and action plan on ageing and health.[61] Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (CETS nr. 210, 2011)[62], Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel (CETS nr. 197, 2005)[63] samt, Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (CETS nr. 201, 2007).[64] Sverige har anslutit sig till dessa konventioner.

- FN:s konvention om barnets rättigheter,[65] eller barnkonventionen, innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Varje barn har rätt att få sina grundläggande behov tillgodosedda, att få skydd mot utnyttjande och diskriminering samt att få uttrycka sin mening

[58] United Nations Development Programme. *Globala målen.*
[59] https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2015/06/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning
[60] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0036
[61] https://www.who.int/ageing/WHO-GSAP-2017.pdf?ua=1
[62] Europarådet. *Konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet.*
[63] Europarådet. *Konvention om bekämpande av människohandel.*
[64] Europarådet. *Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp.*
[65] *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter.*

och bli respekterad. I artikel 19 framgår att barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp.

Nationella styrdokument

Programmet har även kopplingar till följande nationella styrdokument:

- Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och mäns ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det finns sex delmål där det sjätte är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

- Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.

- De folkhälsopolitiska nationella målen för god och jämlik hälsa[66] hos hela befolkningen är också nära sammanlänkade med målen i programmet. Personer som utsätts för våld har ofta en sämre hälsa än övriga befolkningen då de kroppsliga och psykologiska konsekvenserna av våld är både akuta och långsiktiga. Att förebygga och bekämpa våld bidrar därför till att främja en jämlik hälsa.

- Regeringens brottsförebyggande program: *Tillsammans mot brott – ett nationellt förebyggande program*[67] som innehåller exempel på hur förebyggande insatser kan riktas mot individer som riskerar att begå och har begått brott och mot de situationer där brott riskerar att begås.

- *En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd*[68] som syftar till att främja barns hälsa och utveckling genom stöd i föräldraskapet, och har starka kopplingar till våldsförebyggande arbete. Att barn får växa upp under trygga förhållanden utan att riskera att utsättas för olika typer av våldshandlingar är en central förutsättning för barns utveckling och hälsa.

- *Nationell strategi om våld mot äldre inom vård och omsorg.* Strategins övergripande mål är ”Äldre personer ska kunna leva i värdighet och säkerhet och i frihet från utnyttjande och våld inom vård och omsorg” och bland annat lyfts vikten av att personal får utbildning om våld mot äldre och vågar fråga om utsatthet, liksom vikten av samverkan med andra aktörer.[69]

Stadens olika program

- Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018-2022
- Program för ett jämställt Stockholm 2018-2022

---

[66] Prop. 2017/18:249. *God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik*
[67] Skrivelse 2016/17:126. *Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program.*
[68] *En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd.* Socialdepartementet
[69] *Nationell strategi om våld mot äldre inom vård och omsorg.* Bilaga till protokoll vid regeringssammanträde 2014-06-12 nr II:15. Socialdepartementet.

- Program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck 2018-2022
- Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018-2023
- Stockholms stads strategi för romsk inkludering 2018–2022
- Strategi för att minska risken för att barn unga och unga vuxna dras in i kriminalitet 2019-2022
- Stockholms stads program för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2018-2021
- Strategi för en äldrevänlig stad

Källförteckning

Böcker
Heimer, Gun, Björck, Annika, Kunosson, Chrystal (red.) *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar.* Lund: Studentlitteratur. 2014

Wikan, Unni. *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront förlag. 2005

Rapporter
”Analys våld i nära relationer” Sweco, socialförvaltningen i Stockholms stad. 2020.

Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende. Kunskapsstöd för socialtjänsten. Socialstyrelsen. 2020.

Brott i nära relationer. En nationell kartläggning. Rapport 2014:8. Brottsförebyggande rådet. Stockholm. 2014

Brott i nära relationer bland unga. Kortanalys 6/2018. Brottsförebyggande rådet. Stockholm. 2018

Detta borde alla veta om barnmisshandel. Rädda Barnen.

En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd. Socialdepartementet. Artikelnr: S2018.013

Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt. NCK-rapport 2010:1 Uppsala: Nationellt Centrum för Kvinnofrid, Uppsala universitet. 2010

í Baianstovu, Rúna, Strid, Sofia, Cinthio, Hanna, Särnstedt, Emmie, Enelo, Jan-Magnus. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017–2018. Stockholms stad, Göteborg stad, Malmö stad och Örebro universitet. Stockholm. 2018

Jansson, Staffan, Jernbro, Carolina. Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning. Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Stockholm. 2017

Människohandel för sexuella och andra ändamål. Lägesrapport 20. Rapport 2018. Polismyndigheten

Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, utdrag ur Skrivelse 2016/17:10. Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid

Nationell strategi om våld mot äldre inom vård och omsorg. Bilaga till protokoll vid regeringssammanträde 2014-06-12 nr II:15. Socialdepartementet. 2014.

Prostitutionen i Sverige 2014. En omfattningskartläggning. Rapport 2015:10. Länsstyrelsen i Stockholm. 2015

Våld mot äldre kvinnor. En forsknings- och kunskapsöversikt. NCK-rapport 2016:1. Uppsala: Nationellt Centrum för Kvinnofrid, Uppsala universitet. 2016

Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa. NCK-rapport 2014:1. Uppsala: Nationellt Centrum för Kvinnofrid, Uppsala universitet. 2014.

Sex mot ersättning. Utbildningsmaterial om skydd och stöd till barn och unga. Socialstyrelsen. 2015

Sex mot ersättning. Utbildningsmaterial om stöd och hjälp till vuxna. Socialstyrelsen. 2015

Social rapport 2010. Socialstyrelsen. 2010

Stockholms stads program för att motverka hemlöshet 2020-2025. Stockholms stad. Dnr. 3.1.1-849/2019. 2020

Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026. Rapport 2019:23. Länsstyrelsen i Stockholm

Strategi för en äldrevänlig stad. Underlag till program. Oktober 2017. Stockholms Stad. Dnr: 3.3-407/2017

Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer. Socialstyrelsen. Stockholm. 2016

Websidor

http://www.hedersfortryck.se/hedersfortryck/hedersvald-och-intellektuell-funktionsnedsattning/

https://www.svt.se/nyheter/lokalt/varmland/sugardating-en-allt-vanligare-verksamhet

www.unicef.se

SOU:er, skrivelser och riksdagstryck

Handlingsplan mot prostitution och människohandel. Bilaga till regeringsbeslut 2018-02-08 nr II:1. Socialdepartementet.

Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU7

Proposition 2017/18:249. *God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik*

Skrivelse 2016/17:126. *Tillsammans mot brott – ett nationellt förebyggande program*

Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*

SOU 2010:49 Betänkande av Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst: *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999–2008*.

SOU 2014:49 *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga*.

Lagar, författningar och konventioner

Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter.

Europarådets konvention om bekämpande av människohandel

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet.

Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Palermoprotokollet, tilläggsprotokoll till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet https://eur-lex.europa.eu/legal content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0036

Skollag (2010:800)

Socialtjänstlag (2001:453)

United Nations Development Programme. *Globala målen.*

WHOs Global strategy and action plan on ageing and health. https://www.who.int/ageing/WHO-GSAP-2017.pdf?ua=1

Vetenskapliga artiklar

Överlien, Carolina. Våld mellan ungdomar i nära relationer. Digitala medier och utövande av kontroll. *Socialvetenskaplig tidskrift* 2018:1

Bilaga 1. Vad har hänt sen sist?

Under den föregående programperioden för Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2020 genomfördes stora satsningar inom området i staden. I denna bilaga nämns några av de mest omfattande i korthet.

- **Utbildning om våld i nära relationer** på basnivå på Karolinska Institutet på uppdrag av staden som gav 3 högskolepoäng. Utbildningen vände sig till alla medarbetare i staden och genomfördes åtta omgångar. Totalt gick knappt 3 500 medarbetare kursen.
- **En kartläggning av förekomsten och karaktären av hedersrelaterat våld och förtryck** genomfördes i samverkan med Göteborgs stad och Malmö stad under 2017-2018.
- **Våld och normkritik.** En föreläsning om genus, diskriminering och våld i nära relationer gavs vid 12 omgångar under 3 år. Utbildningen vände sig till alla medarbetare i staden och totalt genomgick 2 595 medarbetare föreläsningen.
- **Mentorer i våldsprevention (MVP).** Det våldsförebyggande programmet MVP implementerades i ca 20 skolor under programperioden.
- **Ett stödmaterial för att arbeta med våldsfrågorna togs fram** för att användas i olika verksamheter i staden, exempelvis på APT.
- **Konferens om en stad fri från våld.** Den 3 maj 2018 hölls en stor konferens med nästan 300 chefer och politiker från ett flertal olika nämnder och verksamheter i staden samt representanter från civilsamhället, med fokus på våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Föreläsarnas spännvidd sträckte sig från generalsekreterare på Unizon och professor på Försvarshögskolan till barnläkare vid Akademiska sjukhuset i Uppsala och verksamhetschef på Origo. Konferensen var mycket uppskattad bland deltagarna.
- **Informationskampanjer.** Återkommande under programperioden har informationskampanjer genomförts i sociala medier, tunnelbanan, informationstavlor på stan mm.
- **Extern webbsida, ”aldrigigen.se”** skapades med information till våldsutsatta, våldsutövare och personer i omgivningen som är oroliga för en närstående.

Bilaga 2. Stödinsatser inom staden

I Stockholms stad finns flera verksamheter som riktar sig till utsatta och utövare, såväl barn, unga, vuxna och äldre.

Skyddat boende
Insatsen skyddat boende innebär såväl skalskydd som psykosocialt stöd, exempelvis krissamtal, stöd och hjälp vid polisanmälan och ansökan om skyddade personuppgifter. Om den våldsutsatta personen har barn kan det/de följa med till boendet. Vissa boenden har särskild inriktning, såsom kvinnor i missbruk eller hedersrelaterat våld och förtryck.

Mellanboende
Efter utflytt från skyddat boende kan personen ibland erbjudas så kallat mellan- eller utslussningsboende, ibland i väntan på en permanent bostad. Mellanboendet är mer ”öppet” än skyddat boende men fortfarande med visst stöd.

Stöd- och informationssamtal
Den som är utsatt för våld kan få stödsamtal inom socialtjänsten. Ofta erbjuds också ett par samtal utan biståndsbeslut, som då är mer inriktade på att informera om vilket stöd som finns att få.

Kontaktperson eller stödperson
En kontaktperson eller stödperson bistår med psykosocialt och även praktiskt stöd på lite längre sikt, exempelvis efter utflytt från skyddat boende till ett eget boende eller så kallat ”mellanboende” eller ”utslussningsboende”.

Ekonomiskt bistånd
Att lämna en relation där man utsatts för våld, ibland i ett akut skede, kan innebära att man hamnar i en svår ekonomisk situation. Akut ekonomiskt bistånd kan beviljas med kort varsel och vid bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd ska hänsyn tas till om personen är utsatt för våld i nära relation.

Budget- och skuldrådgivning
Stadsdelsnämnderna erbjuder budget- och skuldrådgivning till personer i behov av detta. Det kan vara ett viktigt stöd för personer som har utsatts för våld i en nära relation och kanske inte haft insyn i och kontroll över ekonomin, eller har blivit utnyttjade ekonomiskt.

Familjebehandling
Familjebehandling erbjuds ofta, vilket innebär att familjen får samtalsstöd ihop.

Familjerådgivningen
Familjerådgivning är en möjlighet för par, familjer och föräldrar med problem i sin relation, att tillsammans med en professionell utomstående arbeta med svårigheterna, i syfte att komma vidare på ett konstruktivt sätt.

Barnahus

Barnahus erbjuder ett samordnat stöd till barn som är utsatta för brott, särskilt vålds- och sexualbrott. Det är en samverkan mellan staden, några kranskommuner, polisen och åklagarmyndigheten. På Barnahus kan barn få hjälp av alla aktuella instanser på ett och samma ställe.

Ungdomsjouren
Ungdomsjouren bedriver socialt uppsökande arbete med barn och ungdomar på kvällar, nätter och helger. Syftet är att förebygga att barn och ungdomar hamnar i missbruk, kriminalitet, prostitution eller annat socialt nedbrytande beteende. Personal från ungdomsjouren är också med vid polisförhör med ungdomar under 18 år. Syftet är att fånga upp de ungdomar som behöver socialtjänstens stöd och hjälp.

Ungdomsmottagningen
Ungdomsmottagningen vänder sig till ungdomar mellan 12 och 23 år och erbjuder stöd, råd och behandling inom områdena sexuell, reproduktiv, psykisk och psykosocial hälsa. På mottagningen bedrivs ett tvärprofessionellt arbete mellan barnmorska och kurator genom individuella besök, gruppverksamhet samt utåtriktat arbete.

Stödcentrum
Stödcentrum finns vid samtliga tre polisområden i syfte att erbjuda stöd till de ungdomar som utsatts för brott samt tidigt uppmärksamma ungdomar misstänkta för brott. Stödcentrum erbjuder stödjande samtal, rådgivning och praktisk hjälp till dem mellan 12-21 år som utsatts för brott, de under 18 år som har sex mot ersättning samt till anhöriga, vårdnadshavare och vittnen till brott. Stödcentrum erbjuder även stöd till barn och unga som utsätts för våld i sin relation till en annan ung person eller partner.

Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld
Origo finansieras och samägs av länets samtliga 26 kommuner, Region Stockholm samt Polisen. På Origo samarbetar yrkesverksamma från olika myndigheter under ett och samma tak för att hjälpa barn och unga som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat förtryck och våld.

Relationsvåldsteam (RVT)
Socialtjänstens RVT i respektive stadsdelsförvaltning ger stöd och hjälp till dem som utsätts för våld och som exempelvis är i behov av skyddat boende, utsätter den dem lever med för våld eller om en medborgare är orolig för någon annan.

Relationsvåldscentrum (RVC)
RVC erbjuder samtalsstöd och behandling till personer som är eller har varit utsatta för våld i nära relation samt hedersrelaterat våld och förtryck och till vuxna våldsutövare. Alla över 18 år är välkomna. Stöd kan ges individuellt eller i grupp. RVC kan ge stöd under rättsprocessen och har ett nära samarbete med stadsdels-förvaltningarnas relationsvåldsteam och familjerätten. RVC samverkar med bland annat polisen.

Regionkoordinatorerna mot prostitution och människohandel (POM) bistår myndigheter, till exempel polis och socialtjänst med stöd vid prostitution eller människohandelsärenden i Stockholms stad och länet.

Mikamottagningen
Mikamottagningen erbjuder stödjande samtal och praktiskt stöd till personer som har erfarenhet av sex mot ersättning, sexuellt självskadebeteende och/eller är utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Alla över 18 år är välkomna, även anhöriga kan få stöd. Mikamottagningen erbjuder också konsultation till andra yrkesverksamma. Mikamottagningen har ett samarbete med Region Stockholm som driver en sex- och samlevnadsmottagning MikaHälsa.

KAST - Köpare Av Sexuella Tjänster
KAST är en verksamhet som erbjuder människor som vill sluta köpa sex anonym rådgivning och stödsamtal via telefon, e-post eller tidsbokade besök. Även anhöriga är välkomna. Till KAST är alla välkomna, oavsett kön eller sexuell identitet.

Kriscentrum för kvinnor och barn
Kriscentrum är ett skyddat boende för kvinnor och eventuella medföljande barn. Här ges psykosocialt stöd och boendet har skalskydd. Kriscentrum har några rum där de boende kan ha med sig husdjur.

Kruton
Kruton är ett skyddat boende för ungdomar och unga vuxna mellan 16 och 25 år som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Även här finns skalskydd och psykosocialt stöd.

Hvilan
Hvilan är ett skyddat boende för hemlösa kvinnor. Även aktivt missbrukande kvinnor tas emot. Skalskydd och psykosocialt stöd erbjuds.

Syrenen
Syrenen är ett skyddat nyktert- och drogfritt stödboende för kvinnor i socialt utsatta situationer. Boendet är anpassat för personer med funktionsnedsättning och missbruk. Skalskydd och psykosocialt stöd erbjuds.

RS 2020-0658

ANALYS VÅLD I NÄRA RELATIONER

STOCKHOLMS STAD SOCIALFÖRVALTNINGEN

INNEHÅLL

1. INLEDNING 3
1.1 Swecos Uppdrag 3
1.2 Genomförande 3
2. STATISTISK MÅLGRUPPSANALYS 5
2.1 Disposition redovisning av statistik 5
2.2 Stadens statistik 5
2.3 Övriga källor 18
2.4 Sammanfattande reflektioner kring statistiken 28
3. NULÄGE – STADENS ARBETE MOT VÅLD I NÄRA RELATIONER 30
3.1 Verksamheternas bild av vilka målgrupper som nås och inte 30
3.2 Kunskap och kompetensutveckling 31
3.3 Samverkan 33
3.4 Rutiner 34
4. PROGRAMMET MOT VÅLD I NÄRA RELATIONER OCH HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK 35
4.1 Välformulerat, informativt och viktigt program 35
4.2 Otydligtt kring ansvar och implementering i verksamheterna 35
4.3 Bristande uppföljning 36
4.4 Utveckling av innehållet 37
5. SAMMANFATTANDE SLUTSATSER 38
BILAGA 1 41
BILAGA 2 42

1. INLEDNING

1.1 SWECOS UPPDRAG

Socialförvaltningen avdelningen för stadsövergripande frågor har i uppdrag att ta fram ett nytt program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck i Stockholms stad. Sweco har anlitats för att bidra till en analys kopplad till våld i nära relationer i staden. I uppdraget har det ingått att göra en kvantitativ och kvalitativ målgruppsanalys samt att analysera förutsättningar och handlingsberedskap för att arbeta mot våld i nära relationer i staden. Ansvarig för studien hos Sweco var Erika Edquist (uppdragsledare), Hanna Dalesjö och Karin Forss.

1.2 GENOMFÖRANDE

Statistik analys
Underlag till den statistiska målgruppsanalysen har samlats in dels från stadens interna verksamhetssystem dels från publika databaser och publikationer från andra aktörer.

När det gäller stadens interna statistik har socialförvaltningen varit behjälplig med att förmedla statistik över antalet våldsutsatta kända av socialförvaltningen, antalet placeringar i skyddat boende/jourlägenhet. När det gäller statistik över inkommande information har Sweco hämtat och bearbetat statistik från stadens verksamhetssystem. Underlag över orosanmälningar har beställts från Tieto och därefter bearbetats av Sweco. Underlaget är uttaget från Parainfo och innehåller samtliga orosanmälningar gjorda under perioden 2017–2019 avseende barn 0–17 år.

Underlag från andra aktörer har främst inhämtats via publika databaser och publikationer som finns att tillgå via respektive aktörs hemsida. Undantaget är statistik från Brottsofferjouren (BOJ). I detta fall har statistik inhämtats via mejlkontakt med BOJ. BOJ har även bidragit till analysen av statistiken över brottsutsatta som haft kontakt med BOJ. Urvalet av källor har begränsats till att omfatta statistik som rör ämnet våld som sker i nära relationer. Därmed omfattas inte statistik som visar på förekomsten av våld generellt sett. Inte heller omfattar den statistiska målgruppsanalysen våld som sker gentemot andra närstående än en partner, exempelvis våld mot barn. Urvalet av källor har vidare avgränsats till att endast omfatta kvantitativa studier, undersökningar och sammanställningar. Därmed omfattas inte studier av mer kvalitativ karaktär i urvalet av källor.

Utöver de källor som presenteras i denna rapport har även kontakt tagits med hälso- och sjukvården i Region Stockholm, Unizon och ROKS. Statistik från dessa aktörer redovisas dock inte. När det gäller Region Stockholm har det inte funnits tillgänglig statistik att tillgå. Statistik från Unizon och ROKS har varit relativt begränsad och har endast funnits tillgänglig på nationell nivå.

Intervjustudie
Sammanlagt har 16 intervjuer genomförts. Fyra av dessa har varit gruppintervjuer med medarbetare i fyra olika relationsvåldsteam (RVT). Övriga tolv intervjuer har genomförts per telefon.

Telefonintervjuer har genomförts med biträdande enhetschefer för fyra RVT samt två av stadens relationsvåldscentrum (RVC). Övriga intervjuer har genomförts med representanter för olika verksamheter inom staden – utbildningsförvaltningen, äldreomsorgen, missbruk och funktionsnedsättning, socialtjänstinspektörer samt Svenska bostäder. Flera av intervjupersonerna har haft ansvar för trygghetsfrågor inom sin verksamhet.

2. STATISTISK MÅLGRUPPSANALYS

2.1 DISPOSITION REDOVISNING AV STATISTIK

I detta kapitel redovisas statistik som rör ämnet våld i nära relationer. I avsnitt 2.2 Stadens statistik redovisas statistik hämtad från stadens interna system. I nästa avsnitt, 2.3 Övriga källor, följer en genomgång av statistik som baseras på källor från andra aktörer så som SCB, BRÅ, Brottsofferjouren etc.

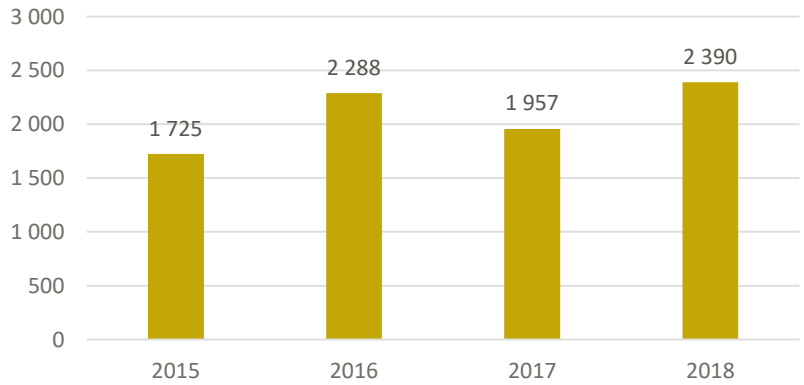
2.2 STADENS STATISTIK

Nedan följer en genomgång av stadens interna verksamhetsstatistik. Först presenteras uppgifter om antal våldsutsatta kända av socialtjänsten samt statistik över antalet placeringar i skyddat boende och jourlägenhet. Uppgifterna baseras på en årlig enkätundersökning som går ut till stadens stadsdelsförvaltningar och som sedan sammanställs av socialförvaltningen. Därefter följer en sammanställning över antalet ”inkommande information” till enheter inom staden som arbetar med våldsutsatta och våldsutövare. Slutligen presenteras statistik över antalet orosanmälningar som innehåller misstanke om våld inom familjer eller bland närstående. Uppgifterna om inkommande information och orosanmälningar är hämtade från stadens verksamhetssystem parainfo.

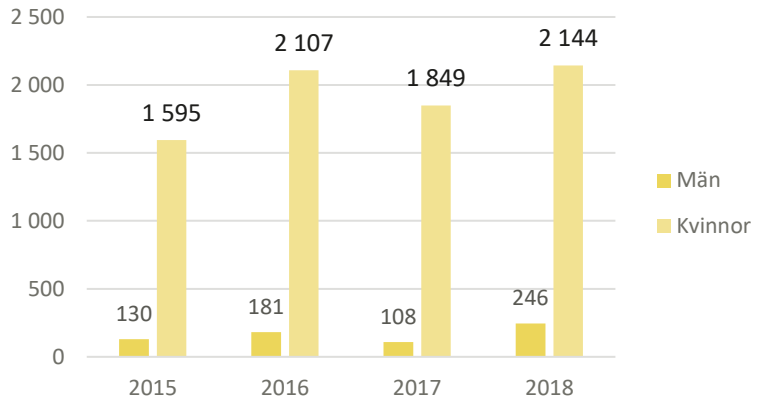
VÅLDSUTSATTA KÄNDA AV SOCIALTJÄNSTEN SAMT PLACERINGAR I SKYDDAT BOENDE/JOURLÄGENHET SAMT RELATIONSVÅLDSCENTRUM

Stockholms stad har fram till och med 2018 fört statistik över antalet våldsutsatta som är kända av socialtjänsten. Under 2018 uppgick antalet till 2 390 personer, se Figur 1, vilket motsvarar omkring 0,31 procent av befolkningen (18 år och uppåt). En klar majoritet av de våldsutsatta som är kända av socialtjänsten är kvinnor. Under 2018 var 2 144 av de våldsutsatta kvinnor, vilket motsvarar 90 procent av det totala antalet, se Figur 2.

Figur 1 Antalet våldsutsatta kända av socialtjänsten 2015–2018

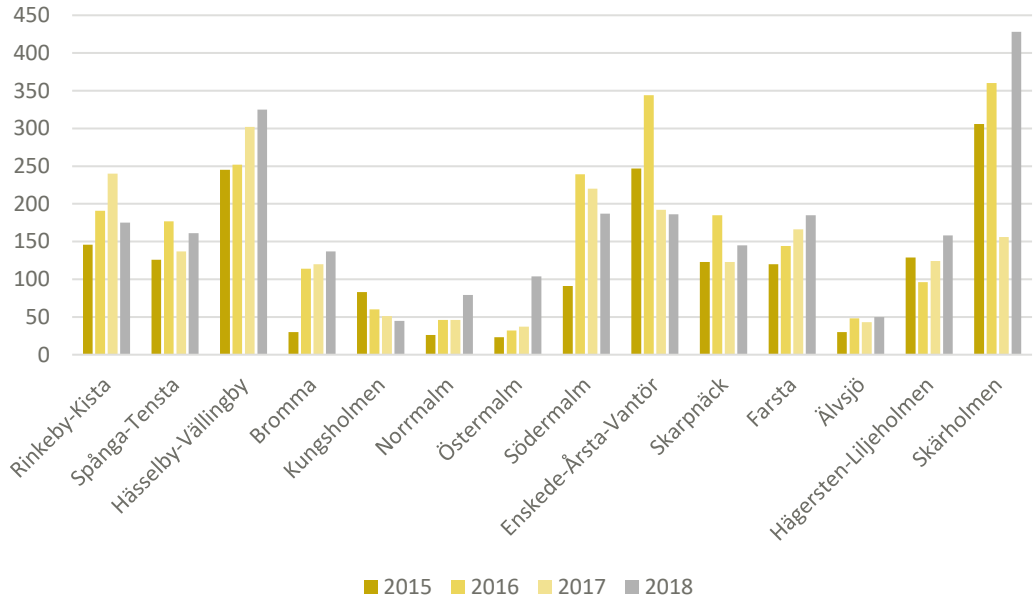

Figur 2 Antalet våldsutsatta kända av socialtjänsten uppdelat på kön, 2015–2018

Antalet våldsutsatta som är kända av socialtjänsten varierar mellan stadens olika stadsdelsförvaltningar, se Figur 3. Generellt sett är antalet våldsutsatta som är kända av socialtjänsten något högre i stadens ytterområden. Störst är antalet i Skärholmen där det under 2018 fanns 428 våldsutsatta som kommit till socialtjänstens kännedom. Utmärkande för Skärholmen är även att området står för en relativt stor andel av det totala antalet våldsutsatta män. Under 2018 var nästan 40 procent av de våldsutsatta männen hemmahörande i Skärholmens stadsdelsförvaltning. Detta kan jämföras med det totala antalet våldsutsatta kvinnor där omkring 16 procent var bosatta i Skärholmen. Lägst antal våldsutsatta som är kända av socialtjänsten återfinns på Kungsholmens stadsdelsförvaltning, under 2018 uppgick dessa till 45 personer.

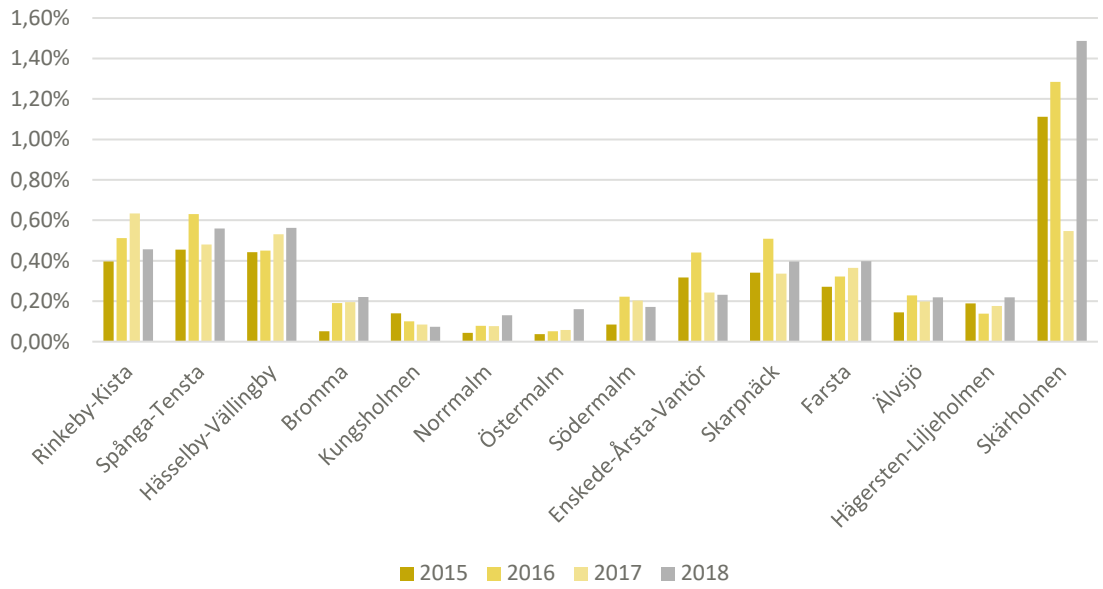
Figur 3 Antalet våldsutsatta kända av socialtjänsten uppdelat på stadsdelsförvaltning, 2015–2018

I Figur 4 redovisas våldsutsatta kända av socialtjänsten som andel av befolkningen (18 år och uppåt). Under 2018 var andelen störst i Skärholmen, följt av Hässelby-Vällingby och Spånga-Tensta. Lägst andel våldsutsatta som kommit till socialtjänstens kännedom återfinns i inre sta-

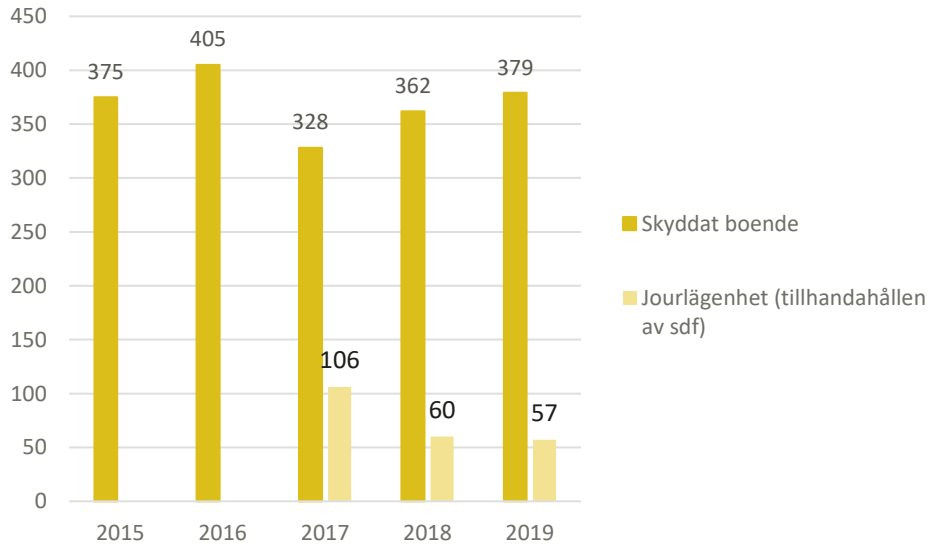
den, det vill säga stadsdelsförvaltningarna Kungsholmen, Norrmalm, Östermalm och Södermalm. I Östermalm och Norrmalm har dock så såväl andelen som antalet våldsutsatta ökat kraftigt under 2018.

Figur 4 Våldsutsatta kända av socialtjänsten, andel av befolkningen (18- år) 2015–2018

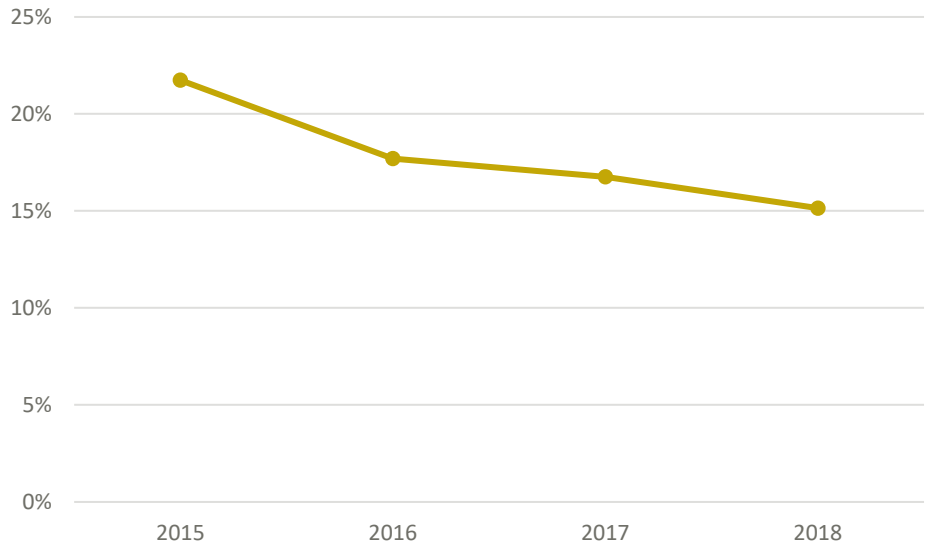

I Figur 5 redovisas antalet unika individer som har varit placerade i skyddat boende alternativt jourlägenhet. För jourlägenhet finns endast uppgifter tillgängliga för åren 2017, 2018 och 2019. Andelen våldsutsatta som har placerats i skyddat boende har minskat under perioden 2015–2018, se Figur 6. Detta kan inte förklaras av att antalet placeringar i jourlägenhet har ökat då antalet placerade individer i jourlägenhet istället har minskat under perioden 2017 till 2019.

Figur 5 Antal unika individer placerade i skyddat boende respektive jourlägenhet

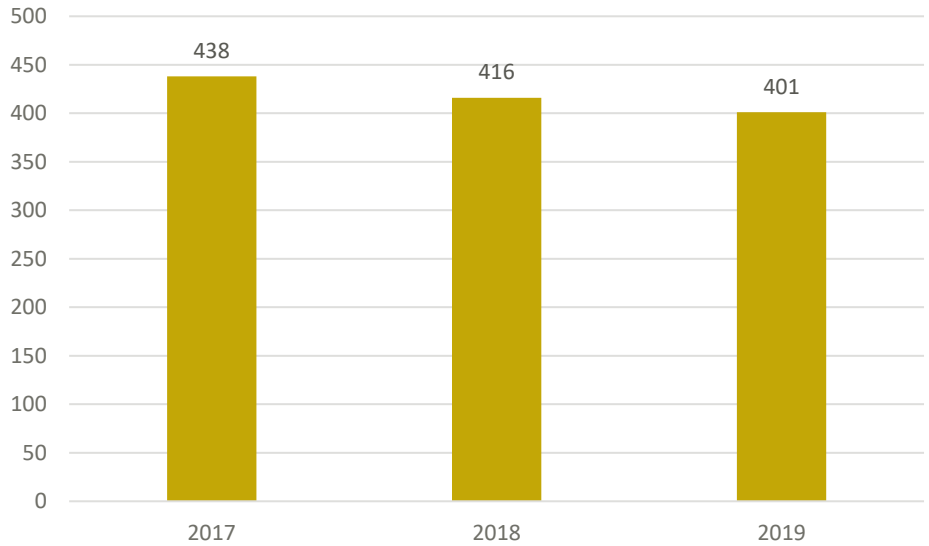

Figur 6 Andel våldsutsatta kända av socialtjänsten som varit placerade i skyddat boende 2015–2018

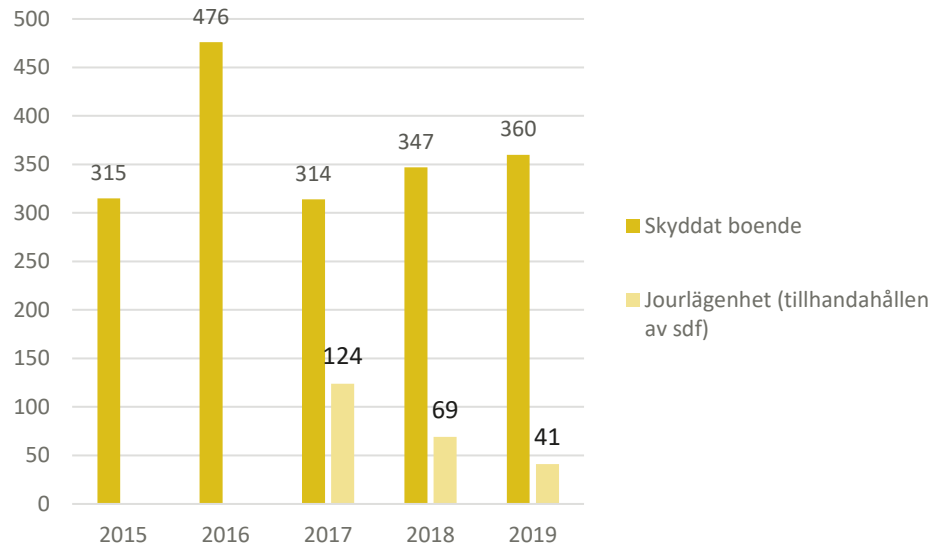

Även det totala antalet medföljande barn till skyddat boende eller jourlägenhet har minskat under perioden 2017–2019, se Figur 7. Detta kan förklaras av att antalet medföljande barn till jourlägenhet har minskat. Medföljande barn till skyddat boende har istället ökat under perioden 2017–2019, se Figur 8. Det genomsnittliga antalet medföljande barn till skyddat boende uppgår till omkring 1,0 barn per vuxen under perioden 2017–2019. I jourlägenhet var det genomsnittliga antalet medföljande barn något högre under 2017 och 2018 (1,2 barn) och något lägre under 2019 (0,7 barn), se Figur 9.

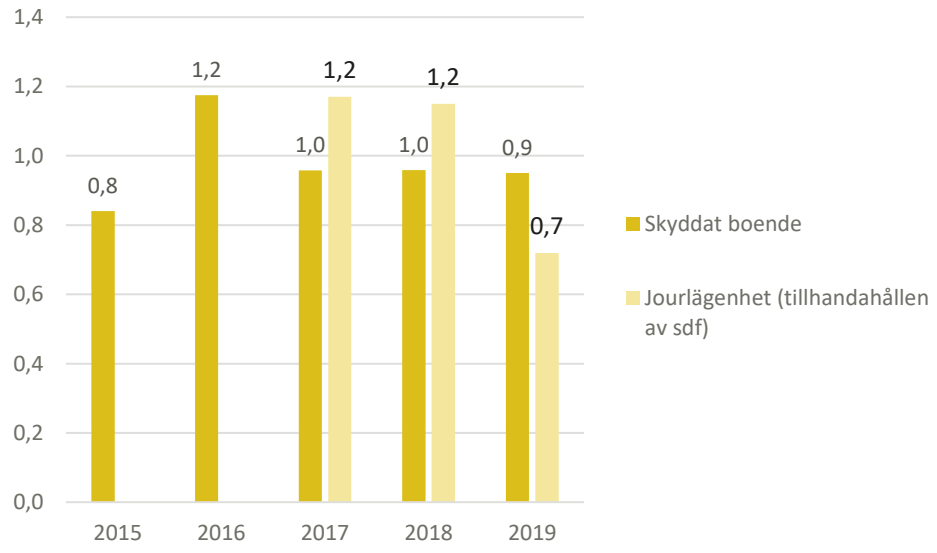
Figur 7 Antalet medföljande barn till skyddat boende och jourlägenhet

Figur 8 Antalet medföljande barn till skyddat boende respektive jourlägenhet

Figur 9 Genomsnittligt antal medföljande barn per placerad individ

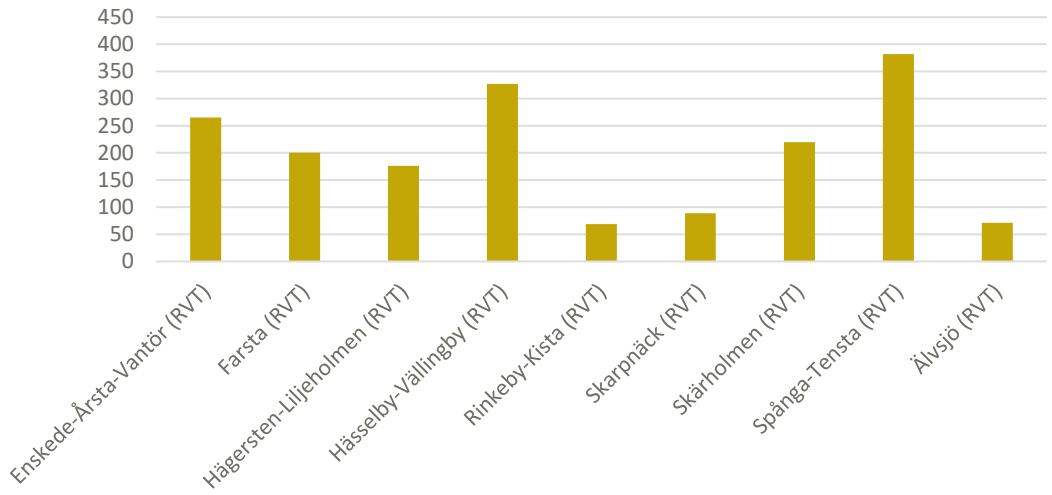

Relationsvåldscentrum (RVC) är en del av stadens verksamhet dit såväl våldsutsatta som våldsutövare kan vända sig för att få stöd och behandling. RVC erbjuder fem fria samtal utan att någon utredning inleds. Inom staden finns fyra relationsvåldscentrum som täcker hela staden, tre av dessa öppnade under 2018. Enligt stadens interna statistik hade RVC kontakt med 300 våldsutsatta under 2018, varav 96 procent var kvinnor. Även 94 våldsutövare som var män var i kontakt med RVC under 2018. Antalet våldsutövare som var kvinnor redovisas inte för 2018 på grund av låga tal. Under 2019 hade antalet våldsutsatta som varit i kontakt med något av stadens fyra RVC mer än fördubblas jämfört med 2018. Sammanlagt hade RVC kontakt med 676 våldsutsatta under 2019, varav 94 procent var kvinnor.

INKOMMANDE INFORMATION

Inkommande information avser dokumenterad information som inkommit till socialtjänsten innan dess att socialtjänsten beslutat att inleda en utredning. Det innebär att varje gång någon ringer, besöker eller skickar brev till socialtjänsten som ej har en öppen utredning så dokumenteras informationen som en inkommande information. Utifrån denna information fattar sedan en socialsekreterare beslut om utredning ska inledas eller ej.

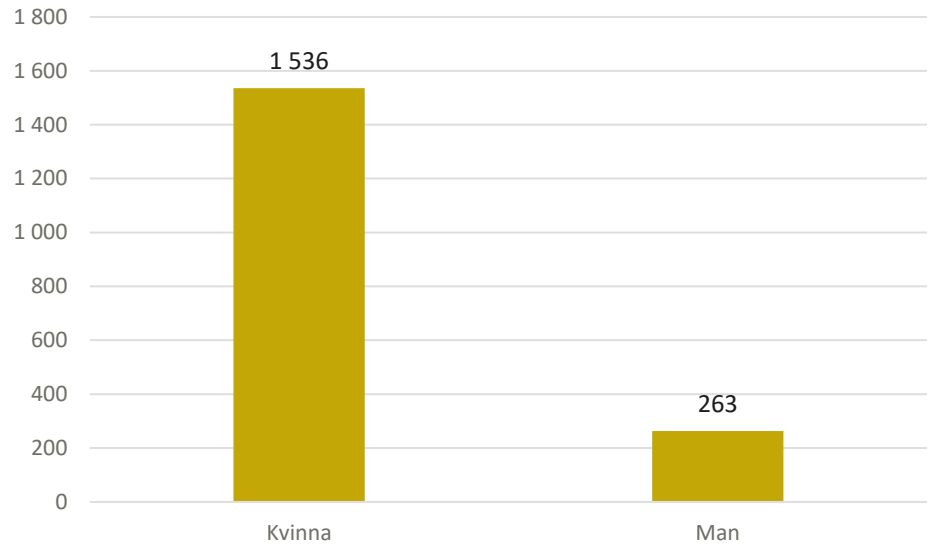
I stadens beslutsstöd finns möjlighet att följa upp antalet inkommande information för ett antal av stadens RVT. Viktigt att notera att det kan upprättas flera inkommande informationer gällande en och samma person. I Figur 10 redovisas antalet som inkom till dessa arbetsenheter under 2019.

Figur 10 Inkommande information per arbetsenhet, 2019

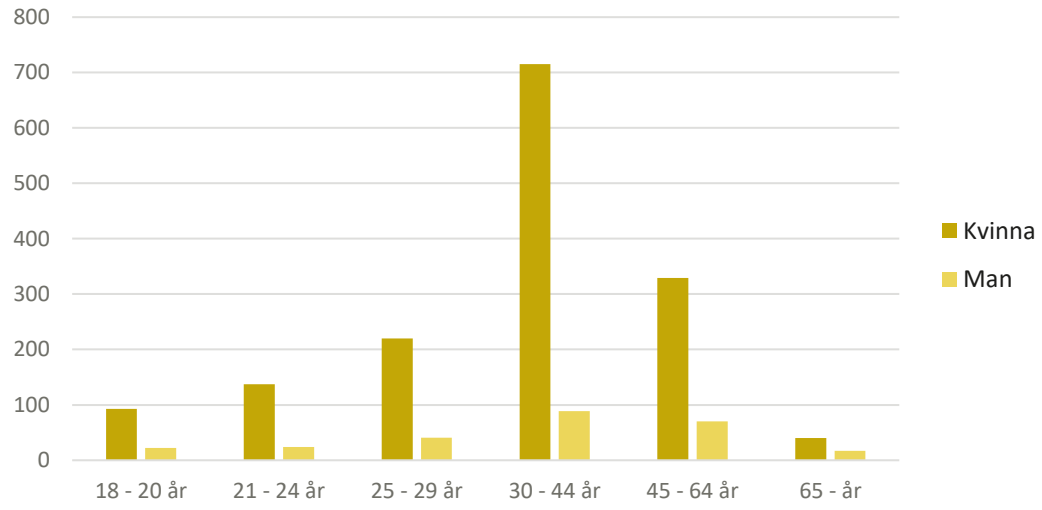

Det totala antalet inkommande information som inkom till ovanstående arbetsenheter under 2019 uppgår till 1 799. I de allra flesta fallen avsåg informationen en kvinna, se Figur 11. Informationen som inkom rörde oftast en person som befinner sig i åldern 30–44 år, detta gäller avsett om informationen avser en kvinna eller man, Figur 12.

Figur 11 Inkommande information uppdelat på kön, 2019

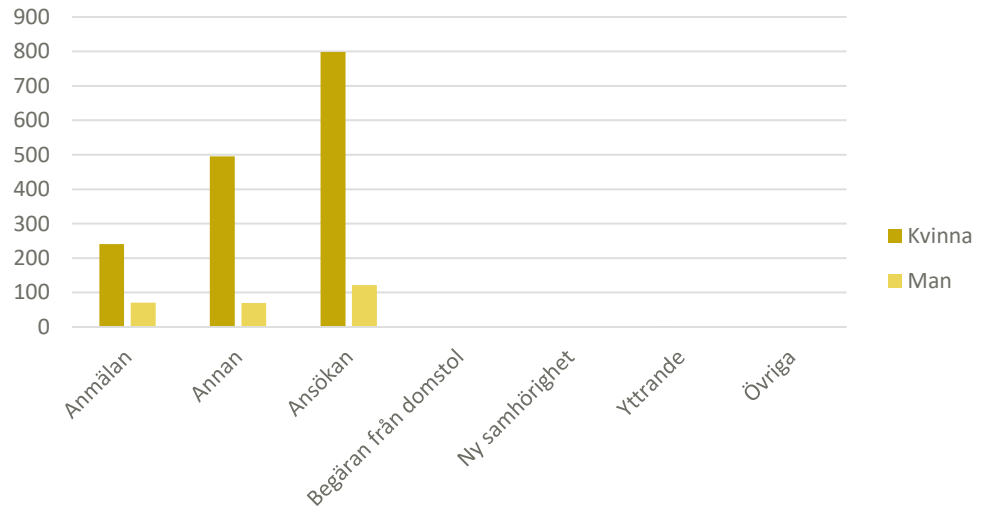

Figur 12 Inkommande information uppdelat på ålder och kön, 2019

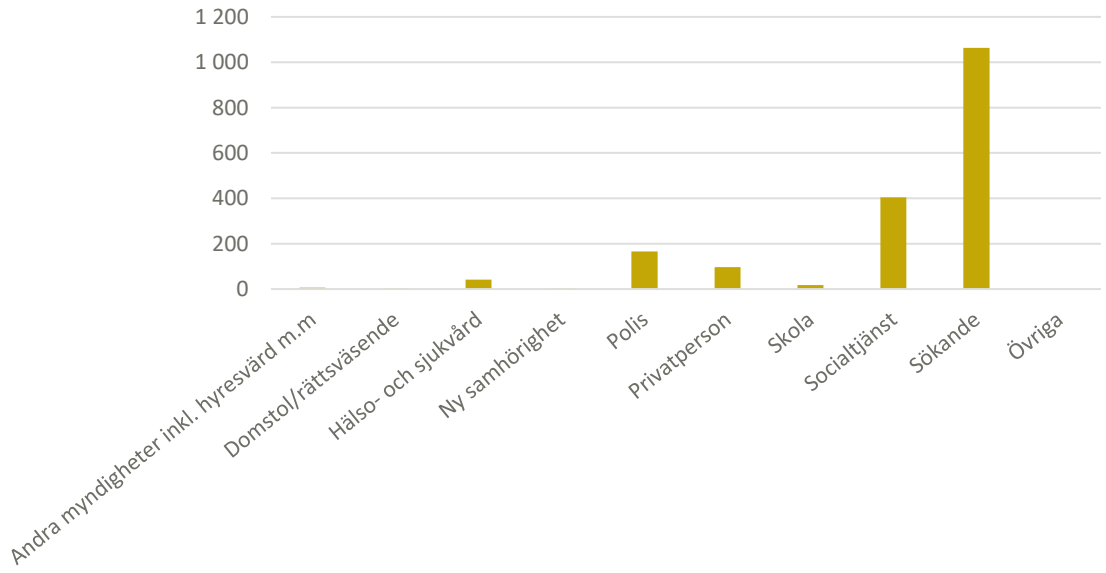

Den vanligaste typen av information bland både män och kvinnor var ”Ansökan”, se Figur 13. Andra vanliga typer av information var ”Annan” och ”Anmälan”. I de flesta fall är det den sökanden själv som är uppgiftslämnare till informationen. Men även socialtjänst, polis och privatperson är vanliga förekommande uppgiftslämnare, se Figur 14.

Figur 13 Inkommande information efter typ av information och kön, 2019

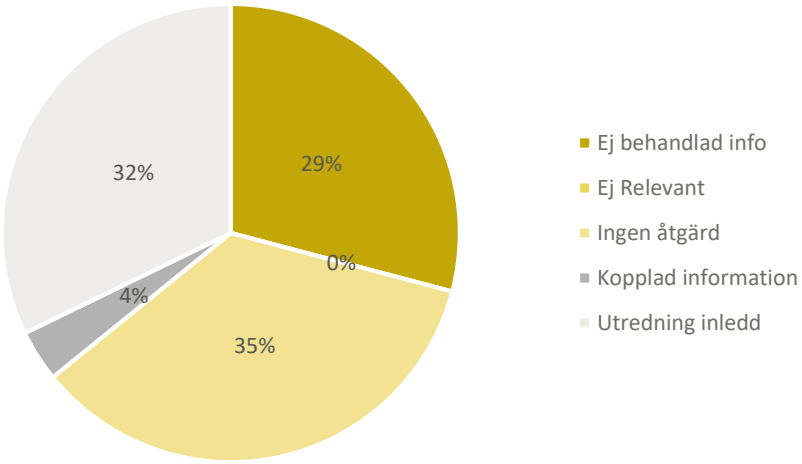

Figur 14 Inkommande information efter uppgiftslämnare, 2019

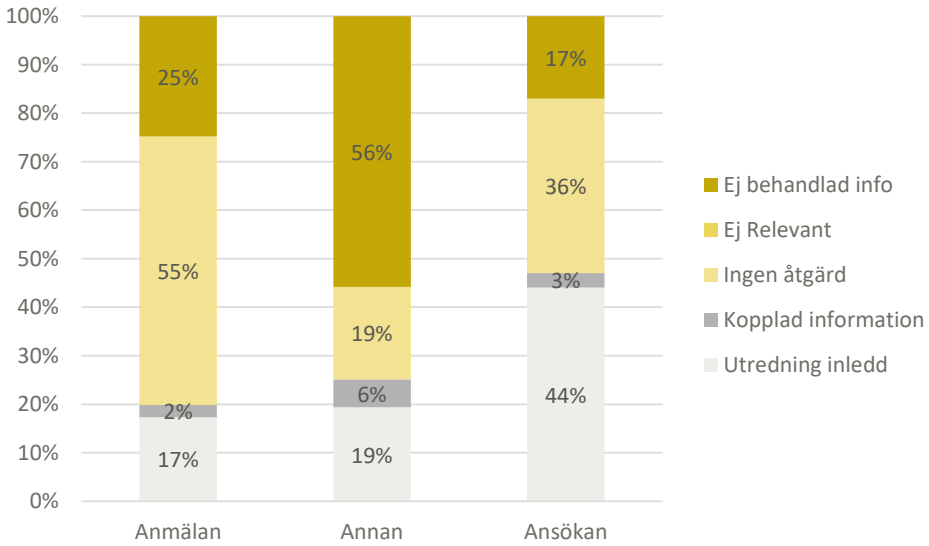

I stadens beslutstöd finns även möjlighet att följa upp vilken status den inkommande informationen har 3 månader efter det att informationen inkom. I Figur 15 redovisas information som inkom under perioden januari-september 2019 samt informationens status 3 månader efter att den inkom. I 35 procent av fallen har socialtjänsten gjort bedömningen att informationen som inkommit inte kräver någon åtgärd, det är därmed den vanligast förekommande bedömningen. Näst vanligast är att informationen lett till att socialtjänsten inlett en utredning (detta har skett i 32 procent av fallen). Nästan en tredjedel (29 procent) av den inkommande informationen hade fortfarande inte behandlats 3 månader efter den inkom. I 4 procent av fallen har den inkommande informationen kopplats till en redan existerande utredning. Ingen information som inkom under perioden januari till september 2019 har bedömts som ej relevant.

Figur 15 Inkommande information jan-sept 2019 och informationens status 3 månader senare

I Figur 16 redovisas motsvarande uppgifter som i Figur 15 men nu uppdelat på typ av information. Av diagrammet framgår att det är vanligast att utredning har inletts i de fall informationen avser en ansökan. I drygt hälften av alla inkomna anmälningarna har socialtjänsten gjort bedömningen att ingen åtgärd krävs. När det gäller information som klassificeras som ”Annan” har en majoritet av informationen fortfarande inte behandlats 3 månader efter att den inkom.

Figur 16 Inkommande information jan-sept 2019 och informationens status 3 månader senare, uppdelat på typ av information

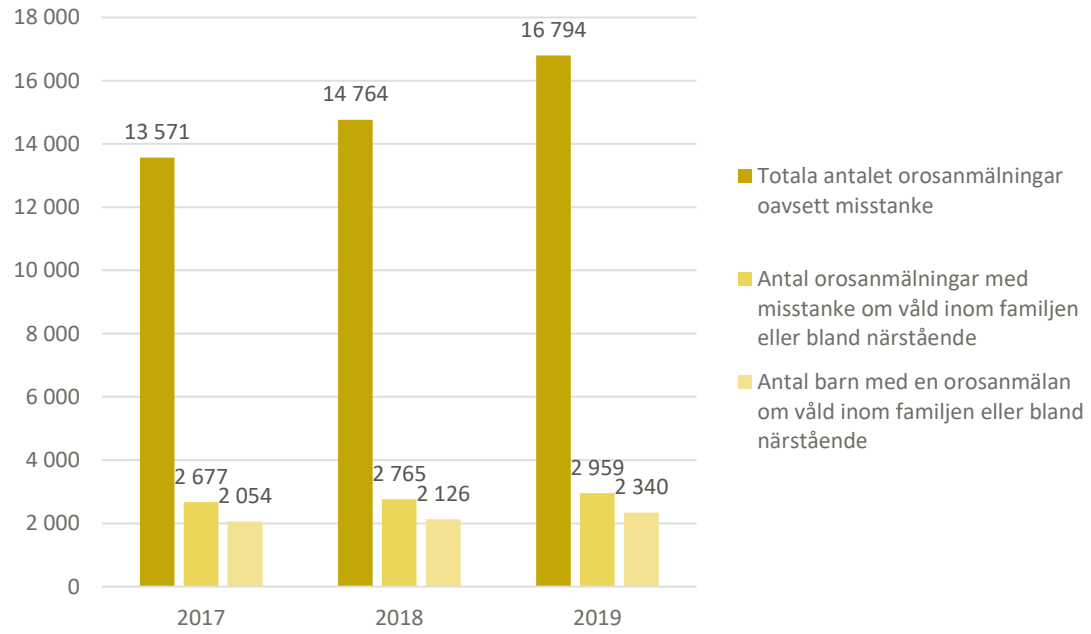
OROSANMÄLNINGAR

I detta avsnitt studeras orosanmälningar[1] som innehåller misstanke om ”våld inom familjen eller bland närstående” och som inkommit till socialtjänsten under perioden 2017–2019. Orosanmälningarna avser barn 0–17 år som är bosatta i Stockholms stad.

När en orosanmälan inkommer till socialtjänsten i Stockholms stad registreras dessa av en socialsekreterare i enlighet med bilaga 1. Det finns ingen definition av respektive misstanke utan det är en bedömningsfråga för varje enskild socialsekreterare. Redan registrerade orosanmälningar justeras/korrigeras inte i efterhand, även om det visar sig efter närmare utredning att skälet till anmälningen egentligen var en annan än vad som registrerats. Det är viktigt att ha detta i åtanke då man tolkar resultaten.

Under 2019 inkom totalt 16 794 orosanmälningar till socialtjänsten i Stockholms stad. Antalet orosanmälningar har därmed ökat jämfört med 2017 och 2018, se Figur 17. Även orosanmälningar som innehåller misstanke om våld inom familjen eller bland närstående har ökat under perioden och uppgick till 2 959 anmälningar under 2019. Det innebär att omkring var femte orosanmälan som inkom under 2019 innehåller misstanke om våld inom familjen eller bland närstående.

Figur 17 Orosanmälningar 2017–2019

[1] En orosanmälan är en anmälan till socialtjänsten om oro för att ett barn far illa eller riskerar att fara illa. Av socialtjänstlagen framgår att alla rekommenderas att anmäla kännedom eller misstanke om att barn far illa till socialtjänsten. Anställda vid vissa myndigheter och i vissa verksamheter som berör barn och unga (t ex personal vid skola, hälso- och sjukvård och tandvård) är dock skyldiga enligt socialtjänstlagen att genast anmäla om de i sin yrkesroll erfar eller misstänker att ett barn far illa.

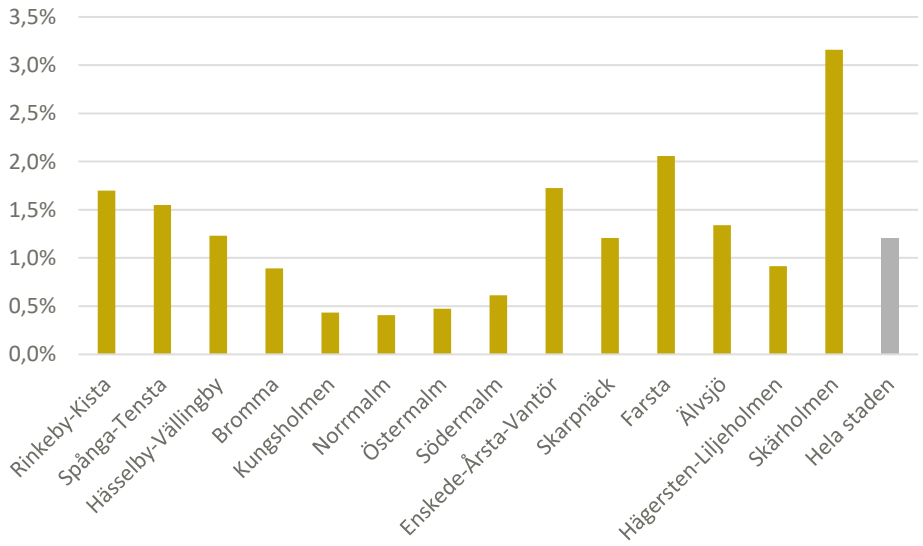
Flera av orosanmälningarna som inkommer till socialtjänsten under ett år kan gälla ett och samma barn. Antalet inkomna orosanmälningar är därför större än antalet barn som anmälningar avser. År 2019 berörde anmälningar som innehöll misstanke om våld inom familjen eller bland närstående 2 340 barn i åldrarna 0–17 år. Det innebär att omkring 1,2 procent av samtliga barn bosatta i Stockholms stad kom till socialtjänstens kännedom via en orosanmälan om våld inom familjen eller bland närstående. Detta är en liten ökning jämfört med 2017 och 2018 då andelen uppgick till 1,1 procent. Av de barn som under 2019 var aktuella för socialtjänsten genom en orosanmälan om våld inom familjen eller bland närstående var hälften flickor och hälften pojkar. Cirka 43 procent av barnen var i åldern 0–6 år, 33 procent 7–12 år samt 24 procent i åldern 13–17 år.

Figur 18 Barn som berördes av en anmälan om våld inom familjen eller bland närstående, fördelat på kön och ålder. Avser anmälningar inkomna under 2019.

	Kön		**Ålder**		
	Flickor (%)	Pojkar (%)	0–6 år (%)	7–12 år (%)	13–17 år (%)
Barn 0–17 år	50,0	50,0	42,6	33,1	24,3

Det finns en relativt stor spridning mellan stadsdelsförvaltningarna när det gäller andelen barn som har en rapporterad misstanke om våld inom familjen eller bland närstående, se Figur 19. Under 2019 varierade andelen mellan 0,4 och 3,2 procent. Lägst är andelen i Norrmalm där 0,4 procent av barnen (0–17 år) har en rapporterad misstanke om våld inom familjen eller bland närstående. Högst andel återfinns i Skärholmen, följt av Farsta. Här har 3,2 respektive 2,1 procent av barnen bosatta i respektive stadsdelsförvaltning kommit till socialtjänstens kännedom genom en orosanmälan om våld inom familjen eller bland närstående.

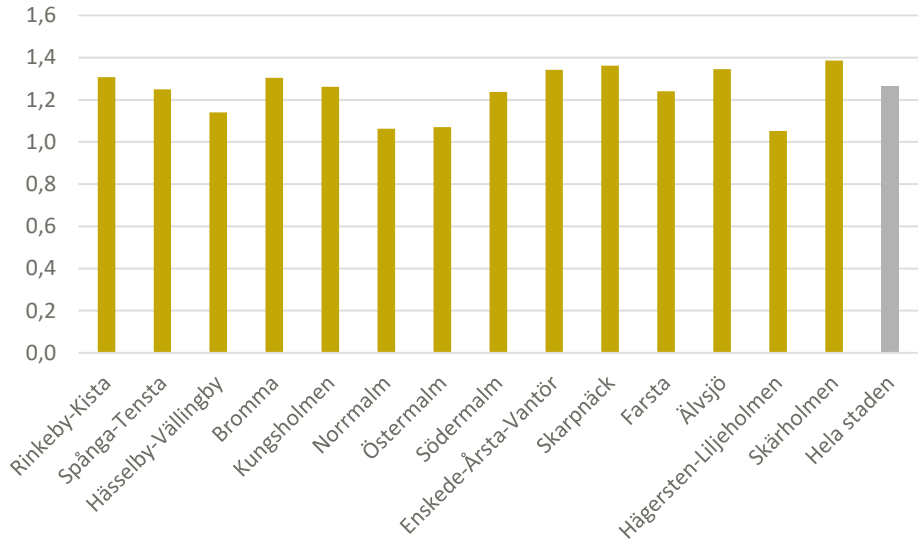
Figur 19 Andelen barn där det finns en rapporterad orosanmälan avseende våld inom familjen eller bland närstående, 2019

Som nämnts ovan inkom under 2019 sammanlagt 2 959 orosanmälningar med misstanke om våld inom familjen eller bland närstående, vilka avsåg 2 340 barn. Detta innebär att det under

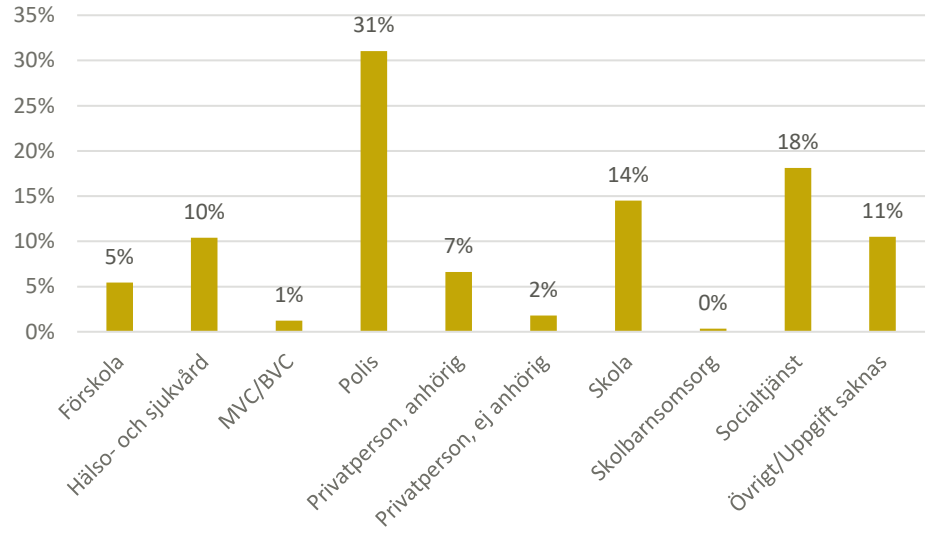
2019 lämnades i genomsnitt 1,3 orosanmälningar för de 2 340 barn där det fanns en misstanke om våld inom familjen eller bland närstående. Det genomsnittliga antalet orosanmälningar per barn som har en rapporterad misstanke om våld i familjen eller bland närstående varierar dock mellan stadens stadsdelsförvaltningar. Lägst genomsnittligt antal orosanmälningar lämnas i stadsdelsförvaltningarna Norrmalm, Östermalm och Hägersten-Liljeholmen, här inkom i snitt 1,1 orosanmälningar per barn som hade en rapporterad misstanke om våld inom familjen eller bland närstående. I Skärholmen och Skarpnäck är det genomsnittliga antalet som högst, här lämnas i genomsnitt 1,4 orosanmälningar per barn som hade en rapporterad misstanke om våld inom familjen eller bland närstående.

Figur 20 Genomsnittligt antal orosanmälningar per barn med en rapporterad misstanke om våld inom familjen eller bland närstående, 2019

Omkring var tredje orosanmälan som inkom under perioden 2017–2019 och som innehåller misstanke om våld inom familjen eller bland närstående lämnas av polisen, därmed är polisen den vanligast förekommande uppgiftslämnaren. Näst vanligaste uppgiftslämnaren är social-tjänst, följt av skola och hälso-och sjukvård.

Figur 21 Orosanmälningar avseende våld inom familjen eller bland närstående inkomna 2017–2019 fördelalat efter uppgiftslämnare

Studeras uppgifterna om uppgiftslämnare uppdelat per stadsdelsförvaltning kan man se att andelen orosanmälningar som lämnas från framför allt socialtjänsten varierar relativt mycket mellan stadsdelsförvaltningarna, se bilaga 2. Högst är andelen i Rinkeby-Kista följt av Skarpnäck där 29 respektive 23 procent av inkomna orosanmälningar har socialtjänsten som uppgiftslämnare. Lägst är andelen på Kungsholmen och Östermalm, här står socialtjänsten som uppgiftslämnare för 6 respektive 8 procent av alla inkomna anmälningarna. På Kungsholmen och Östermalm inkommer istället en högre andel av orosanmälningarna från andra uppgiftslämnare så som förskola, skola och hälso- och sjukvård.

Varje enskild orosanmälan kan innehålla flera olika misstankar, till exempel kan en orosanmälan angående våld inom familjen eller bland närstående även innehålla misstanke om drogmissbruk hos vårdnadshavaren eller annan närstående. Bland de 2 959 orosanmälningar som inkom under 2019 och som avsåg våld inom familjen eller bland närstående var den vanligaste misstanken (utöver misstanke om våld inom familjen eller bland närstående) relationskonflikter i familjen (23 procent av de 2 959 orosanmälningarna innehöll även denna misstanke), följt av fysiska övergrepp mot barnet (13 procent av orosanmälningar innehöll även denna misstanke) och alkohol- och drogmissbruk hos vårdnadshavare eller annan närstående (10 procent av orosanmälningar innehöll även denna misstanke).

Av de 2 340 barn som hade en rapporterad misstanke om våld inom familjen eller bland närstående under 2019 hade omkring var fjärde barn en orosanmälan även under 2018. I ungefär hälften av dessa innehöll orosanmälan misstanke om våld inom familjen eller bland närstående. Andra vanliga misstankar var alkohol- och drogmissbruk hos vårdnadshavare eller annan närstående, relationskonflikter och fysiska övergrepp mot barnet.

2.3 ÖVRIGA KÄLLOR

I detta kapitel presenteras statistik som baseras på källor från andra aktörer än Stockholms stad. Statistiken kommer från följande källor: Undersökningar av levnadsförhållande (Statistiska Centralbyrån SCB), Nationella trygghetsundersökningen, Nationell kartläggning av brott i nära relationer och Anmälda brott (samtliga från Brottsförebyggande rådet BRÅ) samt avslutningsvis statistik från Brottsofferjouren.

UNDERSÖKNINGAR AV LEVNADSFÖRHÅLLANDEN (ULF/SILC)

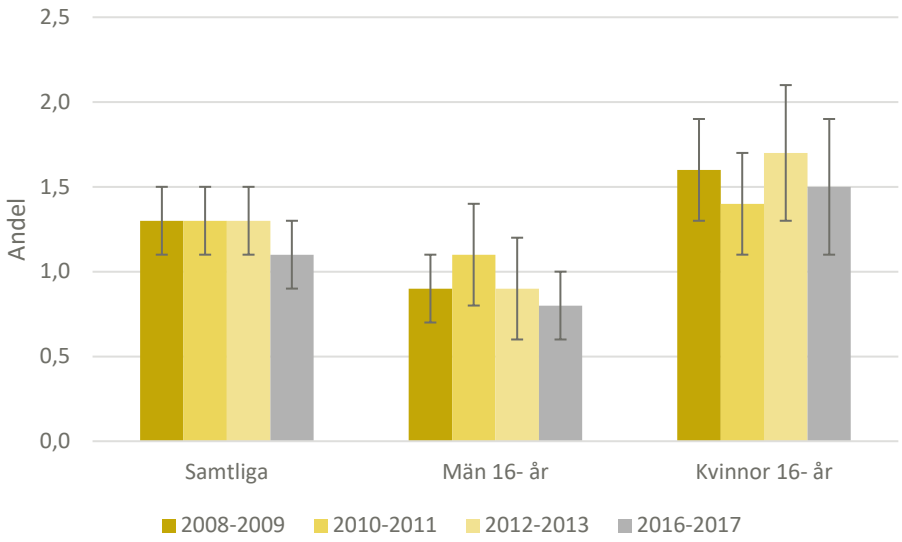
SCB genomför på uppdrag av riksdagen årliga undersökningar av levnadsförhållanden hos befolkningen. Undersökningen baseras på ett slumpmässigt urval av befolkningen i åldrarna 16 år och uppåt och omfattar bland annat frågor om trygghet och säkerhet. Till exempel får de tillfrågade besvara följande fråga:

”Har du under de senaste 12 månaderna varit utsatt för ....
... våld som ledde till sådana skador att du var tvungen att söka sjukvård eller tandvård?
... våld som inte krävde sjukvård eller tandvård?
... hot om våld eller andra hotelser som var så allvarliga att du blev rädd?”

I undersökningen skiljer man även på om våldet/hotelserna skett i bostad (egen eller annans), på arbetsplatsen eller på allmän plats. Resultatet från senaste undersökningen 2016–2017 visar att 1,1 procent av Sveriges befolkning någon gång under de senaste 12 månaderna har varit utsatta för hot eller våld i bostad (egen eller annans). Jämfört med åren 2008–2013 har andelen utsatta sjunkit från 1,3 till 1,1 procent. Av konfidensintervallen[2] för de skattade andelarna framgår dock att minskningen inte är statistiskt säkerställd, vilket innebär att vi inte med säkerhet säga att den observerade minskningen inte beror på slumpen.

[2] Eftersom ULF/SILC är en undersökning som baseras på ett urval av befolkningen behöver hänsyn tas till att inte alla i Sverige har intervjuats när resultaten från undersökningen tolkas. Detta görs genom de konfidensintervall som redovisas i Figur 22-Figur 24. Konfidensintervallen avser ett 95-procentigt konfidensintervall, dvs ett intervall som med 95 procents sannolikhet innehåller den riktiga procentandelen. Konfidensintervallen används för att uttala sig om det finns en statistisk säkerställd skillnad mellan olika grupper eller över tid. En signifikant skillnad finns om konfidensintervallen för de skattade andelarna inte överlappar varandra.

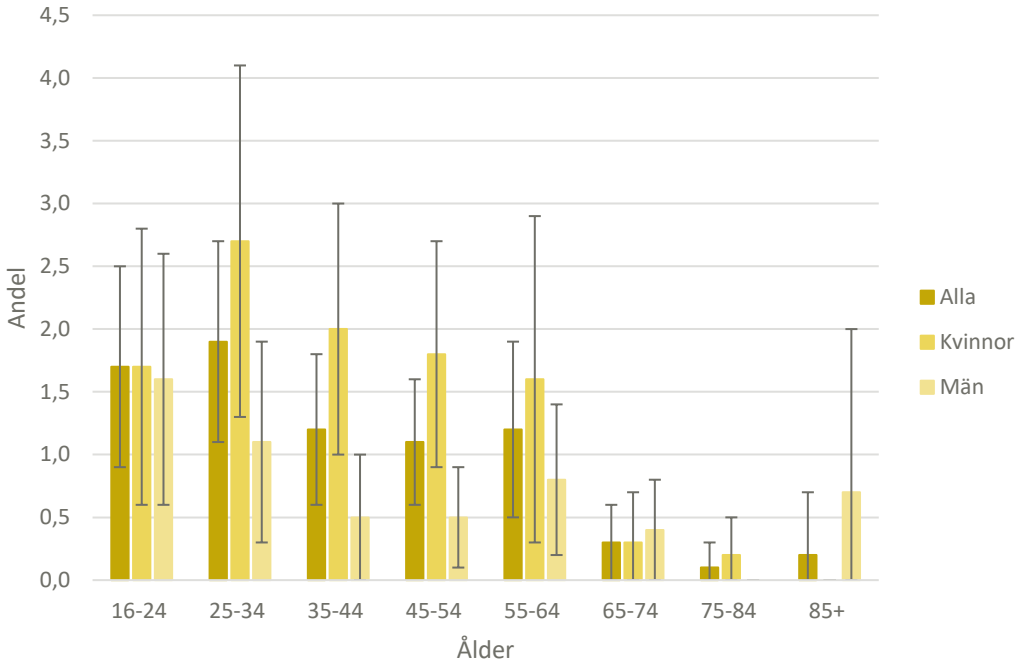
Figur 22 Andelen av befolkningen som någon gång under de senaste 12 månaderna har varit utsatta för hot eller våld i bostad (egen eller annans) fördelat efter kön samt konfidensintervall

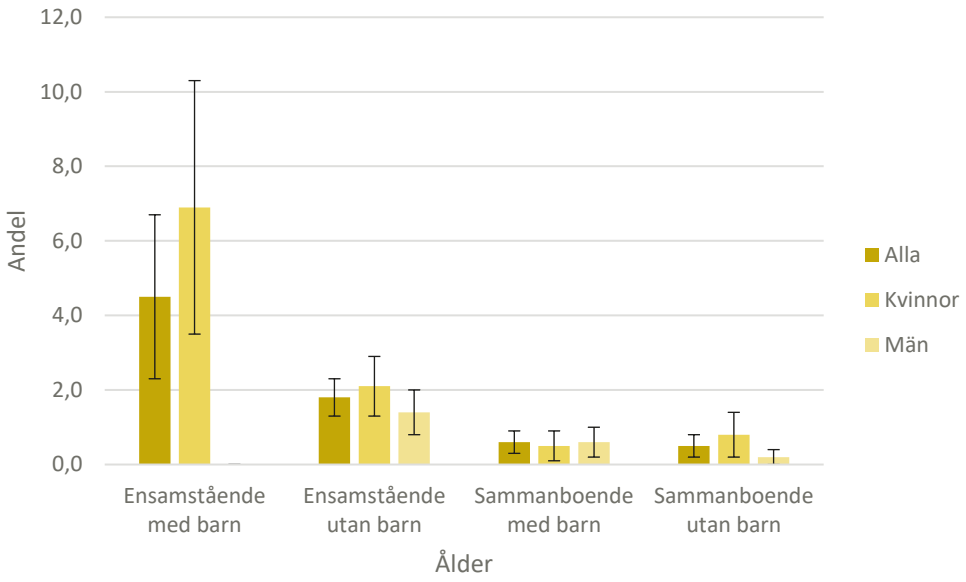

Att utsattas för våld eller hot i bostad (egen eller annans) kan inte likställas med våld i nära relationer, men bör däremot kunna ge en indikation på utvecklingen av våldet samt vilka grupper som är särskilt utsatta. Att utsättas för hot och våld i bostad (egen eller annans) är vanligare bland kvinnor. Vid den senaste mätningen uppgav 1,5 procent av kvinnorna att det utsatts för hot eller våld under de senaste 12 månaderna. Detta kan jämföras med andelen män som uppgick till 0,8 procent. Skillnaden i utsatthet mellan män och kvinnor är statistiskt säkerställd för samtliga år utom 2010–2011.

I undersökningen studeras olika gruppers utsatthet för hot och våld. Bland annat undersöks faktorerna födelseland, utbildningsnivå, boendeort, ålder och hushåll. Undersökningen visar att de faktorer där man kan se statistiskt säkerställda skillnader är ålder och hushåll. Yngre är utsatta i större utsträckning än äldre. Ensamstående är även utsatta i högre grad än sammanboende. För kvinnor finns det även en statistiskt säkerställd skillnad inom gruppen ensamstående, där ensamstående med barn är utsatta för hot och våld i större utsträckning än ensamstående utan barn.

Figur 23 Andelen av befolkningen som någon gång under de senaste 12 månaderna har varit utsatta för hot eller våld i bostad (egen eller annans) fördelat efter kön och ålder samt konfidensintervall

Figur 24 Andelen av befolkningen som någon gång under de senaste 12 månaderna har varit utsatta för hot eller våld i bostad (egen eller annans) fördelat efter kön och hushållstyp samt konfidensintervall

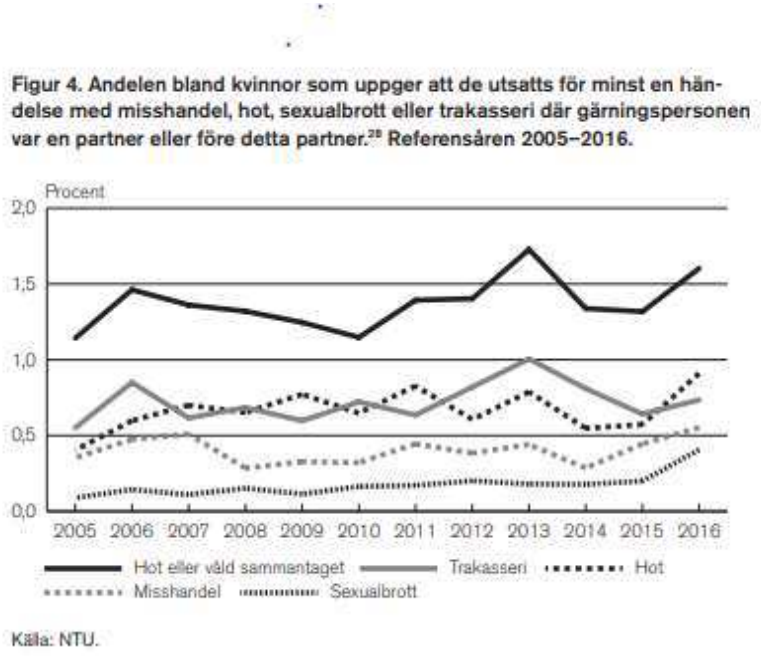

NATIONELLA TRYGGHETSUNDERSÖKNINGEN (NTU)

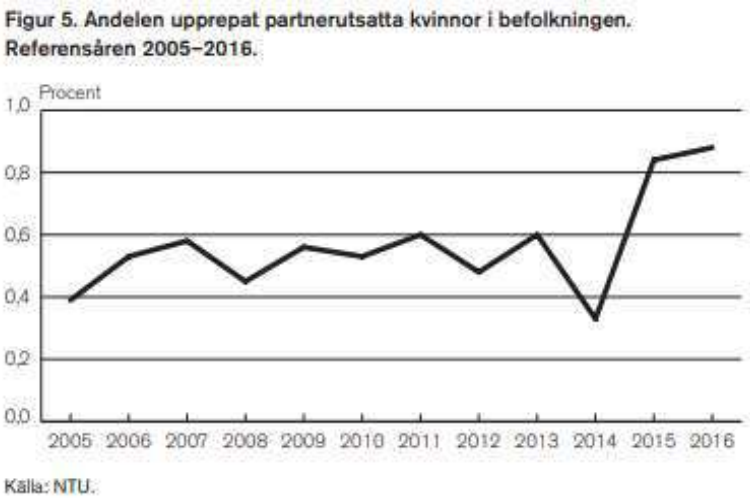
Brottsförebyggande rådet (BRÅ) genomför årligen nationella trygghetsundersökningen (NTU) vars syfte är att undersöka människors utsatthet för brott, upplevelse av oro och otrygghet samt förtroende för rättsväsendet. I rapporten ”Grov kvinnofridskränkning. Brottets hantering

och utveckling i rättskedjan 1998–2017” presenteras de senaste resultaten från NTU som rör våld som sker i nära relationer. I Figur 25- figur 26 redovisas andelen kvinnor som uppger att de utsatts för hot och våld av en partner minst en gång under året respektive andelen kvinnor som uppger att de blivit utsatta för upprepat hot och våld från en partner.

Figur 25 Diagram ur rapporten Grov kvinnofridskränkning. Brottets hantering och utveckling i rättskedjan 1998–2017

Figur 26 Diagram ur rapporten Grov kvinnofridskränkning. Brottets hantering och utveckling i rättskedjan 1998–2017

Av diagrammen framgår att utvecklingen av andelen utsatta kvinnor varit relativt oförändrad fram till omkring 2014. Efter 2014 syns en ökning av andelen upprepat partnerutsatta. Det är dock, menar BRÅ, ännu osäkert i vilken mån de senaste årens ökning representerar en faktisk ökning.

NATIONELL KARTLÄGGNING AV BROTT I NÄRA RELATIONER

BRÅ genomförde under 2014 en nationell kartläggning av brott i nära relationer. Kartläggningen genomfördes som en urvalsundersökning inom ramen för NTU. De två huvudsakliga frågeställningarna för kartläggningen var hur stor andel av befolkningen (16–79 år) som har utsattas för brott i en nära relation under föregående år (2012) och/eller någon gång under livet samt i vilken utsträckning utsattheten har varit återkommande.

Resultaten från undersökningen visade att 6,8 procent av befolkningen uppger att de utsatts för brott i nära relation under 2012. Andelen utsatta kvinnor är i princip lika stor som andelen män (7,0 respektive 6,7 procent). Vidare visar kartläggningen att även när man studerar fysiskt och psykiskt våld separat är utsattheten jämt fördelad mellan män och kvinnor. Omkring 6,8 procent av kvinnorna och 6,2 procent av männen uppger att de under 2012 blivit utsatta för psykiskt våld, medan 2,2 procent av kvinnorna och 2,0 procent av männen uppger att de utsatts för fysiskt våld.

Tabell 1 Andel av befolkningen (%) som utsattes för brott i en nära relation under 2012

	Totalt	**Kvinnor**	**Män**
Utsatt för något av nedanstående	6,8	7,0	6,7
Psykiskt våld	6,5	6,8	6,2
Kränkningar	*5,0*	*5,4*	*4,7*
Försök att inskränka friheten	*2,4*	*2,4*	*2,4*
Hot	*1,3*	*1,8*	*0,7*
Trakasserier	*1,2*	*1,5*	*1,0*
Fysiskt våld	2,1	2,2	2,0
Misshandel	*1,9*	*1,9*	*1,8*
Grov misshandel	*0,5*	*0,5*	*0,5*
Sexualbrott	*0,4*	*0,6*	*0,2*
Grovt sexualbrott	*0,2*	*0,3*	*0,1*

Även om BRÅ:s kartläggning visar på att utsattheten generellt sett är jämt fördelad mellan könen finns även vissa undantag. Kvinnor är till exempel i större utsträckning än män utsatta för brottstyperna hot och sexualbrott.

Kvinnor är även i större utsträckning utsatta för grövre våld som kräver sjukvård. 29,1 procent av kvinnorna som hade utsatts för grov misshandel uppgav att de hade eller hade behövt uppsöka vård. Motsvarande andel för männen var 2,4 procent. Vidare visar kartläggningen att kvinnor i större utsträckning är utsatta för återkommande våld. 3,8 procent av kvinnorna och 2,5 procent av männen uppger att det varit utsatta för återkommande psykiskt våld. 0,6 procent av kvinnorna och 0,4 procent av männen uppger att det blivit utsatta för återkommande fysiskt våld.

I undersökningen studeras även olika gruppers utsatthet för psykiskt och fysiskt våld. Den bakgrundsfaktor som enligt BRÅ:s kartläggning har störst inverkan på utsattheten är i vilken familjerelation personen lever. Ensamstående är generellt sett mer utsatta än sammanboende. Högst är utsattheten bland ensamstående med barn. Skillnaden inom gruppen ensamstående är statistiskt säkerställd för kvinnor, dock ej för män vilket kan bero på att antalet ensamstående män med barn är relativt liten. Även boendeform tycks vara av betydelse för utsattheten, personer boende i flerbostadshus är utsatta i större utsträckning än boende i småhus.

Andra bakgrundsfaktorer som tycks ha relevans för utsattheten, men då endast för gruppen kvinnor, är ålder, utbildningsnivå och ekonomiska förutsättningar. Yngre kvinnor är mer utsatta än äldre, kvinnor med förgymnasial utbildning är mer utsatta än kvinnor med eftergymnasial utbildning. Kvinnor med sämre ekonomiska förutsättningar uppger att de är utsatta i högre utsträckning än kvinnor med goda ekonomiska förutsättningar. Däremot verkar det inte finnas någon skillnad i utsatthet mellan personer födda i Sverige eller utrikes födda.

BROTTSOFFERJOUREN I STOCKHOLM

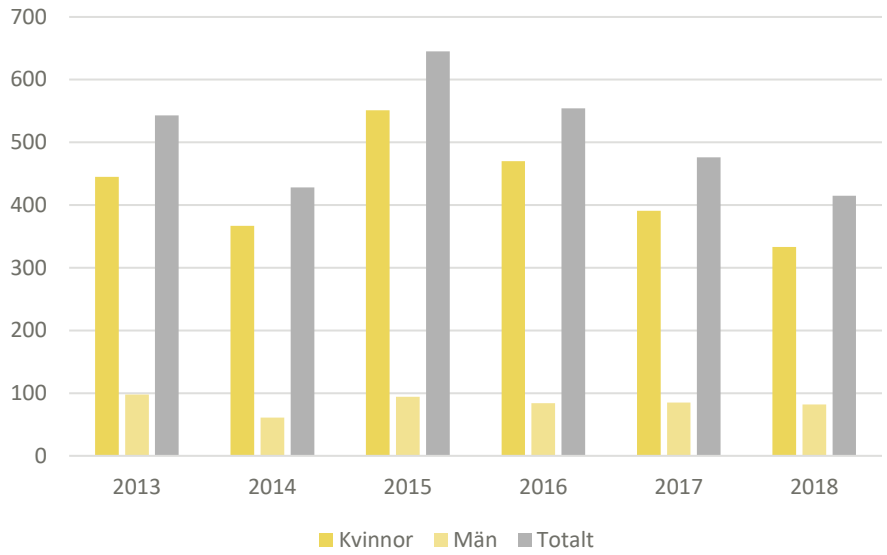
Brottsofferjouren (BOJ) är en ideell organisation som arbetar med att ge stöd åt brottsutsatta, vittnen och anhöriga. Stödinsatserna kan till exempel handla om att få hjälp med att göra en polisanmälan, få stöd under en eventuell rättegång, hjälp med att ansöka om skadestånd eller hjälp med andra myndighetskontakter, samt hjälp med få kontakt med vården när det krävs mer omfattande stöd.

BOJ uppskattar att mellan 2,5 och 5 procent av alla anmälda brott hamnar som ett ärende hos dem[3]. Statistiken som redovisas i detta avsitt bör därför inte ses som ett mått på hur många i Stockholm som varit utsatta eller anmält brott i nära relation, utan ger snarare en beskrivning av den grupp brottsoffer som haft kontakt med BOJ i Stockholm.

I Figur 27 redovisas antalet brottsutsatta som har kontakt med BOJ i Stockholm angående brott i nära relationer. Uppgifterna innefattar inte endast våldsbrott utan alla typer av brott där gärningspersonen står i nära relation till brottsoffret. Av diagrammet framgår att BOJ i Stockholm haft kontakt med 415 brottsoffer under 2018. Av dessa var omkring 80 procent kvinnor och 20 procent män.

[3] Enligt mail från BOJ till Sweco 2020-01-07

Figur 27 Antalet brottsutsatta som varit i kontakt med BOJ Stockholm angående brott i nära relationer 2013–2018

Antalet brottsoffer som haft kontakt med BOJ i Stockholm har minskat sedan 2015, vilket syns tydligast när man studerar antalet brottsutsatta kvinnor. BOJ förklarar detta med att polisens omorganisation, som genomfördes under 2014, har medfört en kraftig försämring av ärendeförmedlingen från polisen till BOJ. Detta har fått till följd att ärendeflödet minskat både i Stockholm och andra län. Enligt BOJ har detta drabbat alla typer av brottsoffer, men de kan se att polisen ändå jämförelsevis prioriterat att förmedla kvinnofridsärenden, grov misshandel och sexualbrott eftersom de minskat i lägre grad än övriga typer av ärenden.

I Figur 28 redovisas samtliga brott som skett i nära relationer och där den brottsutsatte varit i kontakt med BOJ i Stockholm. Av tabellen framgår att de vanligaste förekommande brottstyperna är misshandel följt av olaga hot, grov kvinnofridskränkning och ofredande.

Figur 28 Antalet brottsutsatta som varit i kontakt med BOJ Stockholm angående brott i nära relationer efter brottstyp 2013–2018

Brottstyp	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Allmänfarliga brott	0	0	0	0	1	0
Andra tillgreppsbrott	0	0	2	0	0	0
Ekonomisk brottslighet	2	1	6	2	6	13
Förtal, förolämpning	8	6	8	10	7	13
Grov (kvinno)fridskränkning	74	88	105	43	52	45
Identitetsstöld, förfalskning	0	1	1	5	0	5
Inbrott	1	0	1	2	2	0
Misshandel	267	159	307	231	186	157
Mord, dråp, vållande till annans död	2	1	2	5	6	2
Mordförsök	5	1	5	3	4	1
Människorov, människohandel	1	0	0	0	1	3
Ofredande	31	27	46	69	62	38
Olaga förföljelse	1	7	5	8	12	3

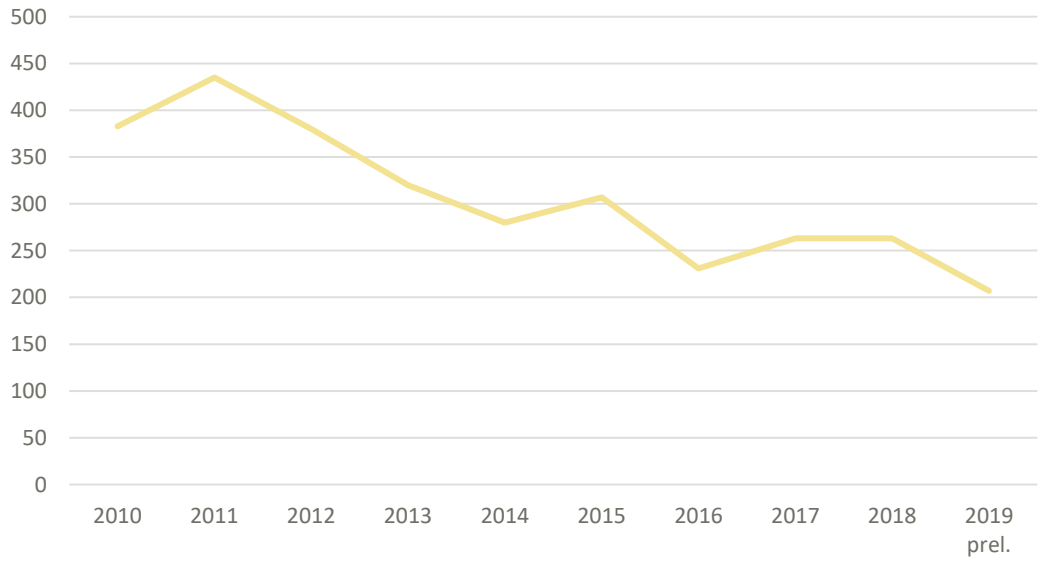
Olaga hot	85	70	66	98	79	73
Rån	0	1	1	2	1	1
Skadegörelse	12	5	2	3	6	5
Stöld, väskryckning, fickstöld	7	6	6	4	4	9
Våldtäkt	8	13	32	26	15	16
Våldtäktsförsök	1	0	2	5	1	0
Övergrepp i rättssak	5	6	2	4	2	5
Överträdelse av kontaktförbud	6	5	13	10	3	4
Övriga brott mot frihet och frid	9	13	20	8	12	10
Övriga sexualbrott	1	5	9	7	7	3
Övrigt	17	13	4	9	7	9
Totalsumma	543	428	645	554	476	415

ANMÄLDA BROTT

Statistiken över anmälda brott omfattar alla händelser som anmälts och registrerats som brott hos Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten. De anmälda brotten inkluderar även händelser som efter utredning visar sig vara annat än brott. Vid tidpunkten för denna rapport fanns endast preliminära uppgifter för 2019 att tillgå via BRÅ:s statistikdatabas.

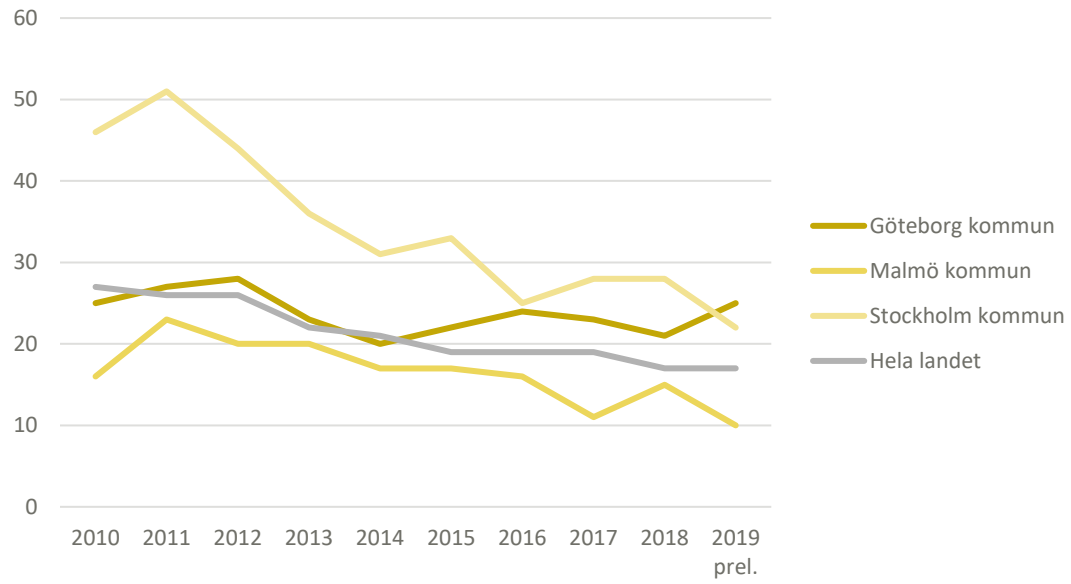
Under 2019 anmäldes 207 grov kvinnofridskränkning i Stockholms kommun. Detta är det lägsta antalet anmälda brott enligt denna brottstyp under de senaste tio åren, se Figur 29.

Figur 29 Antalet anmälda grov kvinnofridskränkning i Stockholm kommun 2010–2019

Antalet anmälda brott om grov kvinnofridskränkning per 100 000 invånare var under 2010-talets början jämförelsevis högt i Stockholm. Omkring 50 anmälningar per 100 000 invånare gjordes under åren 2010–2011. Det är nästan dubbelt så många som i riket och Göteborg och tre gånger så många som i Malmö under samma period. Antalet anmälningar per 100 000 invånare har därefter minskat i Stockholm och enligt de preliminära uppgifterna för 2019 uppgick antalet anmälda brott om grov kvinnofridskränkning till 22 per 100 000 invånare, vilket är i nivå med Göteborg.

Figur 30 Antalet anmälda grov kvinnofridskränkning per 100 000 invånare 2010–2019

Även om det är tydligast i Stockholm så har antalet anmälda grov kvinnofridskränkning minskat även i övriga delar av landet. Med anledning av detta fick BRÅ i uppdrag att undersöka vad minskningen av antalet anmälda grov kvinnofridskränkning kan bero på. BRÅ kan i sin kartläggning konstatera att minskningen av antalet anmälda brott inte kan förklaras av minskad faktiskt utsatthet. Enligt NTU har andelen som uppger att de utsatts för hot och våld av en partner minst en gång under året, liksom andelen som utsatts för upprepat hot eller våld från en partner varit relativt oförändrad under åren 2005–2014. Under åren 2015 till 2016 har andelen som uppger att de varit upprepat utsatta ökat. Det är dock, menar BRÅ, osäkert i vilken utsträckning ökningen beror på ökad faktiskt utsatthet eller ökad rapporteringsbenägenhet. Minskningen av anmälda grov kvinnofridskränkning bedöms inte heller bero på att anmälningsbenägenheten förändrats på något avgörande sätt. Förklaringen till minskningen av antalet anmälda grov kvinnofridskränkning går istället att finna i förändrade registreringsrutiner hos polisen i samband med att anmälan registreras. Bland annat har utvecklingen gått mot att polisen i större utsträckning registrerar brottshändelser som underbrott snarare än grov kvinnofridskränkning. Vidare indikerar BRÅ:s utredning att polisen tidigare registrerade enskilda brottshändelser som grov kvinnofridskränkning i större utsträckning än vad man gör idag.

I Figur 31 redovisas antalet anmälda brott för ett antal brottstyper där brottsutövaren står i nära relation till den brottsutsatta. Med anledning av att polisen nyligen förändrat brottskodsindelningen finns endast uppgifter för 2019 tillgängliga. Av tabellen framgår att misshandel är den

brottstyp som är vanligast förekommande bland anmälda brott där brottsutövaren och den brottsutsatte står i nära relation till varandra. Detta gäller oavsett om den brottsutsatte är man eller kvinna.

Figur 31 Antalet anmälda brott i nära relation, fördelat på brottstyp och kön på den brottsutsatta, prel. 2019

Brottstyp	Kvinna	Man
Försök, förberedelse, stämpling till mord eller dråp	5	1
Grov fridskränkning	17	11
Grov kvinnofridskränkning	207	
Grov misshandel	49	11
Misshandel	847	210
Olaga frihetsberövande	18	2
Olaga förföljelse	5	1
Olaga hot	331	55
Olaga integritetsintrång	8	1
Olaga tvång	5	0
Ofredande	250	35
Sexuellt ofredande	13	2
Sexuellt övergrepp	2	0
Försök till våldtäkt	4	0
Våldtäkt	124	5
Totalt	1 885	334

I tabellen nedan redovisas antalet anmälda grov kvinnofridskränkning, misshandel (inkl. grov misshandel), olaga hot och ofredande per 100 000 invånare uppdelat på stadens stadsdelsförvaltning. Generellt är antalet anmälda brott per 100 000 invånare något högre i stadens ytterområden jämfört med innerstaden. Undantaget är Södermalm stadsdelsförvaltning som framför allt har högre antal anmälda misshandelsbrott per 100 000 invånare.

Figur 32 Antalet anmälda brott i nära relation, fördelat på de vanligaste brottstyperna och stadsdelsförvaltning, prel. 2019

Stadsdelsförvaltning	Grov kvinno-fridskränkning	Misshandel inkl. grov	Olaga hot	Ofre-dande
Rinkeby-Kista	30	165	73	42
Spånga-Tensta	51	144	46	29
Hässelby-Vällingby	28	197	63	19
Bromma	11	69	26	23
Kungsholmen	15	73	30	21
Norrmalm	21	93	19	24
Östermalm	20	78	10	14
Södermalm	22	124	29	24
Enskede-Årsta-Vantör	17	103	48	34
Skarpnäck	15	96	30	34
Farsta	25	172	61	42

Älvsjö	7	124	29	33
Hägersten-Liljehol-men	9	85	31	31
Skärholmen	40	145	70	38

2.4 SAMMANFATTANDE REFLEKTIONER KRING STATISTIKEN

- Det är svårt att dra slutsatser om våldets omfattning baserat på tillgänglig statistik. Andelen utsatta i befolkningen varierar stort mellan de olika källorna, vilket troligen kan förklaras av skillnader i undersökningens design, den undersökta population samt undersökningens frågeställning.
- Enligt Nationell kartläggning över brott i nära relationer uppges 0,6 procent av alla kvinnor och 0,4 procent av alla män vara utsatt för upprepat fysiskt våld. Omräknat till 2018 års befolkning motsvarar det omkring 4 500 kvinnor och 3 000 män i Stockholms stad. Vidare uppger 3,8 procent av kvinnorna och 2,5 procent av männen att de varit utsatta för upprepat psykiskt våld, vilket motsvarar 28 700 kvinnor och 18 700 män. Enligt NTU är 0,9 procent av alla kvinnor upprepat partnerutsatta, vilket omräknat till 2018 års befolkning motsvarar 6 800 kvinnor.
- Ovanstående kan jämföras med antalet våldsutsatta kända av socialtjänsten i Stockholms stad, som under 2018 uppgick till 2 390 personer (2 144 kvinnor och 246 män). Detta tyder på att det finns ett mörkertal av våldsutsatta som inte är kända av socialtjänsten, framför allt när det gäller gruppen män. Utöver de som är upprepat utsatta finns det även ett stort antal som blivit utsatta för våld i nära relationer vid enstaka tillfällen under ett år.
- Under 2018 hade RVC kontakt med omkring 94 våldsutövare. Baserat på stadens egen statistik över antalet våldsutsatta kända av socialtjänsten når man uppskattningsvis endast 4 procent av alla våldsutövare under 2018 (givet att antalet våldsutövare är detsamma som antalet våldsutsatta).
- Det finns ingen entydig bild som talar för att våldet varken minskar eller ökar. ULF rapporterar enligt de senaste publicerade resultaten en minskning i andelen utsatta för hot och våld i den egna eller i annans bostad. Minskningen är dock inte statistiskt säkerställd. Även antalet anmälda grov kvinnofridskränkning samt antalet brottsutsatta som har kontakt med BOJ har minskat över tid. Detta kan dock förklaras av förändrade registreringsrutiner och omorganisation hos polisen. NTU, antalet våldsutsatta kända av socialtjänsten och antalet orosanmälningar med misstanke om våld inom familjen eller bland närstående visar snarare på en ökning över tid. Det går dock inte att klarlägga om detta beror på en faktiskt ökad utsatthet.
- Andelen våldsutsatta i befolkningen som är kända av socialtjänsten är generellt sett högre i stadens ytterområden. Även statistiken över orosanmälningar och anmälda brott bekräftar denna bild. Att den faktiska utsattheten skulle vara större i stadens ytterområden jämfört med innerstaden är något som till viss del bekräftas av ULF och Nationell kartläggning av brott i nära relationer. Enligt dessa undersökningar är utsattheten generellt sett högre bland ensamstående, och då främst ensamstående kvinnor med barn. Även yngre kvinnor, kvinnor

med förgymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå samt kvinnor med sämre ekonomiska förutsättningar är utsatta i högre utsträckning.

- Att den rapporterade statistiken över antalet våldsutsatta samt orosanmälningar visar på en högre utsatthet i vissa delar av staden skulle även kunna bero på skillnader i arbetssätt samt olika aktörers närvaro i stadsdelsförvaltningen. Exempelvis tenderar det genomsnittliga antalet orosanmälningar per barn att vara något högre i ytterområdena jämfört med inre staden. Detta skulle kunna bero på att kunskapen om våld i nära relationer och anmälningsbenägenheten ser olika ut inom staden. Men det skulle även kunna förklaras av att olika aktörers närvaro skiljer sig mellan olika områden i staden. Socialtjänsten som exempelvis står för 18 % av alla orosanmälningar i staden, står för en betydligt lägre andel av anmälningarna i inre staden. I dessa områden är det istället förskola, skola och hälso- och sjukvård som står för en större andel av anmälningarna (undantaget polisen).
- Kvinnor är generellt sett mer utsatta än män enligt statistik från ULF, stadens interna statistik, anmälda brott och BOJ. Undantaget är Nationell kartläggning av brott i nära relation som visar på en jämn fördelning mellan könen, samtidigt visar denna undersökning att kvinnor i betydligt högre grad utsätts för grövre våld och i större utsträckning är i behov av stöd och hjälp från omgivningen.
- Enligt statistik över inkommande information till RVT så avser informationen i de allra flesta fall en kvinna som befinner sig i åldern 30–44 år. I de flesta fall är det den kvinnan själv som tagit kontakt för att göra en ansökan. Detta går delvis emot ULF/Nationell kartläggning av brott i nära relationer som framför allt lyfter fram unga kvinnor som den grupp där utsattheten är som störst.
- En relativt stor andel av den inkommande informationen som har kommit in till RVT under perioden januari till september 2019 har inte behandlats inom 3 månader.
- Trots att antalet våldsutsatta som var kända av socialtjänsten har varierat under perioden 2015–2018 så har andelen placerade i skyddat boende minskat för varje år.

3. NULÄGE – STADENS ARBETE MOT VÅLD I NÄRA RELATIONER

3.1 VERKSAMHETERNAS BILD AV VILKA MÅLGRUPPER SOM NÅS OCH INTE

Våldsutsatta med barn och redan i kontakt med socialtjänsten nås
Majoriteten av de verksamheter som arbetar specifikt kopplat till våld i nära relationer (RVT, RVC och skyddade boenden) berättar att de framförallt når våldsutsatta personer med barn. Dessa ärenden kommer oftast från socialtjänstens familjeenhet eller barn- och ungdomsenhet. Samtidigt nämner ett par RVT att de tror att fler ärenden skulle kunna nå dem via barn och ungdom, om denna enhet hade bättre kunskap och rutiner för att arbeta med våld i nära relationer. I flera stadsdelsförvaltningar har RVT märkt en stor skillnad i inflödet av ärenden från en enhet efter att RVT utbildat medarbetare.

RVT i alla stadsdelar berättar att de framförallt når våldsutsatta som redan har haft kontakt med socialtjänsten genom andra ärenden. I socioekonomiskt starka tror intervjupersonerna från RVT att det finns både en stor okunskap om hur socialtjänsten arbetar och en känsla av skam över att vara i kontakt med dem.

Sårbara grupper nås inte och är extra utsatta
Sårbara grupper, som nästan alla intervjupersoner uppger att de i dagsläget inte når, är äldre, personer med funktionsnedsättning, personer i missbruk och hemlösa. Här berättar intervjupersonerna både om varje enskild grupps utsatthet och den intersektionella aspekten av att tillhöra flera av dessa och andra grupper.

Äldre personer som är våldsutsatta är ofta motvilliga till att söka hjälp genom kontakt med socialtjänsten. Det finns ett stigma kring att vara i kontakt med myndigheten liksom att se sig själv som våldsutsatt. Intervjupersoner berättar att de möter äldre som har levt i en våldsam relation under lång tid när det uppmärksammas av en utomstående. Att lämna partnern i en hög ålder kan innebära social utsatthet i relationen till familj och vänner eller ekonomisk utsatthet. Inom gruppen äldre nämns särskilt utsatta grupper som äldre personer som är utrikesfödda. Det är en grupp som RVT och RVC uppfattar att de väldigt sällan kommer i kontakt med. Intervjupersonerna uppmärksammar även att kunskapen om hur hedersproblematik påverkar äldre personer är väldigt begränsad. De upplever att utbildningar om heder främst rör situationen för unga människor.

Personer med funktionsnedsättning är en annan utsatt grupp. Här skiljer det sig dock åt mellan olika RVT. Vissa RVT uppfattar att de når målgruppen, andra inte. Flera är dock överens om att det kan vara svårt att hitta skyddade boenden som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Både när det gäller äldre och personer med funktionsnedsättning tror många RVT att handläggare väljer att sätta in andra insatser för att minska våldsutsattheten – om den våldsutsatta inte går med på att kontakta socialtjänst. Det kan till exempel röra sig om att tillföra mer hemtjänst eller placering på äldreboende.

Personer i missbruk är en annan grupp som nämns som mycket utsatt. Flera intervjupersoner berättar att det finns en acceptans för att personer i missbruk även är våldsutsatta. Acceptansen eller normen innebär att insatser inte sätts in även om våldet är känt. Samma normalisering gäller personer i hemlöshet som är en annan utsatt grupp. Motsvarande normaliseringsprocess gäller personer med socialpsykiatriska problem där man tror att vården och myndigheter ofta missar att personen också kan vara utsatt för våld.

Att tillhöra flera av dessa grupper eller att vara till exempel äldre och utrikesfödd eller hemlös med socialpsykiatrisk sjukdom innebär att individen lever i en specifik utsatthet som i stor utsträckning påverkar ens våldsutsatthet. För det första har individen troligtvis fler myndighetskontakter och/eller insatser vilket kan innebära en svårighet vid placering på skyddat boende. Dessutom innebär våldsutsattheten en trippelutsatthet som kan skapa en ännu mer betungande situation för individen och eventuella barn.

Gruppen HBTQ-personer anses av flera intervjupersoner inte heller nås i samma utsträckning som andra grupper. På frågan om det finns andra samhällsaktörer - utanför staden - som fångar upp de sårbara grupperna finns en uppfattning om att våldsutsatta HBTQ-personer många gånger söker stöd hos idéburen sektor som exempelvis RFSL. För övriga sårbara grupper uppfattar intervjupersonerna inte att de fångas upp av någon annan aktör i någon större omfattning.

Finns liten möjlighet att nå våldsutövare

Ett tydligt resultat från intervjuer med de verksamheter som arbetar specifikt med våld i nära relationer är avsaknad av arbete med våldsutövare. Att staden, och framför allt RVT, har ett uppdrag att arbeta med våldsutövare uppfattas som tydliggjort i nuvarande program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017–2020. Däremot menar de intervjuade att denna grupp fortfarande inte nås och att det finns begränsat med kunskap, samverkan och rutiner för att arbeta med våldsutövare.

De våldsutövare som ändå nås i dagsläget är i princip enbart män med barn. RVT uppfattar att det finns väldigt liten möjlighet att nå våldsutövare som inte har barn. Det görs inte screeningar av våldsutövare i tillräcklig utsträckning och kunskapen om hur de ska nå gruppen och arbeta med den uppfattas som begränsad. De skyddade boenden som intervjuas säger att de kommer i kontakt med våldsutövare genom att de dyker upp i receptionen på boendet. De tillkallar då polis. Boendena uppfattar inte att våldsutövarna sedan fångas upp av någon annan instans.

3.2 KUNSKAP OCH KOMPETENSUTVECKLING

Stor variation i kunskapsläget om våld i nära relationer

De som arbetar med våld i nära relationer som en uttryckt del av sin tjänst har mycket god kunskap om ämnesområdet. Det uppfattar Sweco i intervjuer och det berättar intervjupersoner själva. För andra anställda bedömer intervjupersonerna att kunskapsnivån är mycket varierande. Överlag uppfattar intervjupersonerna att det kan finnas ett par ”eldsjälar” på en arbetsplats eller enhet som är intresserade av frågan och har tagit på sig att lära sig mer. En utmaning

som flera nämner är den höga personalomsättningen på många förvaltningar som gör att utbildade personer snabbt byts ut mot outbildade.

Alla RVT har mer eller mindre systematiskt genomfört utbildningar med andra enheter i stadsdelen. De uppfattar att utbildningarna oftast gör väldigt stor skillnad. Efter en utbildning märker de från RVT att antalet ärenden från enheten ökar drastiskt. Flera RVT berättar att de efter införandet av RVC har mer tid för att sprida kunskapen om det egna arbetet. Det sker genom ovan nämnda utbildningar samt informationskampanjer riktade mot allmänheten, exempelvis ”Våldsfria veckan”. På enheter som arbetar med äldre, personer i missbruk eller funktionsnedsatta har Sweco intervjuat en person med övergripande ansvar för frågan. De personerna uppfattar att de har god möjlighet inom sin tjänst att dela kunskap med kollegor och fungera som en stödfunktion i ärenden, mer om detta i nästa avsnitt om rutiner.

Fördjupad kompetensutveckling efterfrågas

När det gäller kompetensutveckling uppfattar de intervjuade att det finns ett stort utbud av utbildningar i stadens regi men även från aktörer som Länsstyrelserna, Nationellt Centrum för Kvinnofrid, Manscentrum och jourer. Det uppskattas att staden har satsat så brett på att utbilda medarbetare i frågorna. Några av intervjupersonerna anser att nivån på utbildningarna ofta är för låg för de som arbetar med våld i nära relationer på en daglig basis. De efterfrågar mer fördjupad kompetensutveckling. Även de verksamheter som inte arbetar specifikt med våld efterfrågar fördjupande utbildningar kring hur frågorna kan konkretiseras utifrån olika verksamhetsområden och yrkesroller. Grundutbildningen uppfattades som bra och nyttogörande men många vill ha fler konkreta verktyg och tips på hur de kan arbeta med frågorna i sin profession.

Kunskapsbehov

En målgrupp som flera intervjupersoner på RVT vill lära sig mer om är våldsutövare utan barn. Det är en grupp som de i dagsläget vet väldigt lite om. Okunskapen handlar både om hur samhället kan nå målgruppen och hur de arbetar med dem genom insatser. En intervjuperson på ett RVT berättar att de vill göra en kartläggning av vilka insatser socialtjänsten har som målgruppen kan ta del av och vilka motivationsfönster personerna kan ha att söka hjälp.

Bland våldsutsatta pekas ett antal grupper ut som intervjupersonerna vill ha mer kunskap om. Äldre som utsätts för hedersrelaterat våld är en grupp de vet väldigt lite om. En intervjuperson berättar att utbildningar om hedersproblematik bara handlar om unga och deras utsatthet. Ett RVT nämner även att de tycker att flera instanser i staden skulle behöva få bättre förståelse för ”hela kedjan” i arbetet med våld i nära relationer. Alltså att förstå vilka risker och insatser som finns vid olika tidpunkter hos olika aktörer.

RVT och RVC önskemål om kompetensutveckling

Områden medarbetare och chefer önskar sig mer fördjupad kunskap inom är:	• Hur staden ska arbeta med och mot våldsutövare (speciellt de utan barn) • Äldre som utsätts för hedersrelaterat våld • Våldsutsatta med psykisk ohälsa • Tystnadsnorm i socioekonomiskt starka kontexter • Våldsutsatta med funktionsnedsättning

Områden där medarbetare och chefer önskar att den generella kunskapen ska öka är:	• Våldsutsatthet i kombination med socialpsykiatrisk sjukdom • En grundläggande förståelse för hur staden arbetar med våld i nära relationer (hela kedjan)

Flera intervjupersoner efterfrågar uppföljning av vilka yrkeskategorier som gått de utbildningar om våld i nära relationer som erbjudits stadens medarbetare. Det finns en uppfattning om att närvaron varit högst bland yrkeskategorier som redan har en relativt hög kunskapsnivå. Men att deltagandet från exempelvis hemtjänst, förskolor och personlig assistans, där de ser att kunskapsnivån många gånger behöver ökas, inte varit lika högt. Några intervjupersoner menade även att personer som önskat delta vid utbildningarna har nekats detta av sina chefer.

De skyddade boenden som intervjuats upplever att kunskapsnivån hos dem är bra och ser inga specifika behov på kunskapshöjning i den egna organisationen. En person nämner att det kan vara svårt att veta var det går att hitta utbildningar när de behövs och önskar att det fanns en tydligare sökfunktion. De intervjupersoner som varit verksamma i andra delar av staden (ej RVT och RVC) efterfrågar generellt ökad kunskap kring hur de ska agera vid misstänkt våld i nära relationer. Idag uppfattar de att den kunskapen oftast centreras till en grupp eldsjälar och/eller en ansvarig person.

3.3 SAMVERKAN

En övergripande bild är att samverkan kopplat till frågor om våld i nära relationer finns och att överlag är bra, men på många håll kan bli bättre. Flera intervjupersoner framhåller att samverkan mellan RVT och RVC är god. Swecos samlade bedömning är att när samverkan fungerar bra, då ger det stor skillnad i verksamheten.

Det finns många olika samverkansnätverk. Flera personer nämner att chefsnätverk är bra för att sprida kunskap och uppmärksamma problem som uppstår i kontakten mellan två aktörer. Intervjupersoner berättar dock att informationen ibland är svår att få ner i verksamheten från chefsleden. I en stadsdel berättar RVT om ett samverkansforum där representanter från cirka 25 aktörer i stadsdelen medverkar. Alla har fått mandat inom sin organisation att arbeta med frågan. Att det är medarbetare som deltar uppfattar man leder till att kunskapen bättre kommer in i verksamheten.

Polisen och psykiatrin återkommer i nästan samtliga intervjuer med RVT och RVC som exempel på aktörer man vill förbättra samverkan med. Flera RVT och RVC uppfattar att det är svårt att få kontakt med rätt person på polisen, till exempel när de behöver uppgifter om när en våldsutövare ska släppas från häktet. En stadsdel är ett undantag, där har de en upparbetad samverkansrelation med direktnummer till ”egna” utredare med ansvar för ärenden om våld i nära relationer. RVT träffar även polisens utredare återkommande på fika för att arbeta upp relationer och lära sig om varandras verksamhet.

Psykiatrin speciellt men även vården i allmänhet nämns också som aktörer där samverkan ofta brister. Som nämnts ovan berättar flera intervjupersoner att kunskapen om våld i nära relationer hos dessa aktörer ofta brister. RVT upplever även att det ofta uppstår problem om en person i behov av vård också behöver skyddat boende.

Som nämnts ovan sker mycket samverkan inom stadsdelarna genom utbildningar och kunskapsutbyte. Det framstår som att det fungerar bra, men att det skulle kunna göras i högre utsträckning, och då ge bättre resultat. Flera intervjupersoner menar att mörkertalen av våld i nära relationer är höga eftersom de märker en så drastisk ökning av ärenden efter att en enhet utbildats och därmed fått bättre förståelse för frågan.

Vidare framstår samverkan kring våldsutövare som mycket begränsad. Det saknas strategiskt samarbete kring hur gruppen ska nås och hur arbetet med dem ska se ut.

3.4 RUTINER

På de enheter och de funktioner som arbetar uttalat med våld i nära relationer framstår det som att rutinerna överlag fungerar bra. Personalen har hög kompetens och olika insatser finns tillgängliga. För vissa målgrupper framstår det dock som att rutinerna oftare brister.

När det gäller placeringar på boenden upplever flera RVT att det är svårt att hitta placeringar för personer med funktionsnedsättning. På boendena tycker de dock att de är bra på att ta hand om den målgruppen. Ett RVT nämner att situationen för unga pojkar är mycket oroväckande. Gruppen placeras främst själva i egen skyddslägenhet men har oftast ingen kunskap om matlagning och självhushåll samt ett litet stödnätverk av vänner. Ett RVT berättar att de vet att det inte kommer fungera om de måste göra en sådan placering men att de inte har något val. Det räcker inte att gruppen får besök några gånger i veckan av en handläggare, de måste få mer stöd.

Rutiner för att arbeta med våldsutsatta män efterfrågas överlag av några intervjupersoner. de menar att det inte screenas för våldsutsatthet för män och att rutinerna många gånger utgår från kvinnor och därmed missar utsatta män. Samma problematik finns för personer i missbruk och hemlösa där många upplever att våldsutsatthet fortfarande är normaliserat och inget de screenar för.

I de verksamheter som inte aktivt arbetar med våld i nära relationer framstår det som att det finns stora brister i rutiner. Arbetet verkar i flera fall inte fungera tack vare rutiner utan tack vare eldsjälar som tar stort ansvar – det innebär att arbetet blir personbundet och därmed riskerar att försämras snabbt. Bland annat nämns brister i screening för våld inom äldreomsorgen och vid ärendehantering kopplat till funktionsnedsättning.

4. PROGRAMMET MOT VÅLD I NÄRA RELATIONER OCH HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK 2017–2020

4.1 VÄLFORMULERAT, INFORMATIVT OCH VIKTIGT PROGRAM

Överlag tycker de intervjuade att det är ett välformulerat program med viktig och bra information. Texterna om våld i nära relationer uppfattas vara lätta att ta till sig, uppdaterade och i linje med rådande forskning och kunskap. Det uppskattas även att staden har tagit fram ett program för frågorna och det signalerar att arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är prioriterat.

Några chefer framhöll att de har använt sig av programmet i verksamhetsplanering och att frågorna, genom programmet, har fått en tydligare plats i verksamhetens strategiska arbete. Programmet har i några fall även använts av RVT som påtryckningsmedel mot andra avdelningar inom stadsdelsförvaltningen för att få dessa att arbeta mer med frågorna. Genom programmet har det blivit lättare att motivera att dessa frågor är prioriterade inom staden och varför de är viktiga att arbeta med inom de olika verksamhetsområdena.

Vidare finns en uppfattning att våld i nära relationer har uppmärksammats mer i staden under de senaste åren. Bland annat genom de utbildningar som erbjudits brett. Programmet med dess målsättningar kopplat till utbildningsinsatser ses som en trolig orsak till att frågorna fått mer uppmärksamhet.

4.2 OTYDLIGT KRING ANSVAR OCH IMPLEMENTERING I VERKSAMHETERNA

Även om programmet ses som viktigt och välformulerat är det samtidigt tydligt att det inte fått någon större spridning i staden och att ansvaret för genomförandet är otydligt. Överlag uppfattas programmet vara relativt okänt inom staden.

Ingen tycks uppfatta att programmet finns till för den egna yrkesrollen eller verksamhetsområdet. Utanför socialtjänsten är den generella uppfattningen att programmet främst riktar sig till socialtjänsten och kanske framför allt till de som specifikt arbetar med våld i nära relationer. Hos RVT och RVC ser de istället att programmet är för allmänt hållet för den egna verksamheten och att de har riktlinjer och rutiner som de istället använder sig av. Inom RVT och RVC är den övervägande uppfattningen att programmet har fokus på stadens arbete brett med frågorna och inte riktar sig främst till dem själva.

Programmet uppfattas snarare som beskrivande än som styrande. Det innehåller viktig information och välskrivna texter men det uppfattas inte styra hur staden ska arbeta med frågorna. Det finns en tydlig efterfrågan av konkretisering och anpassning utifrån olika funktioner och verksamhetsområden. Samtidigt riskerar konkretiseringar utifrån olika verksamhetsområden

och yrkesroller inom staden att medföra att programmet blir oerhört omfattande. För att undvika ett allt för omfattande material föreslås att i programmet ge några konkreta exempel på hur olika funktioner inom staden kan arbeta utifrån programmet. Därtill behöver programmet förtydliga vem som har ansvar för implementering och hur programmet kan och bör brytas ned till verksamhetsspecifika handlingsplaner eller riktlinjer. I dagsläget saknas tydlighet kring hur implementeringsarbetet är tänkt att ske och vem som har ansvar för det. Chefernas roll uppfattas inte vara tillräckligt tydliggjord.

Det finns exempel på verksamheter som har utgått från programmet och tagit fram mer konkreta handlingsplaner. Inom utbildningsförvaltningen har exempelvis en arbetsgrupp tillsatts som arbetat fram riktlinjer för skolorna – då främst med fokus på hedersrelaterat våld och förtryck – och i det arbetet har de utgått från programmet.

Det upplevs inte som att programmet används på strategisk nivå inom socialförvaltningen och därmed genomsyrar det inte socialförvaltningens olika strategiska områden och dokument i den omfattning som det borde.

Vidare framkommer att programmet inte spridits och kommunicerats i tillräcklig omfattning. Vid framtagandet av ett nytt program efterfrågas därför en spridnings- och implementeringsplan så att programmet ges förutsättning att bli välkänt och användas brett i staden.

4.3 BRISTANDE UPPFÖLJNING

Programmet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017–2020 innehåller flera målsättningar uppdelade på olika målgrupper. Till vart och ett av målen specificeras även när uppföljning ska ske. Däremot är det otydligt hur och av vem uppföljningen ska genomföras.

Ingen verkar ha en tydlig bild av vem som ansvarar för uppföljningen och om detta ska ske av enskilda verksamheter eller på stadsövergripande nivå. Bristande uppföljning är en svaghet med programmet och riskerar att minska dess status och betydelse. Genom att tydliggöra hur uppföljningen ska ske och vem som ska genomföra detta får programmet bättre förutsättningar att vara styrande och användas aktivt i stadens olika delar. Att inte följa upp målsättningar skickar signaler om att de inte är prioriterade eller angelägna.

Ytterligare en konsekvens av att inte följa upp målsättningarna är bristande kunskapsunderlag om nuläge och hur arbetet på bästa sätt bör utvecklas vidare. I intervjuerna som ligger till grund för denna analys har några personer reagerat på specifika målsättningar som de anser inte är uppnådda. Men samtidigt har intervjupersonerna inte uppfattat att någon uppföljning har gjorts och att kunskapen om att målen inte har nåtts därmed inte har spridits till personer med strategiskt ansvar för frågorna. Ett sådant mål är exempelvis det om att det ska finnas lättillgänglig information på flera språk. En intervjuperson menar att hen har efterfrågat att sådan information ska tas fram centralt men tillslut har finansierat det från den egna budgeten.

4.4 UTVECKLING AV INNEHÅLLET

Som tidigare beskrivits så uppfattas innehållet i programmet vara relevant, välformulerat och utgå från det senaste kunskapsläget. Några invändningar mot specifika delar av innehållet har dock framkommit i intervjuerna. Var och en av invändningar som beskrivs nedan har lyfts av en eller ett fåtal intervjupersoner. Sweco kommer därför inte rekommendera socialförvaltningen att göra ändringar i kommande program utifrån dessa åsikter. Däremot uppmanar vi att se över invändningarna och se dem som möjliga förslag på förbättringar i det nya programmet.

Inledningsvis nämnde några intervjupersoner att de tycker programmets breda definition av våld i nära relation riskerar att urvattna begreppet och vilken typ av våld det är man syftar på. I nuvarande program beskrivs att nära relationer kan handla om makar, partners, sambo, pojk- eller flickvänner, föräldrar, barn, andra släktingar samt andra personer som den våldsutsatta har eller har haft en nära och förtroendefull relation till, till exempel vårdare. Detta uppfattar några intervjupersoner blir för vagt och kan riskera att den enskilda individen inte vet vilken typ av våld som inbegrips och inte.

Vad gäller målgruppsbeskrivningar har det framkommit åsikter om att målgrupperna äldre och personer i missbruk inte beskrivs lika ingående som andra målgrupper. För dessa målgrupper uppfattas beskrivningarna, av några intervjupersoner, vara för generella och inte framhålla intersektionella perspektiv och förståelse för olika behov och förutsättningar inom målgruppen. I beskrivningen av hedersförtryck på sidan nio i programmet menar en person att det inte framgår att kvinnor som reproducerar hederskulturen många gånger också är förtryckta, och att just detta förtryck mot förtryckaren är en viktig aspekt av hedersproblematiken.

Vidare finns uppfattningen att barnperspektivet inte är tillräckligt tydligt formulerat i programmet. Bland annat menar en intervjuperson att barn är den målgrupp som främst riskerar att utsättas för försummelse men att barn inte nämns i texten om försummelse. I bilaga tre kopplat till stöd och insatser önskas ett förtydligande om vilka typer av stöd och insatser som finns för målgruppen barn. En intervjuperson anser att programmet bör ha ett tydligare barnrättsperspektiv nu när Barnkonventionen är svensk lag. På sidan 33 beskrivs hur barn reagerar när det sker våld i föräldraparet. Här utelämnar texten att det också är vanligt att barn lierar sig med våldsutövaren, inte bara att barn känner vanmakt, maktlöshet eller försöker stoppa våldet.

Angående stöd och insatser för vuxna menar en intervjuperson att begreppen behöver förtydligas. Idag placeras våldsutsatta inte bara i skyddat boende utan även på hotell, i träningslägenhet med mera. Detta tydliggörs inte ordentligt och inte heller framkommer någon tydlig definition av så kallade mellanboenden – vad kan detta innefatta i praktiken?

Ytterligare sidspecifika kommentarer:

- Sidan 14: I stycket om tertiärpreventiv nivå bör även Vuxenpsykiatrin och BUP stå med som aktörer som kan vara berörda.
- Sidan 22: Stor förändring har skett gällande hur man når ut med information från RVT. Denna punkt bör uppdateras.

5. SAMMANFATTANDE SLUTSATSER

STORA VARIATIONER OCH MÖRKERTAL

Antalet personer som utsätts för våld i nära relationer skiljer sig mellan olika delar av Stockholms stad. I stadens ytterområden är siffrorna högre än i inneområdena. Samtidigt visar statistiken att utsattheten generellt sett är större bland ensamstående och då främst ensamstående kvinnor med barn. Från tidigare studier vet vi att andelen ensamstående med barn är högre i stadens ytterområden[4]. Detta är även områden där befolkningen generellt sett har en lägre utbildningsnivå[5] samt sämre ekonomiska förutsättningar[6], vilket har visats sig öka risken för att utsättas för våld i nära relationer för gruppen kvinnor. Det framkommer även i denna studie att mörkertalen kopplat till våld i nära relationer är stora och varierar mycket mellan olika samhällsgrupper. I intervjustudien framkommer att de inom socialtjänsten främst når våldsutsatta kvinnor med barn och i lägre omfattning andra grupper. En bild som alltså stärks av resultaten från den statistiska sammanställningen.

Vidare visar denna studie att socialtjänsten arbetar på olika sätt i olika delar av staden. I innerstadsområdena vittnar intervjupersoner som arbetar med våld i nära relationer att de har svårt att nå de våldsutsatta då dessa sällan är i kontakt med socialtjänsten och att det många gånger finns ett extra starkt stigma mot socialtjänsten i socioekonomiskt starka områden. I studien framkommer även att socialtjänsten står för en betydligt lägre andel av orosanmälningarna i innerstaden än i ytterområdena.

Att det finns stora mörkertal bekräftas även av relationsvåldsteamens berättelser om att antalet inkommande fall ökar påtagligt från verksamheter efter att de har utbildat vid dessa eller informerat dem om RVT:s arbete.

INTERSEKTIONELLA PERSPEKTIV BEHÖVER FÖRTYDLIGAS

Mörkertalen är alla störst bland de särskilt utsatta grupperna. Särskilt sårbara grupper nås i dagsläget inte i tillräcklig utsträckning av de aktörer som arbetar med våld i nära relationer. Framför allt inte våldsutsatta som har dubbel eller trippel utsatthet i form av att exempelvis leva i missbruk och ha en funktionsnedsättning. Det finns ett påtagligt behov av att förtydliga de intersektionella perspektiven i arbetet med våldsutsatta personer. I dagsläget uppfattas inte rutiner och kunskap i tillräcklig omfattning täcka in de personer som har flera utsattheter. Bristande intersektionell kunskap och rutiner gäller framför allt bland de verksamheter som inte specifikt arbetar med frågor som rör våld i nära relationer. Därmed slussas dessa personer inte vidare till de verksamheter som har expertis i frågor rörande våld i nära relationer.

[4] Hushåll och boende i Stockholms stad, 2017, s. 11
[5] Områdesfakta, Stockholms stad, 2018
[6] Befolkningsöversikt 2018, s. 29

Våldsutövare är en grupp som sällan nås. Bland denna grupp är mörkertalen extra stora visar både den statistiska sammanställningen och intervjustudien. De våldsutövare som trots det nås är män med barn. Samtidigt ses det som positivt att våldsutövare lyfts i programmet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017–2020 att både RVT och RVC har i uppdrag att arbeta med gruppen.

Även programmet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017–2020 uppfattas inte i tillräcklig utsträckning ha ett intersektionellt förhållningssätt. Olika målgrupper för arbetet beskrivs och det finns en medvetenhet om att vissa grupper är mer sårbara än andra. Däremot saknas intersektionell förståelse för hur olika utsattheter samverkar. Även i mål och delmål är de intersektionella perspektiven frånvarande. Sedan programmet skrevs har flera aktörer utvecklat kunskapsmaterial just på temat intersektionella perspektiv på våld i nära relationer och dubbel utsatthet. Staden kan med fördel inspireras av det inför framtagandet av det nya programmet.[7]

ANSVAR FÖR OCH ANVÄNDNING AV PROGRAMMET BEHÖVER FÖRTYDLIGAS

Ett tydligt resultat från studien är att programmet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017–2020 uppfattas som viktigt och att frågorna har lyfts i staden i och med att programmet finns. Programmet anses vara välskrivet och informativt. Däremot är det inte styrande i den omfattning det skulle kunna vara. Framför allt saknar programmet tydlighet kring vem som ansvarar för de olika delarna av genomförandet. Det finns en genomgående efterfrågan av konkretion av programmet utifrån olika verksamhetsområden och yrkesroller. En sådan konkretion gör sig möjligtvis bäst genom framtagande av handlingsplaner på förvaltningsnivå. Därmed krävs det att ansvaret för att ta fram handlingsplaner förtydligas i programmet och att chefernas roll förstärks.

Studien visar att programmet har kunnat användas av RVT för att trycka på andra förvaltningar att arbeta med frågorna. Det finns en stor potential att nå ut bredare med utbildningar kopplat till programmet. I dagsläget saknas det användbart utbildningsmaterial kopplat till detta, vilket efterfrågas för kommande program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Även ökad spridning av programmet behövs. I dagsläget uppfattas inte programmet vara välkänt i staden. Vid framtagandet av ett nytt program bör även en spridnings- och implementeringsplan tas fram.

FÖRDJUPAD OCH ANPASSAD KOMPETENSUTVECKLING

Den kompetensutveckling om våld i nära relationer som erbjudits brett till medarbetare i Stockholms stad sedan antagandet av det nuvarande programmet har bidragit till ökad medvetenhet om frågorna. De aktörer som arbetar specifikt med frågorna märker att andra inom staden har

[7] Se till exempel: https://www.lansstyrelsen.se/skane/tjanster/publikationer/intersektionella-perspektiv-pa-vald-i-nara-relationer.html, https://www.brackediakoni.se/dubbelt-utsatt, https://nck.uu.se/kunskapsbanken/webbstod-for-kommuner/att-arbeta-med-sarskilt-utsatta/att-arbeta-med-sarskilt-utsatta/

fått ökad kunskap och förståelse för våld i nära relationer. Samtidigt finns en fortsatt efterfrågan av skräddarsydda utbildningar anpassade till olika områden och yrkesroller. Bland annat önskas mer fördjupande utbildningar för de som arbetar specifikt med frågorna i sin profession. Hos de verksamheter där våldsfrågorna inte är huvudfokus bör utbildningarna istället fokusera på hur personer i sin profession kan upptäcka våldet och hur man då ska agera. Dessa utbildningar kan förslagsvis utgå från det nya programmet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck och därmed fungera som en ytterligare konkretisering av hur programmet ska implementeras i olika verksamheter.

SAMVERKAN FÖR ATT MÖTA KOMPLEXA PROBLEM

Studien vittnar både om mycket goda exempel på samverkan mellan aktörer, och på brister i samverkansrelationerna. Genomgående är det tydligt att där samverkan fungerar får det flera positiva effekter. Samverkan leder både till att det är enklare för RVT och skyddade boenden att utföra sitt arbete, och till att våld upptäcks utanför socialtjänstens ansvarsområden. Framförallt behövs samverkan för att kunna minska mörkertalen och för att nå våldsutsatta och våldsutövare som lever i dubbel utsatthet eller inte redan är i kontakt med socialtjänsten. Exempel på viktig samverkan är kunskapsdelning och informationsspridning från RVT, skyddade boenden och jourer till andra samhällsaktörer och allmänheten. Ett annat exempel är nätverk och andra kontaktytor som förbättrar samordningen kring insatser och förebygger att individer hamnar i kläm mellan två verksamheter.

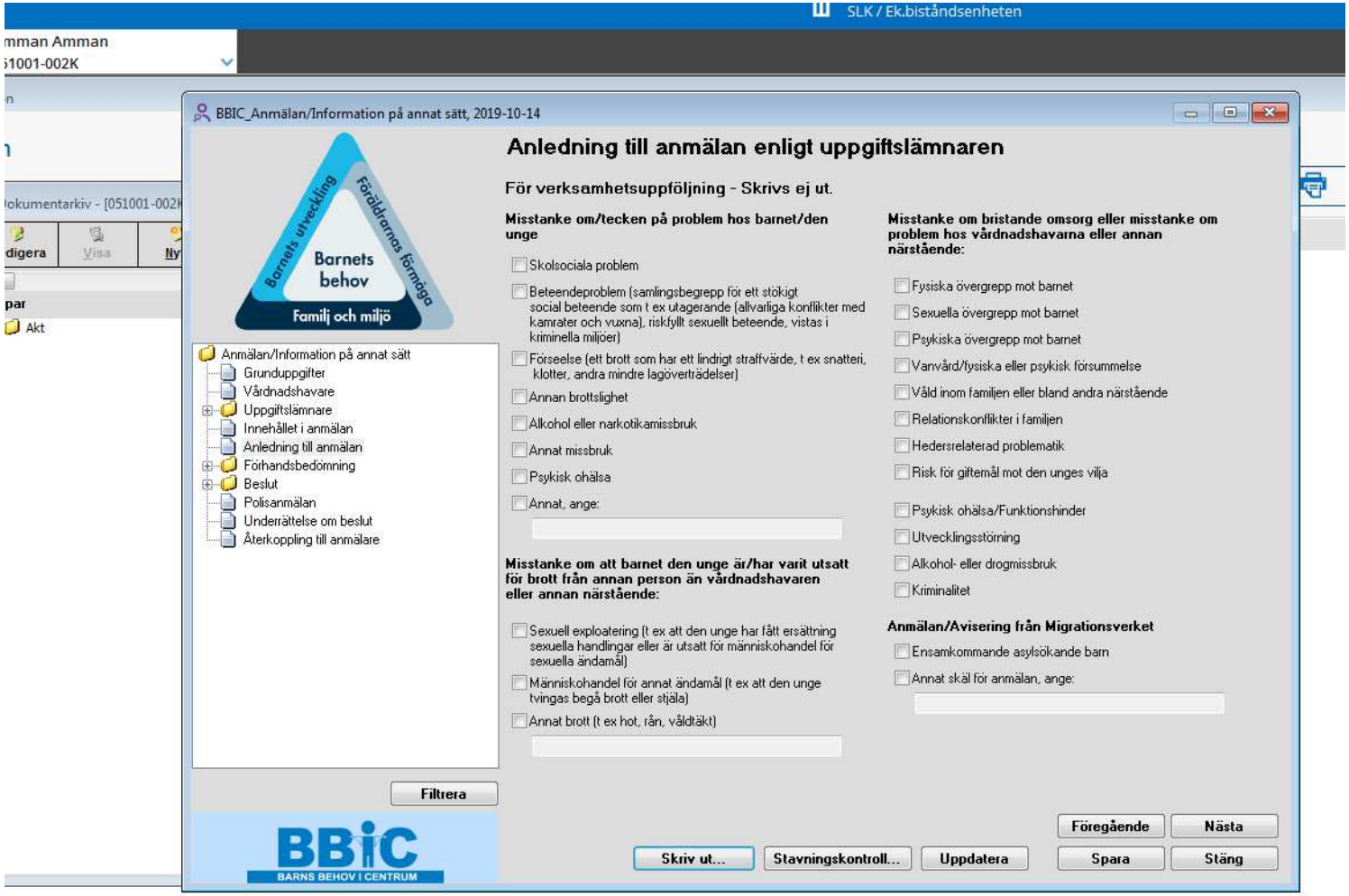
I en kommande studie[8] lyfts Stockholms stads Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018 – 2023 [9] fram som ett bra exempel på hur samverkan och rutiner för samverkan kan främjas av ett kommunalt program. I studien vittnade intervjupersoner om att programmet fungerar mycket bra som påtryckning mot andra aktörer om att samverkan ska ske. Programmet innehåller till exempel ett kapitel om genomförande och uppföljning där olika verksamheters roller skrivs ut samt ett kapitel med nämnders och bolagsstyrelsers ansvar för programmets olika fokusområden. Kanske kan detta program inspireras av det?

UPPFÖLJNING OCH KUNSKAPSSPRIDNING VIKTIGT

Studien visar avslutningsvis en brist på uppföljning av programmet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. I dagsläget följs målen inte upp. I alla fall inte på ett systematiskt sätt och det är otydligt vem som ansvarar för uppföljningen. Vinsterna med en tydlig uppföljning är potentiellt flera. Dels uppfattas programmet som mer styrande om målen följs upp, dels bidrar uppföljningen till ökad kunskap om det arbete som görs inom staden. Denna studie visar på att en hel del insatser bedrivs kopplat till olika målgrupper och med olika verktyg eller metoder. Däremot framstår det som att det finns stora möjligheter att utveckla det interna lärandet mellan de aktörer som på olika sätt arbetar mot våld i nära relationer. Uppföljningen av kommande program kan vara ett sätt att utveckla den lärprocessen.

[8] MFD:s regeringsuppdrag om Aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning där Sweco genomfört en delstudie. Publiceras 31 mars 2020.
[9] https://larvux.stockholm.se/sites/default/files/program_funktionshinder_175x282mm_pdf.pdf

BILAGA 1

SLK / Ek.biståndsenheten
BBIC_Anmälan/Information på annat sätt, 2019-10-14
Anledning till anmälan enligt uppgiftslämnaren
För verksamhetsuppföljning - Skrivs ej ut.
Barnets utveckling
Föräldrarnas förmåga
Barnets behov
Familj och miljö
Anmälan/Information på annat sätt
Grunduppgifter
Vårdnadshavare
Uppgiftslämnare
Innehållet i anmälan
Anledning till anmälan
Förhandsbedömning
Beslut
Polisanmälan
Underrättelse om beslut
Återkoppling till anmälare
Filtrera
Misstanke om/tecken på problem hos barnet/den unge
Skolsociala problem
Beteendeproblem (samlingsbegrepp för ett stökigt social beteende som t ex utagerande (allvarliga konflikter med kamrater och vuxna), riskfyllt sexuellt beteende, vistas i kriminella miljöer)
Förseelse (ett brott som har ett lindrigt straffvärde, t ex snatteri, klotter, andra mindre lagöverträdelser)
Annan brottslighet
Alkohol eller narkotikamissbruk
Annat missbruk
Psykisk ohälsa
Annat, ange:
Misstanke om att barnet den unge är/har varit utsatt för brott från annan person än vårdnadshavaren eller annan närstående:
Sexuell exploatering (t ex att den unge har fått ersättning sexuella handlingar eller är utsatt för människohandel för sexuella ändamål)
Människohandel för annat ändamål (t ex att den unge tvingas begå brott eller stjäla)
Annat brott (t ex hot, rån, våldtäkt)
Misstanke om bristande omsorg eller misstanke om problem hos vårdnadshavarna eller annan närstående:
Fysiska övergrepp mot barnet
Sexuella övergrepp mot barnet
Psykiska övergrepp mot barnet
Vanvård/fysiska eller psykisk försummelse
Våld inom familjen eller bland andra närstående
Relationskonflikter i familjen
Hedersrelaterad problematik
Risk för giftemål mot den unges vilja
Psykisk ohälsa/Funktionshinder
Utvecklingsstörning
Alkohol- eller drogmissbruk
Kriminalitet
Anmälan/Avisering från Migrationsverket
Ensamkommande asylsökande barn
Annat skäl för anmälan, ange:
BBiC
BARNS BEHOV I CENTRUM
Föregående
Nästa
Skriv ut...
Stavningskontroll...
Uppdatera
Spara
Stäng

BILAGA 2

Tabell 2 Orosanmälning med misstanke om våld inom familjen eller bland närstående inkomna 2017-2019, fördelat efter uppgiftslämnare

Stadsdelsför-valtning	Polis	Hälso- och sjukvård	MVC/BVC	Förskola	Privatperson, anhörig	Privatperson, ej anhörig	Skola	Skolbarnsomsorg	Socialtjänst	Övrigt/Uppgift saknas
Rinkeby-Kista	34%	11%	1%	3%	4%	0%	8%	0%	29%	10%
Spånga-Tensta	32%	8%	1%	6%	8%	2%	15%	1%	21%	7%
Hässelby-Vällingby	32%	11%	1%	5%	5%	1%	16%	1%	17%	10%
Bromma	31%	11%	1%	4%	9%	2%	15%	0%	18%	10%
Kungsholmen	33%	17%	1%	13%	8%	3%	11%	0%	6%	9%
Norrmalm	33%	15%	0%	4%	10%	0%	16%	1%	12%	9%
Östermalm	28%	20%	1%	9%	9%	1%	19%	0%	8%	6%
Södermalm	32%	12%	2%	3%	9%	2%	11%	0%	17%	13%
Enskede-Årsta-Vantör	27%	10%	2%	8%	7%	2%	20%	0%	14%	11%
Skarpnäck	26%	12%	1%	4%	5%	1%	12%	0%	23%	16%
Farsta	31%	8%	1%	7%	6%	3%	16%	0%	17%	10%
Älvsjö	26%	10%	1%	3%	7%	6%	17%	2%	18%	10%
Hägersten-Liljeholmen	32%	11%	1%	4%	9%	2%	14%	0%	18%	8%
Skärholmen	35%	9%	1%	6%	6%	1%	13%	0%	19%	11%
Hela staden	31%	10%	1%	5%	7%	2%	15%	0%	18%	10%

Region Stockholm

Hälso- och sjukvårdsnämnden

PROTOKOLLSUTDRAG
2020-10-20

§ 230
Yttrande över Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation

HSN 2020-1254

Ärendebeskrivning

Hälso- och sjukvårdsnämnden har beretts möjlighet att yttra sig över Stockholms Stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.

Beslutsunderlag

Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande
Remiss – Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation
Protokollsutdrag folkhälsoberedningen 2020-10-14 § 38

Yrkanden

Ordföranden Anna Starbrink (L) yrkar bifall till folkhälsoberedningens förslag.

Propositionsordning

Ordföranden Anna Starbrink (L) ställer proposition på eget yrkande och finner att hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar enligt det.

Beslut

Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar följande

Hälso- och sjukvårdsnämnden antar hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande som nämndens yttrande och överlämnar det till regionstyrelsen.

Deltar ej i beslut

Helen Schoultz (SD) deltar ej i beslut.

Särskilt uttalande

Jonas Lindberg (V) lämnar för V-ledamöterna ett särskilt uttalande (bilaga).
Helen Schoultz (SD) lämnar ett särskilt uttalande (bilaga).

Region Stockholm

Hälso- och sjukvårdsnämnden

PROTOKOLLSUTDRAG
2020-10-20

Expedieras till

Regionstyrelsen
Akten

Region Stockholm

HSN 2020-10-20

Vänsterpartiet **SÄRSKILT UTTALANDE**

Ärende nr 9

HSN 2020-1254

Bilaga § 230 HSN 201020

Yttrande över Stockholm stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.

Vänsterpartiet instämmer i förvaltningens yttrande.

Vi vill understryka att Vänsterpartiet i sitt budgetförslag 2021 lyfter fram flera av frågorna som är aktuella i detta sammanhang. Bland annat skriver vi:

”Mäns våld mot kvinnor är ett stort folkhälsoproblem. Årets statistik i Sverige visar att en kvinna mördas var tredje vecka av sin man. 9000 kvinnor har polisanmält våld i nära relationer hittills i år. För att motverka sexuella övergrepp krävs både förebyggande arbete, lagstiftning och en fungerande rättsskipning. Regionens sjukvård måste säkra en god och sammanhållen vård för personer utsatta för sexualbrott. Vi vill också se förstärkta insatser mot våld och kränkningar som sker i hederns namn.”

”Sjukvården måste bli bättre på att nå och möta kvinnor som är offer för mäns våld. Ett viktigt steg framåt är att kvinnofridscertifiera vårdcentraler, beroendemottagningar och akutsjukhus. Det måste bli obligatoriskt för alla chefer inom vården att gå regionens webbaserade utbildning om våld i nära relationer.”

”De destruktiva mansnormerna leder till ett riskfyllt beteende. Det är män som begår flest antal självmord och som dör på grund av olyckor och alkohol. Ett jämställt samhälle gynnar allas hälsa oavsett kön.”

”Det behövs ett centrum för specialiserad vård av barn, unga och vuxna som utsatts för sexuella övergrepp. Ett centrum som kan erbjuda behandlingsprogram med individuella anpassningar och som säkrar en sammanhållen vårdkedja och utvecklar forskningen.”

SÄRSKILT UTTALANDE
2020-10-20 2020-1254

Hälso- och sjukvårdsnämnden
9
Bilaga § 230 HSN 201020

Yttrande över Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation

Sverigedemokraterna delar till viss del problematiken som lyfts i yttrandet, men vi ställer oss kritiska till de aktiviteter inom programmets vision samt dess mål där Stockholms stad vill implementera strukturerade universella våldspreventiva program med fokus på män, pojkar och maskulinitetsfrågor i förskolan, skolan och inom fritidsaktiviteter.
Sverigedemokraterna understryker att den genusvetenskapliga metod som inkluderats i programmet är kontroversiellt då skiljelinjen mellan vad som är vetenskap, vetenskapsteori och ideologi är komplex och ifrågasatt. Våld i nära relation och en hedersrelaterad kontext produceras och reproduceras av båda könen, dock är män överrepresenterade i utövande av grövre våld. Planen bör särskilt involvera de fristående skolorna i det våldsförebyggande arbetet, men även utökas då det finns ett behov av fortsatt kunskapsbyggande arbete inom fler arenor än just skolmiljön.

Arbetet med att upptäcka våld så tidigt som möjligt och att ge stöd, skydd och hjälp är självfallet ett långsiktigt arbete. För att implementera detta behöver medarbetare få tillräckliga kunskaper om hur våldet uttrycks och dess förekomst. Medvetenheten om att även män kan vara våldsutsatta behöver öka.

Genom att inkludera fler målgrupper i det nya programmet stärker Stockholms Stad sitt arbete och höjer ambitionen i sitt arbete med att bekämpa och förebygga våld. Vi saknar dock ett förtydligande av mål 5 i processen; där våldsutsatta barn och vuxna som medverkar i brottsutredning utifrån sina behov även ska ha skydd efter eventuell brottsutredning och rättsprocess. Att veta att det finns ett stöd även efter en rättsprocess kan vara avgörande för det ofta svåra beslutet att delta i en brottsutredning och en rättegång.

Region Stockholm

Hälso- och sjukvårdsnämnden
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
Enheten för hälsoutveckling
Mika Fogelberg

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2020-09-24

HSN 2020-1254

Hälso- och
sjukvårdsnämnden

Yttrande över Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation

Ärendebeskrivning

Hälso- och sjukvårdsnämnden har beretts möjlighet att yttra sig över Stockholms Stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.

Beslutsunderlag

Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande
Remiss – Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation

Ärendets beredning

Ärendet har beretts i Folkhälsoberedningen

Förslag till beslut

Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar följande

Hälso- och sjukvårdsnämnden antar hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande som nämndens yttrande och överlämnar det till regionstyrelsen.

Förvaltningens motivering till förslaget

Bakgrund

Hälso- och sjukvårdsnämnden ser positivt på att Stockholm stad har tagit fram ett nytt förslag till program för stadens arbete med våld i nära relationer. Förslaget är ambitiöst, flera nya målgrupper lyfts fram och staden stärker sitt arbete genom att inkludera arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation i planen.

Det är också positivt att Stockholm stad tydligt lyfter fram det förebyggande arbetet likaså arbetsgivarperspektivet i förslaget.

Förslaget till program är även tätt sammankopplat med den länsgemensamma strategin för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län som tagits fram inom ramen för Operation Kvinnofrid 2020. Hälso- och sjukvårdsnämnden ser det som mycket fördelaktigt att stadens förslag tydligt hänger ihop med det länsgemensamma arbetet mot våld i nära relationer.

Samverkan med hälso- och sjukvården

Våld i nära relationer skapar inte enbart ett stort mänskligt lidande utan får också samhällsekonomiska konsekvenser. Det är en företeelse som kräver samverkan mellan flera olika instanser och det civila samhället. Det är därför positivt att möjligheten till en samordnad individuell plan för personer med behov av insatser från flera olika aktörer, t.ex. med hälso- och sjukvården, lyfts fram i förlaget.

I programmet finns en rad olika stödinsatser uppräknade, bland annat lyfts stadens Barnahus fram som en viktig instans. Hälso- och sjukvårdsnämnden önskar att det framgår att Region Stockholm är en samverkanspart vid tre olika Barnahus i länet, däribland Barnahus Stockholm där regionen tillhandahåller barn- och ungdomsmedicinsk samt psykiatrisk kompetens. Regionen driver också Mikahälsan som samverkar med Mikamottagningarna inom Stockholm stad, som framgår av underlaget.

Målgrupper

Inledningsvis framgår att programmets målgrupper bl.a. är barn, unga, vuxna och äldre i Stockholm som har utsatts för våld. Det bör dock framgå att programmets målgrupper inte enbart är de som redan har utsatts för våld, utan även de som riskerar att utsättas för våld. Programmet har ett tydligt fokus på förebyggande insatser och dessa osynliggörs genom nuvarande formulering.

I planen nämns särskilt sårbara grupper såsom äldre, personer med funktionsnedsättning och hbtq-personer. Som exempel kan nämnas att för hbtq-personer finns en råd- och stödmottagning inom RFSL dit målgruppen kan vända sig till exempel gällande våld i samkönade relationer. Det vore värdefullt om dessa särskilt sårbara grupper lyftes fram i underlaget och det tydliggjordes vilka insatser som särskilt riktades till dessa målgrupper. I Stockholm stad finns även personer som inte är folkbokförda i staden, i förslaget nämns t.ex. barnfamiljers osäkra bostadssituation och hemlösa. Med anledning av de nya målgrupper planen omfattar vore det förtjänstfullt om fler grupper såsom exempelvis asylsökande, papperslösa samt EU-medborgare utan uppehållsrätt nämndes i planen eftersom dessa grupper ofta löper stor risk för att t.ex. utsättas för människohandel för sexuella ändamål och andra typer av våld i nära relationer.

Utbildning

Utbildning är ett genomgående tema i programmet och det behövs för att säkerställa att det finns kunskap om våld. Forskning visar dock att det också krävs tydliga rutiner och riktlinjer centralt och lokalt, stöd från chef och organisation samt handledning för att nå framgång i arbetet med att identifiera och åtgärda våld i nära relationer. Detta bör förtydligas i förslaget till plan.

En utbildningsinsats i planen riktas till blivande jour- och familjehemsföräldrar. Det vore också värdefullt att synliggöra hur redan etablerade jour- och familjehem nås av samma kunskap.

I programmet lyfts också föräldrastöd fram som ett viktigt förebyggande arbete. Det vore positivt om Stockholms stads egna föräldrastöd för att förebygga våld och konflikter inklusive hedersrelaterat våld och förtryck som ges till nyanlända - Föräldraskap i Sverige lyftes fram som ett konkret exempel.

Språk och terminologi

Programmets titel är lång och återkommer på flera ställen i texten, det bör övervägas om titeln kan formuleras på ett enklare vis.

I beskrivningen av våld i nära relationer saknas en formulering om våldsutövare. Det framgår inte av nuvarande beskrivning att majoriteten av de som utövar våld i nära relationer är män. Om detta inte framkommer riskerar en viktig utgångspunkt i arbetet mot våld i nära relationer gå förlorad.

Det är positivt att företeelsen sugardejting uppmärksammas och att ungas utsatthet och erfarenheter av sex mot ersättning lyft fram i planen. Beskrivningen av fenomenet sugardejting bör dock tydliggöras i texten. Sugardejting definieras i planen som sexuella handlingar i utbyte mot ersättning, samtidigt som det står att sugardejting kan vara en väg in för unga att ha sex mot ersättning. Detta bör ses över då sexuella handlingar i utbyte mot ersättning är samma sak som sex mot ersättning. I förslaget används också termen ”sälja sex mot ersättning”, generellt används begreppen erfarenheter av sex mot ersättning eller att ha sex mot ersättning, företrädesvis bör dessa begrepp användas. Avsnittet som helhet skulle tjäna på en tydligare beskrivning av att sugardejting kan innebära en första erfarenhet av sex mot ersättning som riskerar att leda till andra arenor där unga erbjuder sexuella tjänster mot ersättning.

Överväganden

Hälso- och sjukvårdsnämnden tillstyrker förslaget till Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel med sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation. Sammantaget bedömer hälso-och sjukvårdsnämnden att Stockholm Stad tagit fram ett ambitiöst förslag som innefattar nya målgrupper och sammantaget förstärker stadens arbete med våld i nära relationer inom flera olika områden.

Ekonomiska konsekvenser
Förslaget förväntas få oförändrade ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för patientsäkerhet
Förslaget förväntas få oförändrade konsekvenser för patientsäkerheten.

Konsekvenser för jämlik och jämställd vård
Förslaget förväntas få positiva konsekvenser för jämlik och jämställd vård genom att arbetet med våld i nära relationer förstärkts inom Stockholms stad då nya målgrupper inkluderas i stadens arbete.

Miljökonsekvenser
Förslaget förväntas få oförändrade konsekvenser för miljön.

Administrativa konsekvenser
Förslaget förväntas få oförändrade administrativa konsekvenser.

Björn Eriksson
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Magnus Thyberg
Avdelningschef

Beslutet ska skickas till
Regionstyrelsen

Godkänd av Björn Eriksson, 2020-09-24

Region Stockholm

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd

PROTOKOLLSUTDRAG
2020-10-20

§ 120

Yttrande över Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation

VKN 2020-0155

Ärendebeskrivning

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd har beretts möjlighet att yttra sig över Stockholms Stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.

Beslutsunderlag

Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande

Beslut

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd beslutar följande:

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd antar hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande som nämndens yttrande och överlämnar det till regionstyrelsen.

Deltar ej i beslut

Britt-Mari Canhasi (SD) deltar inte i beslutet.

Särskilt uttalande

Jonas Lindberg (V) lämnar ett särskilt uttalande, (bilaga).
Britt-Mari Canhasi (SD) lämnar ett särskilt uttalande, (bilaga).

Expedieras till

Akten

Region Stockholm

VKN 2020-10-20

Vänsterpartiet **SÄRSKILT UTTALANDE**

Ärende nr 3

VKN 2020-0155

Yttrande över Stockholm stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.

Vänsterpartiet instämmer i förvaltningens yttrande.

Vi vill understryka att Vänsterpartiet i sitt budgetförslag 2021 lyfter fram flera av frågorna som är aktuella i detta sammanhang. Bland annat skriver vi:

”Mäns våld mot kvinnor är ett stort folkhälsoproblem. Årets statistik i Sverige visar att en kvinna mördas var tredje vecka av sin man. 9000 kvinnor har polisanmält våld i nära relationer hittills i år. För att motverka sexuella övergrepp krävs både förebyggande arbete, lagstiftning och en fungerande rättsskipning. Regionens sjukvård måste säkra en god och sammanhållen vård för personer utsatta för sexualbrott. Vi vill också se förstärkta insatser mot våld och kränkningar som sker i hederns namn.”

”Sjukvården måste bli bättre på att nå och möta kvinnor som är offer för mäns våld. Ett viktigt steg framåt är att kvinnofridscertifiera vårdcentraler, beroendemottagningar och akutsjukhus. Det måste bli obligatoriskt för alla chefer inom vården att gå regionens webbaserade utbildning om våld i nära relationer.”

”De destruktiva mansnormerna leder till ett riskfyllt beteende. Det är män som begår flest antal självmord och som dör på grund av olyckor och alkohol. Ett jämställt samhälle gynnar allas hälsa oavsett kön.”

”Det behövs ett centrum för specialiserad vård av barn, unga och vuxna som utsatts för sexuella övergrepp. Ett centrum som kan erbjuda behandlingsprogram med individuella anpassningar och som säkrar en sammanhållen vårdkedja och utvecklar forskningen.”

Region Stockholm

Sverigedemokraterna
Region Stockholm

SÄRSKILT UTTALANDE
2020-10-20 2020-0155

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd
3

Yttrande över Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation

Sverigedemokraterna delar till viss del problematiken som lyfts i yttrandet, men vi ställer oss kritiska till de aktiviteter inom programmets vision samt dess mål där Stockholms stad vill implementera strukturerade universella våldspreventiva program med fokus på män, pojkar och maskulinitetsfrågor i förskolan, skolan och inom fritidsaktiviteter.
Sverigedemokraterna understryker att den genusvetenskapliga metod som inkluderats i programmet är kontroversiellt då skiljelinjen mellan vad som är vetenskap, vetenskapsteori och ideologi är komplex och ifrågasatt. Våld i nära relation och en hedersrelaterad kontext produceras och reproduceras av båda könen, dock är män överrepresenterade i utövande av grövre våld. Planen bör särskilt involvera de fristående skolorna i det våldsförebyggande arbetet, men även utökas då det finns ett behov av fortsatt kunskapsbyggande arbete inom fler arenor än just skolmiljön.

Arbetet med att upptäcka våld så tidigt som möjligt och att ge stöd, skydd och hjälp är självfallet ett långsiktigt arbete. För att implementera detta behöver medarbetare få tillräckliga kunskaper om hur våldet uttrycks och dess förekomst. Medvetenheten om att även män kan vara våldsutsatta behöver öka.

Genom att inkludera fler målgrupper i det nya programmet stärker Stockholms Stad sitt arbete och höjer ambitionen i sitt arbete med att bekämpa och förebygga våld. Vi saknar dock ett förtydligande av mål 5 i processen; där våldsutsatta barn och vuxna som medverkar i brottsutredning utifrån sina behov även ska ha skydd efter eventuell brottsutredning och rättsprocess. Att veta att det finns ett stöd även efter en rättsprocess kan vara avgörande för det ofta svåra beslutet att delta i en brottsutredning och en rättegång.

Britt-Mari Canhasi
(SD)

Region Stockholm

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
Enheten för hälsoutveckling
Mika Fogelberg

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2020-10-02

VKN 2020-0155

Vårdens
kunskapsstyrningsnämnd

Yttrande över Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation

Ärendebeskrivning

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd har beretts möjlighet att yttra sig över Stockholms Stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.

Beslutsunderlag

Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande

Förslag till beslut

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd beslutar följande:

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd antar hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande som nämndens yttrande och överlämnar det till regionstyrelsen.

Förvaltningens motivering till förslaget

Bakgrund

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd ser positivt på att Stockholm stad har tagit fram ett nytt förslag till program för stadens arbete med våld i nära relationer. Förslaget är ambitiöst, flera nya målgrupper lyfts fram och staden stärker sitt arbete genom att inkludera arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation i planen.

Det är också positivt att Stockholm stad tydligt lyfter fram det förebyggande arbetet likaså arbetsgivarperspektivet i förslaget.

Förslaget till program är även tätt sammankopplat med den länsgemensamma strategin för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län som tagits fram inom ramen för Operation Kvinnofrid 2020. Vårdens kunskapsstyrningsnämnd ser det som mycket fördelaktigt att stadens förslag tydligt hänger ihop med det länsgemensamma arbetet mot våld i nära relationer.

Samverkan med hälso- och sjukvården

Våld i nära relationer skapar inte enbart ett stort mänskligt lidande utan får också samhällsekonomiska konsekvenser. Våld i nära relationer drabbar både kvinnor och män, men kvinnor drabbas oftare. Det är en företeelse som kräver samverkan mellan flera olika instanser och det civila samhället. Det är därför positivt att möjligheten till en samordnad individuell plan för personer med behov av insatser från flera olika aktörer, t.ex. med hälso- och sjukvården, lyfts fram i förlaget.

I programmet finns en rad olika stödinsatser uppräknade, bland annat lyfts stadens Barnahus fram som en viktig instans. Vårdens kunskapsstyrningsnämnd önskar att det framgår att Region Stockholm är en samverkanspart vid tre olika Barnahus i länet, däribland Barnahus Stockholm där regionen tillhandahåller barn- och ungdomsmedicinsk samt psykiatrisk kompetens. Regionen driver också Mikahälsan som samverkar med Mikamottagningarna inom Stockholm stad, som framgår av underlaget.

Målgrupper

Inledningsvis framgår att programmets målgrupper bl.a. är barn, unga, vuxna och äldre i Stockholm som har utsatts för våld. Det bör dock framgå att programmets målgrupper inte enbart är de som redan har utsatts för våld, utan även de som bedöms som riskgrupper och riskerar att utsättas för våld. Programmet har ett tydligt fokus på förebyggande insatser och dessa osynliggörs genom nuvarande formulering.

I planen nämns särskilt sårbara grupper såsom äldre, personer med funktionsnedsättning och hbtq-personer. Det är vore värdefullt om dessa särskilt sårbara grupper lyftes fram i underlaget och det tydliggjordes vilka insatser som särskilt riktades till dessa målgrupper. Som exempel kan nämnas att för hbtq-personer finns en råd- och stödmottagning inom RFSL dit målgruppen kan vända sig för tex våld i samkönade relationer. I Stockholm stad finns även personer som inte är folkbokförda i staden, i förslaget nämns t.ex. barnfamiljers osäkra bostadssituation och hemlösa. Med anledning av de nya målgrupper planen omfattar vore det förtjänstfullt om fler grupper såsom exempelvis asylsökande, papperslösa samt EU-medborgare utan uppehållsrätt nämndes i planen eftersom dessa grupper

ofta löper stor risk för att t.ex. utsättas för människohandel för sexuella ändamål och andra typer av våld i nära relationer.

Utbildning

Utbildning är ett genomgående tema i programmet och det behövs för att säkerställa att det finns kunskap om våld. Forskning visar dock att det också krävs tydliga rutiner och riktlinjer centralt och lokalt, stöd från chef och organisation samt handledning för att nå framgång i arbetet med att identifiera och åtgärda våld i nära relationer. Detta bör förtydligas i förslaget till plan.

En utbildningsinsats i planen riktas till blivande jour- och familjehemsföräldrar. Det vore också värdefullt att synliggöra hur redan etablerade jour- och familjehem nås av samma kunskap.

I programmet lyfts också föräldrastöd fram som ett viktigt förebyggande arbete. Det vore positivt om Stockholms stads egna föräldrastöd för att förebygga våld och konflikter inklusive hedersrelaterat våld och förtryck som ges till nyanlända - Föräldraskap i Sverige lyftes fram som ett konkret exempel.

Språk och terminologi

Programmets titel är lång och återkommer på flera ställen i texten, det bör övervägas om titeln kan formuleras på ett enklare vis.

I beskrivningen av våld i nära relationer saknas en formulering om våldsutövare. Det framgår inte av nuvarande beskrivning att majoriteten av de som utövar våld i nära relationer är män. Om detta inte framkommer riskerar en viktig utgångspunkt i arbetet mot våld i nära relationer gå förlorad. Det behöver förtydligas.

Det är positivt att företeelsen sugardejting uppmärksammas och att ungas utsatthet och erfarenheter av sex mot ersättning lyft fram i planen. Beskrivningen av fenomenet sugardejting bör dock tydliggöras i texten. Sugardejting definieras i planen som sexuella handlingar i utbyte mot ersättning, samtidigt som det står att sugardejting kan vara en väg in för unga att ha sex mot ersättning. Generellt används begreppen erfarenheter av sex mot ersättning eller att ha sex mot ersättning, företrädesvis bör dessa begrepp användas i programmet. Avsnittet som helhet skulle tjäna på en tydligare beskrivning av att sugardejting kan innebära en första erfarenhet av sex mot ersättning som riskerar att leda till andra arenor där unga erbjuder sexuella tjänster mot ersättning.

Överväganden

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd tillstyrker förslaget till Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel med sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation. Sammantaget bedömer vårdens kunskapsstyrningsnämnd att Stockholm Stad tagit fram ett ambitiöst förslag som innefattar nya målgrupper och sammantaget förstärker stadens arbete med våld i nära relationer inom flera olika områden. Vårdens kunskapsstyrningsnämnd bejakar ansatsen om att evidensbaserade metoder och åtgärder får styra prioriteringar av detta slag.

Ekonomiska konsekvenser
Förslaget förväntas få oförändrade ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för patientsäkerhet
Förslaget förväntas få oförändrade konsekvenser för patientsäkerheten.

Konsekvenser för jämlik och jämställd vård
Förslaget förväntas få positiva konsekvenser för jämlik och jämställd vård genom att arbetet med våld i nära relationer förstärkts inom Stockholms stad då nya målgrupper inkluderas i stadens arbete.

Miljökonsekvenser
Förslaget förväntas få oförändrade konsekvenser för miljön.

Administrativa konsekvenser
Förslaget förväntas få oförändrade administrativa konsekvenser.

Magnus Thyberg
Avdelningschef

Beslutet ska skickas till
Klicka här för att fylla i vilka beslutet ska skickas till

Godkänd av Magnus Thyberg, 2020-10-02

SÖDERSJUKHUSET

Regionledningskontoret
Registrator.lsf@sll.se

Dnr Sös 2020 - 1443
2020-10-21

Yttrande

Remiss – Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella tjänster samt sexuellt våld oberoende relationer, RS 2020 - 0658

Södersjukhuset AB har tagit del av förfrågan från Region Stockholm om att yttra sig över rubricerade remiss.

Södersjukhuset finner att det föreslagna programmets innehåll är mycket angeläget och att systematiskt arbete i den här komplexa problematiken är av största värde. Södersjukhuset välkomnar en fortsatt och utvecklad samverkan med Stockholms stad i denna fråga. Ett stort antal våldsutsatta uppsöker Södersjukhuset årligen.

Dock ser inte sjukhusets styrelse att Södersjukhuset som enskild vårdgivare är berörd av remissen då inget specifikt beskrivs gällande samverkan med hälso- och sjukvården i allmänhet och Södersjukhusets specifika roll inte alls beskrivs.

Stockholm som ovan
På uppdrag av styrelsen

Mikael Runsiö, vd

Region Stockholm

Stockholms läns sjukvårdsområde
Nämnden

Utdrag ur protokoll 9/2020, § 12

Sammanträdesdatum
2020-10-22

Justerat Barbro Naroskyin Bo Svedberg

§ 12

Yttrande över remiss – Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella tjänster samt sexuellt våld oberoende relationer

SLSO 20-1858, RS 2020-0658

Nämnden för Stockholms läns sjukvårdsområde beslutade

att avge ställa sig bakom det reviderade programmet - Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella tjänster samt sexuellt våld oberoende relationer enligt tjänsteutlåtandet, samt

att förklara paragrafen omedelbart justerad.

Utdragsbestyrkande

Gabriella Birgersson

Stockholms läns sjukvårdsområde
Sjukvårdsdirektören

BESLUTSUNDERLAG
2020-10-06

SLSO 20-1858
RS 2020-0658

Yttrande över remiss – Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella tjänster samt sexuellt våld oberoende relationer

Nämnden för Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO) har av Rotel II – Hälso- och sjukvårds-, innovations- och kulturroteln getts möjlighet att avge yttrande över remiss – Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella tjänster samt sexuellt våld oberoende relationer.

Ärendet

Programmet utgår från den nyligen framtagna regionala strategin att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län som tagits fram inom ramen för Operation kvinnofrid 2020. Utifrån detta har målgruppen utökats och omfattar nu våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation. Programmets syfte är att förebygga dessa olika typer av våld och att ge stöd och skydd när det likväl sker. Programmet följer den regionala strategins målstruktur och har sju mål med tillhörande aktiviteter och indikatorer.

Förvaltningens motivering och yttrande

Stockholms läns sjukvårdsområde har inga synpunkter på förslaget och föreslår därmed nämnden för Stockholms läns sjukvårdsområde att ställa sig bakom det reviderade programmet.

Förslag till beslut

Nämnden för Stockholms läns sjukvårdsområde föreslås besluta

att avge ställa sig bakom det reviderade programmet - Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella tjänster samt sexuellt våld oberoende relationer enligt ovanstående, samt

att förklara paragrafen omedelbart justerad.

Mikael Ohrling
Sjukvårdsdirektör

Martin Forseth
Verksamhetsområdeschef Primärvård